

Brusselse Berichtgeving

-een scriptie over de EU-verslaggeving van correspondenten in Brussel-

Marcia M. Ottevanger
Erasmus Universiteit Rotterdam
Studentnummer 308359
Scriptiebegeleider Chris Aalberts
15 Augustus 2007

Voorwoord

Opgelucht ben ik dat dit de laatste woorden zijn die ik gebruik om deze scriptie af te ronden. Toch vind ik het tegelijkertijd ook jammer dat dit project afgelopen is. De maanden die ik bezig was met theorie verzamelen, correspondenten benaderen, uren achtereen uit het raam van de trein naar Brussel staren om er interviews af te nemen en, natuurlijk, het wekenlang bezetten van het 'beste' plekje in de bibliotheek, zorgen ervoor dat het nu vreemd aanvoelt om klaar te zijn met dit onderzoek.

Deze scriptie was natuurlijk nooit afgekomen als ik daarbij niet werd gesteund door vrienden, familie, huisgenoten en docenten, die ik bij deze erg voor hun steun wil bedanken. Het strakke schema van mijn begeleider Chris Aalberts heeft er bovenal voor gezorgd dat ik naast een stage van drie maanden ook nog deze scriptie voor het einde van het collegejaar heb afgerond. Zonder zijn deadlines was mijn discipline een stuk minder groot geweest. Ook de energiedrankjes, kopjes koffie en zelfs de flessen wijn die Coen me 's avonds vaak bracht, zorgden ervoor dat ik die discipline kon opbrengen. Bovendien wil ik graag de correspondenten bedanken voor hun medewerking en het vertellen van hun ervaringen in Brussel. Daarnaast wil ik mijn ouders bedanken voor zowel de mentale als de financiële bijdrage aan mijn studie. Zonder hen geen studie en dus ook geen scriptie.

Marcia Ottevanger

15 Augustus 2007

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Theoretisch kader	4
	2.1 – Wie is de correspondent?	4
	2.2 – Welke aanpak gebruiken journalisten?	6
	2.2.1 Bronnen	6
	2.2.2 Nieuwskeuze	8
	2.2.3 Verschillende correspondentschappen	11
	2.3 – Welke invloed hebben redacties op nieuwskeuzes?	12
	2.3.1 Rol van de redactie	12
	2.3.2 Nieuwskeuze	14
3	Methode van onderzoek	16
	3.1 – De gefundeerde theoriebenadering	16
	3.2 – De aanpak	17
4	Resultaten: Wat voor nieuws kan er vergaard worden in Brussel?	21
	4.1 – Kenmerken van de Europese Unie	21
	4.2 – De Europese Commissie	24
	4.3 – Het Europese Parlement en de rol van Straatsburg	26
	4.4 – De Raad van de Europese Unie	28
	4.5 – De Permanente Vertegenwoordiging	31
	4.6 – Andere bronnen	32
	4.7 – Conclusie	34
5	Resultaten: Welk nieuws komt uiteindelijk in de media?	36
	5.1 – Keuzes van de correspondent	36
	5.2 – Keuzes onder invloed van de redactie	44
	5.3 – Keuzes onder invloed van het publiek	49
	5.4 – Conclusie	52
6	Resultaten: De relatie tussen media, burgers en de EU	54
	6.1 – Informeren over de EU: media vs. overheid	54
	6.2 – Aandacht voor de EU in Nederlandse media	55

	6.3 – De schuld van de burger?	58
	6.4 – Conclusie	59
7	Conclusie	60
	7.1 – Resultaten	60
	7.2 – Discussie	62
	7.3 – Beperkingen en verder onderzoek	64
	Literatuur	65
	Bijlagen	68
	Transcripten interviews	68

Inleiding

De huidige Europese Unie (EU) komt voort uit de in 1951 opgerichte Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), waarvan Nederland sinds het begin onderdeel uitmaakt en welke in eerste instantie als voornaamste doel had de vrede te bewaren in Europa. Tegenwoordig houdt de Europese Commissie zich bezig met verregaande Europese samenwerking, met als geslaagd voorbeeld de euro en daartegenover een ogenschijnlijk minder geslaagd project van een Europese Grondwet. Hoewel de Unie belangrijk is voor de Nederlandse staat en maatschappij, lijkt er echter in de Nederlandse media niet veel nieuws over de Europese Unie te verschijnen, volgens verschillende onderzoeken.¹ Dit onderzoek richt zich daarom op de journalistieke aandacht in Nederlandse media voor de Europese Unie.

Deze journalistieke aandacht is interessant omdat het een rol kan spelen in het verkleinen van de kloof tussen burgers en de EU. Eerdergenoemd onderzoek toont aan dat een dergelijke kloof bestaat, omdat burgers weinig kennis en interesse hebben over de EU.² Ook door de nee-stem van het Nederlandse volk tegen de Europese Grondwet in 2004 lijkt het bestaan bevestigd te zijn van een kloof tussen de gemiddelde Nederlandse burger en aan de andere kant de politici en zogeheten "Europafans". Deze kloof duidt volgens kenners op allerlei gebreken in onder andere de informatievoorziening en de staat van de Europese democratie; Heine houdt het in het *NRC Handelsblad* op angst.³ De Nederlander heeft volgens hem in de afgelopen jaren een angst ontwikkeld voor het buitenland en richt zich meer op het eigen land. Daar zijn allerlei signalen van aan te wijzen, respectievelijk zijn dat bijvoorbeeld de populariteit van politicus Geert Wilders en het programma Hart van Nederland. Dat de gemiddelde Nederlander niet open stond voor de EU wordt bevestigd door Paul Schnabel van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) die aangeeft dat ten tijde van het referendum over de Grondwet de politieke situatie in eigen land onzeker was en er een economische recessie was.⁴ Dit waren redenen voor de burger om zich naar binnen te keren.

Uit recent onderzoek van het SCP blijkt echter dat de interesse voor de EU bij de burger helemaal niet zo laag is als vaak werd gedacht.⁵ Dit rapport, getiteld *Marktplaats Europa*, geeft aan dat 72 procent van de Nederlanders het EU-lidmaatschap een goede zaak vindt. Belangrijker nog, is dat de gemiddelde Nederlander ook in de media meer aandacht wil zien voor de EU. 55 procent van de ondervraagden vindt dat op televisie te weinig over de EU te zien is en eenderde van de ondervraagden vindt dat de schrijvende pers meer aandacht aan de EU zou moeten besteden.⁶

Het publiek lijkt er vooral op te vertrouwen dat al het belangrijke nieuws hen via de 'mainstream' media bereikt, dus via radio, televisie en krant.⁷ Als er in de 'mainstream' media niet bericht wordt over internationale gebeurtenissen, komt de gemiddelde krantenlezer of journaalkijker dit niet te weten, omdat men geen tijd en zin heeft er zelf naar te moeten zoeken in andere

¹ P. Dekker en S. Ederveen; C. de Vreese et al, 2006.

² Ibid.

³ B. Heine p.1

⁴ M. de Waard p.1

⁵ P. Dekker et al

⁶ Ibid.

⁷ U. Hannerz p.26

(gespecialiseerde) bronnen. Immers, de mogelijkheden voor mensen om aan nieuws te komen over allerlei onderwerpen zijn zo enorm (in het bijzonder door het internet), dat de vraag opkomt wie er dagelijks nog de tijd of zin heeft om zoveel zoekwerk te verrichten. Kortom, men wil niet zelf op zoek naar informatie over de EU, maar verwacht door de televisiezenders en de schrijvende pers voldoende geïnformeerd te worden. De rol van mediaorganisaties in het informeren van het publiek over onder andere de EU is dus groot.

De interesse van deze mediaorganisaties voor EU-politiek lijkt echter wel te groeien. In een recent onderzoek op basis van een inhoudsanalyse naar de berichtgeving over de Europese verkiezingen in 2004 komt naar voren dat er in de oude lidstaten veel minder aandacht was voor het onderwerp dan in de nieuwe lidstaten.⁸ Ook was de berichtgeving in de oude lidstaten negatiever tegenover de EU dan in de nieuwe lidstaten. Wel bleek dat in de oude EU-lidstaten er meer aandacht werd besteed aan de verkiezingen in 2004 dan bij de vorige verkiezingen in 1999. Een eerder onderzoek van De Vreese bevestigt ook dat de aandacht voor de Europese verkiezingen van 1999 van de Nederlandse media marginaal was.⁹ De Vreese baseerde zich hier vooral op het redactionele beleid van nieuwsorganisaties in die periode.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de rol van de Nederlandse media bij de kloof tussen burgers en de EU. Er lijkt namelijk een kloof tussen burgers en de EU te bestaan en mediaberichtgeving kan een essentiële rol spelen in het eventuele dichten van deze kloof. De rol van journalisten is dus belangrijk. Deze rol is op te splitsen in verschillende aandachtsgebieden. De Nederlandse redacties, parlementair journalisten en correspondenten werken in feite samen aan de beeldvorming over de EU onder burgers. In dit onderzoek ga ik in op de rol van correspondenten, omdat deze groep journalisten zich het dichtst bij de bron van het nieuws bevindt. Het is voornamelijk hun functie om te berichten over de EU, waardoor correspondenten veel kennis over dit specifieke onderwerp bezitten. Ook verblijven zij vaak al geruime tijd in Brussel waardoor ze meer weten over de gang van zaken daar, maar ook met een ander oog naar Nederland kijken dan journalisten die wel in Nederland wonen. Wellicht hebben zij daardoor ook een andere visie over de kloof die bestaat tussen burgers en de EU. Het is bovendien aannemelijk dat de correspondent het belangrijk vindt dat de mediaorganisatie waar hij/zij voor werkt veel aandacht besteedt aan de EU. Voor de Nederlandse redacties echter, is de EU slechts een van de vele onderwerpen. Hoe gaan correspondenten hier nu mee om? Hoe zorgen ze dat hun berichtgeving terug te zien is in de krant, op de radio, of op televisie? Deze vragen leiden tot de overkoepelende hoofdvraag:

Welke factoren spelen een rol in de berichtgeving over de EU door correspondenten in Brussel?

De relatie tussen de Europese Unie en Europese media is eerder onderzocht en deze analyses bieden een basis voor dit onderzoek naar de Nederlandse correspondenten in Brussel. Het aanbod aan relevant onderzoek is echter niet groot. Bovendien is er niet vaak met correspondenten als onderzoeksobject gewerkt, waardoor de resultaten van het bestaand onderzoek niet als theoretische

⁸ C. de Vreese et al, 2006. p.477

⁹ C. de Vreese, 2003. p.183

achtergrond kunnen dienen. Zo wordt in onderzoek van Gleissner en De Vreese niet alleen gekeken naar de berichtgeving zelf, maar zij interviewden ook journalisten.¹⁰ Echter, ze interviewden slechts vier correspondenten die bovendien van verschillende nationaliteiten waren, waardoor de relevantie van de resultaten voor de Nederlandse media niet erg groot is. Uit de analyse van deze interviews bleek dat de correspondenten erg negatief waren over het werken met de EU als institutie.¹¹ Bovendien waren ze negatief over de journalistieke agenda van de nieuwsorganisaties waar ze voor werken. Europa stond niet erg vaak op die agenda. Uit de analyse blijkt dat de EU een “high visibility during key events and low visibility in routine periods”¹² heeft. Eerder werd dus al verondersteld dat de interesse voor de EU lichtelijk groeit bij Nederlandse media, maar daar staat dus wel tegenover dat de berichtgeving vaker negatief dan positief is, waardoor de kans groot is dat er geen positief beeld over de EU wordt geconstrueerd door het publiek.

De factor negativiteit komt regelmatig terug in eerder onderzoek. Het lijkt een belangrijk aspect van de relatie van correspondenten met hun redacties en hun bronnen. Echter, in een artikel over de houding van journalisten van *de Volkskrant* in hun berichtgeving over het grondwettelijke referendum legt auteur Peter Brusse uit dat deze journalisten juist te positief waren over Europa en te duidelijk kleur bekenden in plaats van objectief te zijn.¹³ De journalisten waren in dit geval niet negatief over de EU en diens plannen voor een Europese Grondwet, maar over de burger die het allemaal niet leek te interesseren. Ook komt uit genoemd onderzoek naar voren dat Nederlandse mediaorganisaties over het algemeen beperkt aandacht hebben voor nieuws over de Europese Unie. Op basis hiervan kunnen we verwachten dat de Nederlandse media de rol die hen wordt toegedicht door de burger in de kloof tussen hen en de EU onderschatten en de EU niet als een heel belangrijk onderwerp zien.

In het volgende hoofdstuk staat de theoretische achtergrond over correspondenten en de keuzes die journalisten en redacties maken bij het vergaren van nieuws centraal. Vervolgens wordt in het methodehoofdstuk uiteengezet op welke manier dit onderzoek is aangepakt en zijn de resultaten daarvan te lezen in de daaropvolgende drie hoofdstukken. Ten slotte worden de resultaten teruggekoppeld naar de hoofdvraag en de theorie in de afsluitende discussie en conclusie.

¹⁰ M. Gleissner en C. de Vreese p.221

¹¹ Ibid. pp.228-229

¹² Ibid. p.236

¹³ P. Brusse p.87

Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader

Dit onderzoek richt zich specifiek op de rol die de correspondent inneemt in de relatie tussen de EU, de Nederlandse media en de burger. Hoe correspondenten daar over denken moet uit de resultaten blijken. Eerst is het belangrijk vast te stellen hoe de gemiddelde correspondent in theorie gekenmerkt wordt en, specifieker, hoe de Brussel-correspondent zich onderscheidt van andere correspondenten, parlementair journalisten of journalisten in het algemeen. In dit hoofdstuk komt dus ten eerste aan de orde wie de correspondent is en vervolgens het nieuwsselectieproces dat zij doorlopen in samenwerking met hun Nederlandse redacties, en dat resulteert in bepaalde berichtgeving vanuit de standplaats van de correspondent. De algemene theorie over deze nieuwskeuze komt aan bod, gezien vanuit het oogpunt van correspondenten.

2.1 – Wie is de correspondent?

In deze paragraaf staan de kenmerken van correspondenten en de identiteit van Nederlandse journalisten centraal. Dit is belangrijk, omdat de werkwijze van een correspondent wordt bepaald door een combinatie van factoren als eigen identiteit, de werkgever en de werk- en leefomgeving.

De correspondent is bovenal natuurlijk een journalist en in dit geval ook een Nederlandse journalist. Het woord zelf is afgeleid van de term ‘corresponderen’, een manier van communiceren via de post. Tegenwoordig heeft de correspondent daar allerlei nieuwe manieren voor en gaat vrijwel niets meer via de post. De belangrijkste taak van de correspondent is het rapporteren van de gebeurtenissen in diens standplaats. Er wordt daarbij vaak onderscheid gemaakt tussen de ‘gewone’ buitenlandcorrespondent en de oorlogscorrespondent, maar het werk van beide ‘soorten’ journalisten bestaat in feite uit het leveren van nieuws vanaf een bepaalde plek aan de redacties in hun eigen land. Daardoor spelen ze bovendien een rol bij het beeld dat men in het thuisland vormt over andere delen van de wereld. Correspondenten zijn dus de “key players in today’s globalization of consciousness”.¹⁴ Het overbrengen van beelden uit andere landen in de wereld heeft een dusdanige invloed, vanwege het feit dat de correspondent, volgens Ulf Hannerz, een perspectief meeneemt vanuit de eigen wereld en daarmee kijkt naar de andere wereld, waarna hij/zij met een (gedeeltelijk) vooraf bepaalde invalshoek verslag legt van gebeurtenissen.¹⁵

Donald Shanor, zelf een voormalige correspondent, beschrijft de gemiddelde correspondent als volgt. De correspondent bezit bovenal de wil om te reizen. Velen bevinden zich jarenlang in een land waar vrijwel niets gebeurt en anderen reizen van oorlog naar oorlog.¹⁶ Toch meent hij dat veel van hen het liefst worden overgeplaatst naar “places where the bombs are going off”¹⁷. Daarnaast wil de correspondent vooral zijn thuisland laten beseffen wat er aan de hand is in het gebied waar hij/zij werkt. Het publiek moet idealiter geëngageerd raken door het nieuws en de politiek moet stappen

¹⁴ U. Hannerz p.2

¹⁵ U. Hannerz p.15

¹⁶ D.R. Shanor p.44

¹⁷ Ibid.

ondernemen om iets aan de situatie te doen(dit met betrekking tot oorlog en andere conflicten).¹⁸

Shanor's omschrijving is voornamelijk gebaseerd op de oorlogscorrespondent en minder op de buitenlandcorrespondent die een 'normaal leven' opbouwt in een ander land en jarenlang erover rapporteert aan het thuisland. De correspondent in Brussel is naar verwachting niet op zoek naar een plek "where the bombs are going off"¹⁹, omdat dit een geheel andere levensstijl en ook een andere werkwijze verlangt. De Brussel-correspondent is een politiek verslaggever, maar is woonachtig in het buitenland en bericht daarom niet over Nederlands nieuws, maar over Europees nieuws. Deze verschillen komen later aan de orde.

Mark Deuze onderzocht de identiteit van de Nederlandse journalist in zijn boek *Journalists in the Netherlands*. Een belangrijk uitgangspunt voor Deuze was het jarenlange project van de onderzoekers Weaver en Wilhoit.²⁰ Van 1982 tot en met 1998 deden zij onderzoek naar journalisten. Dit resulteerde in het boek 'The global journalist', waarin ze een beeld schetsen van de journalist en zijn doelen. De gemiddelde journalist is volgens hen een blanke man tussen de 30 en 40, werkt bij een krant, is christelijk en hoogopgeleid, is linksgeoriënteerd en vindt zijn baan belangrijker dan geld. In de 21 onderzochte (Westerse) landen kwam dit beeld naar voren, maar Weaver en Wilhoit geven wel aan dat de invulling ervan per land verschilt.

Er is volgens Weaver en Wilhoit sprake van een overheersende, universele, ideaaltypische ideologie van de journalist bestaande uit de volgende waarden: objectiviteit, onafhankelijkheid, een waakhondfunctie, actualiteitsgevoel en een gevoel voor ethiek. Deze waarden blijken ook ongeveer van toepassing op de Nederlandse journalist, hoewel Deuze aanmerkt dat eerder onderzoek in die richting behoorlijk gedateerd is.²¹ In zijn boek onderzoekt hij hoe de Nederlandse journalist tegenwoordig te kenmerken is.

Uit het onderzoek van Deuze blijkt dat 64% van de Nederlandse journalisten feedback krijgt van collega's, maar amper van het publiek, terwijl dat wel erg belangrijk wordt gevonden.²² Daarnaast vindt de journalist het belangrijk om analyses en achtergronden te schrijven; hij verkiest dit boven snel feitelijke informatie brengen. Journalistiek is dus meer interpretatief geworden en minder feitelijk.²³

De ideaaltypische functie van de journalist als waakhond die eerder nog wel als belangrijk werd ervaren, is in de huidige Nederlandse situatie niet meer in trek volgens het onderzoek van Deuze. Wel wil de journalist opkomen voor de minderbedeelden in de samenleving. De waakhondfunctie kwam in Nederland op in de jaren zestig, ten tijde van de ontzuiling van de maatschappij. De journalistiek emancipeerde zich en weekte zich los van de politieke partijen aan wie ze voorheen gebonden was. De moderne journalist ging zich, gelijk een waakhond, vastbijten in maatschappelijke problemen die volgens hen aan de kaak gesteld dienden te worden. De huidige journalist houdt zich volgens Kees Brants nog steeds met zulke onderwerpen bezig, maar combineert serieuze zaken steeds vaker met vermaak (van het grote publiek).²⁴ Dit heeft waarschijnlijk als reden

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ M. Deuze p.2

²¹ M. Deuze pp.17-18

²² Ibid. p.78

²³ M. Deuze p.78

²⁴ K. Brants p.96

dat er een veel grotere commerciële druk op mediaorganisaties is komen te liggen dan in de jaren zestig en zeventig. De journalist probeert dus zowel de serieuze als de lichtere onderwerpen aan te snijden en daarbij de interesse van het publiek niet te verliezen.

Deuze concludeert dat Nederlandse 'newsrooms' bevolkt worden door oudere, blanke mannen en vat als volgt heel kort samen hoe deze journalisten gekenmerkt worden:

"The Dutch journalist, in other words, is pluralistic [...]. His or her professional identity can be seen as shaped by both structural and subjective elements, in which gender, education and which type of medium the journalist works for are dominant – even though such influences may be rarely recognized by the journalists themselves."²⁵

De Nederlandse journalist is dus vaak een man en de Nederlandse correspondent daarmee ook. In Brussel is dit niet anders. Eveneens zijn de Brusselse correspondenten voornamelijk werkzaam voor de schrijvende pers. De verwachting is dat Nederlandse redacties de Europese Unie als een heel serieus onderwerp beschouwen, maar aangezien dat in het huidige journalistieke klimaat niet meer een maatstaf is die commerciële nieuwsorganisaties altijd hanteren, lijkt het aannemelijk dat juist dit serieuze karakter de reden is van zowel schrijvende pers als televisie om weinig over vanuit Brussel verslag te doen.

Kortom, de Brusselse correspondent is naar verwachting dus vooral een politiek journalist, die niet direct op zoek is naar de spanning die samenhangt met andere correspondentieschappen, maar juist het onderwerp, de Europese Unie, wil onderzoeken omdat hij het een belangrijk onderwerp vindt. De verwachting is bovendien dat de kant van het vermaak en de commercialisering meer uit de hoek van de Nederlandse redacties komt dan van de correspondent, omdat die vermoedelijk uit eigen interesse gekozen heeft om zich enkele jaren alleen bezig te houden met de EU en hij zal dit onderwerp dus behoorlijk uit willen diepen in die tijd. Wel lijkt het aannemelijk dat ook de correspondent zich steeds meer bewust wordt van zijn publiek, zoals Brants al suggereerde, en zich bij het selecteren van nieuws en het schrijven van artikelen ook op dat publiek richt.

2.2 – Welke aanpak gebruiken journalisten?

2.2.1 Bronnen

De correspondent heeft, net als elke andere journalist, te maken met veel verschillende bronnen. De Brusselse correspondent is gericht op Europees politiek nieuws en zal naar verwachting dus over veel politieke bronnen beschikken, die bovendien in meerdere talen informatie zullen verschaffen. Hoe de correspondent in Brussel aan deze bronnen komt en hoe er mee omgegaan wordt, is een belangrijk onderdeel van dit onderzoek.

De werkwijze van de journalist ten opzichte van het gebruik van verschillende bronnen komt vaker terug in zowel wetenschappelijk als journalistiek onderzoek. Zo blijkt uit onderzoek van Deuze dat 79 procent van de journalisten bij het vergaren van nieuws vaak undercover gaat en dat door 73

²⁵ M. Deuze p.94

procent van hen het gebruiken van bedrijfs- of overheidsdocumenten zonder toestemming geaccepteerd wordt als zijnde een normale manier van werken. Daarnaast was het opvallend dat deze 67 procent van de Nederlandse journalisten het vrij normaal vinden om mensen lastig te vallen voor informatie, maar dat journalisten uit andere landen hier veel meer moeite mee hebben (bv.12% in Duitsland).²⁶

Volgens Richard Keeble gebruiken journalisten slechts een beperkt aantal bronnen. Ook komen ze ook steeds bij dezelfde personen terug wanneer ze bezig zijn met een onderwerp waar die persoon wellicht een mening over heeft of extra informatie.²⁷ Veel van deze bronnen worden zo regelmatig geraadpleegd dat ze ook wel een 'on-diary source' worden genoemd, een agendagedreven bron dus. Vaak zijn dit politieke bronnen, politie, vakbonden, goede doelen enzovoorts; grote organisaties dus, die altijd bereid zijn om een journalist te woord te staan en daar ook speciale activiteiten voor te organiseren.²⁸ Deze activiteiten zijn meestal gewoon persconferenties, omdat deze gemakkelijk te organiseren zijn en nuttig zijn voor zowel de organisatie en de journalist.

"For the organisation it marks the attempt to influence the news agenda. Journalists will be given a chance to look in depth at issues from the perspective of the organisation and to meet some of their important representatives. For the journalist, the event can provide the basis for a news report, for gathering background information, for developing contacts."²⁹

De journalist kan dus vrij veel met zo'n persconferentie, omdat niet alleen de geboden informatie interessant kan zijn, maar ook de personen die er bij aanwezig zijn. Ook de Brusselse politieke bronnen zullen waarschijnlijk veel persconferenties houden en naar verwachting zullen de correspondenten deze manier om informatie te vergaren ook niet negeren.

Uit de praktijkervaring van oud-correspondent in Brussel Ben van der Velden blijkt dat de informatie die hij van de politici en diplomaten kreeg vaak niet geciteerd mocht worden in zijn artikelen in de krant, maar als 'off the record' geclassificeerd moest worden.³⁰ De gesprekken gingen vaak over actuele kwesties en de Europese politici hadden er geen baat bij om de inhoud van deze gesprekken openbaar te maken. Deze bronnen zijn voor een correspondent waardevol, omdat de personen de top van de Europese politiek vormen. Het is echter lastig een objectief artikel te schrijven als de bron bepaalt dat niet alle informatie gebruikt mag worden.

Een manier die bronnen gebruiken om 'off the record' informatie te geven is via het zogeheten lekken. Lekken is een georganiseerde manier van informatie verspreiden die officieel nog niet voor de buitenwereld bedoeld is. Richard Keeble legt uit waarom men dit doet:

"Leaks and the use of anonymous quotations by compliant journalists can be manipulated to launch 'trial balloons' or 'fly a kite'. Government officials may release proposals anonymously through leaks to test responses. If an outcry emerges, the government can denounce the plans they drew up, though only

²⁶ Ibid. pp.84-85

²⁷ R. Keeble p.42

²⁸ Ibid. p.43

²⁹ Ibid. p.136

³⁰ B. van der Velden pp.7-9

reporters pledged to confidentiality will know this. [...] Leaks by brave whistleblowers can be used to expose corruption [...]. They can also be used to discredit opponents.”³¹

Ook in de Verenigde Staten maakt men gebruik van dit politieke spelletje. Het Witte Huis maakt volgens Vincent Campbell onderscheid tussen ‘on the record’ persconferenties, die ‘White House Press Briefings’ worden genoemd, en ‘off the record’ persconferenties, die ‘off the record briefings’ worden genoemd.³² Volgens Campbell worden deze briefings door politici gebruikt om journalisten te beïnvloeden, op de manier die Keeble al aangaf. Naar verwachting zal dit spel ook in Brussel regelmatig worden gespeeld. Het ‘off the record’ uitspraken doen van bronnen en georganiseerd lekken zijn onmiskenbaar een vorm van toneel, geeft hoofdredacteur van *de Volkskrant* Pieter Broertjes aan.

“[...] er parallellen zijn te trekken tussen de controversiële waarheid in het Midden-Oosten en de verdichte werkelijkheid aan het Binnenhof. Ook daar worden toneelstukjes gespeeld tussen voorlichters en journalisten.”³³

De ervaringen van correspondent Ben van der Velden sluiten hier bovendien volkomen bij aan.

Naast de vele politieke, institutionele bronnen zijn er ook andere organisaties die zich graag in de kijker willen zetten bij de media, met het uiteindelijke doel om invloed uit te kunnen oefenen op het politieke beleid. Vooral lobbyorganisaties houden zich hiermee bezig. In eerste instantie proberen zij direct de politiek te beïnvloeden over bepaalde onderwerpen, maar wanneer dit niet goed lukt, wagen ze ook regelmatig pogingen bij de media.

“The media can be useful for raising the visibility of a group, providing information about key issues, raising public awareness (perhaps even influencing the climate of public opinion), offering a chance to respond to official definitions, and indeed influencing the media’s own attitude towards topics.”³⁴

Dus, journalisten worden door zowel institutionele als door andere bronnen ook gebruikt als een soort spreekbuis om het grote publiek mee te beïnvloeden. In de politiek is het gebruikelijk om via allerlei wegen informatie aan journalisten door te spelen. Men organiseert persconferenties en geeft zowel ‘on’ als ‘off the record’ informatie. Politici en hun woordvoerders bepalen dus veelal wat de journalist te weten krijgt, de journalist bepaalt echter zelf wat er vervolgens met deze informatie gedaan wordt al moet hij zich daarbij veelal houden aan de eisen van zijn bronnen.

2.2.2 Nieuwskeuze

Een journalist moet, naast het handig omgaan met bronnen, ook altijd keuzes maken uit de oneindige stroom van gebeurtenissen en documenten. Niet elk rapport of elk ongeluk is een artikel waard, en zeker in bijvoorbeeld het beperkte format van het journaal wordt elk item zorgvuldig gekozen. Ook de

³¹ R. Keeble p.50

³² V. Campbell p.90

³³ P. Broertjes p.1

³⁴ V. Campbell p.99

correspondent selecteert dagelijks welk nieuws hij wel of niet gaat brengen, de vraag is echter op welke factoren deze keuze gebaseerd is.

De journalist is in die keuze nooit onpartijdig, zo meent Joris Lujendijk. Volgens hem is “de selectie van de onderwerpen, invalshoeken en woorden nooit neutraal”.³⁵ Daarnaast laat de ene bron meer van zich horen dan de ander, wat de berichtgeving vergemakkelijkt, maar minder objectief maakt. Het lijkt te verwachten dat ook in Brussel de ene partij meer van zich laat horen dan de ander, omdat de Europese instellingen nu eenmaal veel geld hebben om de woordvoering vanuit hen goed te organiseren en de andere partij, de burger, heeft dat niet.

Mark Deuze geeft aan dat de journalist “is both steered by changing external factors, as well as guided by their own individual, personal particularities”.³⁶ Dus, de journalist heeft bij het selecteren van onderwerpen altijd een “constant negotiation”³⁷ tussen sociale structuren en subjectiviteit en dat weegt mee in de uiteindelijke keuze (agency) om wel of niet een onderwerp uit te zoeken en erover te schrijven. De druk van bovenaf (de werkgever) speelt hierin ook een grote rol. Ulf Hannerz geeft aan dat in verschillende studies de verslaggeving van nieuws ook wel wordt omschreven als een vorm van productie.³⁸

Natuurlijk zijn er ook een aantal standaard nieuwswaarden die globaal aangeven welke informatie als nieuwswaardig kan worden bestempeld. De term nieuwswaarden kan als volgt worden gedefinieerd:

“They are qualities of events or of their journalistic construction, whose relative absence or presence recommends them for inclusion in the news product.”³⁹

Theoretici passen de nieuwswaarden ook steeds aan, omdat de journalistieke praktijk door de jaren heen verandert en dus ook de criteria die maken dat een gebeurtenis nieuws is. Wat altijd al een belangrijk punt was, is de “significance, importance or impact” van een gebeurtenis voor de maatschappij.⁴⁰ Dus, hoe belangrijker de gebeurtenis des te groter de kans dat het nieuws is. Dit betekent volgens Campbell wel dat hier regelmatig onderwerpen tussen zitten waarvan de journalist aanneemt dat de burger het niet interessant gaat vinden, maar hij/zij het toch zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid vindt om er over te berichten.⁴¹ Dit idee lijkt ook toepasbaar op de Brusselse situatie, omdat de impact van de gebeurtenissen daar lang niet altijd direct duidelijk is voor de burger en het de burger ook helemaal niet lijkt te interesseren.

Daarnaast zijn aantallen erg belangrijk bij de keuze voor nieuws. “The more people affected the more likely the event is to become news.”⁴² Hiermee hangt een andere waarde vaak samen, namelijk de afstand van het publiek tot de gebeurtenis. Dus, hoe meer mensen erbij betrokken zijn hoe eerder het nieuws is, maar als het daarentegen dan erg ver weg gebeurt, is het toch weer minder

³⁵ J. Lujendijk p.1

³⁶ M. Deuze p.41

³⁷ Ibid.

³⁸ U. Hannerz p.9

³⁹ V. Campbell p.117

⁴⁰ Ibid. p.119

⁴¹ Ibid.

⁴² V. Campbell p.119

snel nieuws. En wanneer iets erg ver weg is, maar er is één persoon overleden uit het eigen land, dan is toch groot nieuws. Dus,

“With some kinds of event there seems to be a kind of sliding scale whereby small numbers of dead nationals, in a natural disaster say, warrant coverage, whereas even multiple deaths of non-nationals don't warrant coverage.”⁴³

Op het gebied van de Europese Unie gaat het natuurlijk niet vaak over rampen en doden, maar over politiek. Toch kunnen deze nieuwswaarden ook aan dit soort nieuws gerelateerd worden. Politiek nieuws uit Den Haag is bijvoorbeeld veel dichterbij en burgers denken vaak dat het hen ook meer beïnvloedt dan Europese politiek, hoewel dat in de praktijk natuurlijk met elkaar samenhangt. Het lijkt daarom te verwachten dat redacties eerder voor nationaal politiek nieuws kiezen dan voor Europees politiek nieuws.

Een andere veelgehanteerde nieuwswaarde is de personaliteitsfactor. Journalisten focussen vaak op een beroemd en/of belangrijk persoon, omdat het gemakkelijker is een persoon te introduceren bij het publiek dan bijvoorbeeld een vaak ingewikkeld, politiek proces.⁴⁴ Ook zegt een foto van zo'n persoon vaak meer dan een heel artikel over het onderwerp waar diegene bij betrokken is. Het lijkt dus ook aannemelijk dat de voorzitter van de EU, Barosso, alsmede de nationale regeringsleiders wanneer zij in Brussel vergaderen, vaak door journalisten in hun berichtgeving gebruikt worden op deze manier.

Een gebeurtenis haalt ook eerder het nieuws als het een noviteit is of onverwacht gebeurt. Het moet afwijken van de dagelijkse gang van zaken in de wereld. Daarom zijn in de politiek conflicten en schandalen meer nieuws dan de gewone beleidsprocedures. Het gevolg is volgens Campbell het volgende:

“Now this has significant consequences, because it arguably tends to result in negativity in news, as people focus on things that go wrong. Journalists report the occasional plane crash rather than the thousands of flights weekly that don't crash.”⁴⁵

Ook in de inleiding kwam al naar voren dat berichtgeving over de EU vaker negatief dan positief lijkt te zijn en deze nieuwswaarden bevestigen dit. Naar verwachting zullen ook de Brusselse correspondenten hier van uitgaan en dus ook op zoek gaan naar conflicten en schandalen in de Europese politiek en niet zozeer zoeken naar de dingen die wel goed gaan.

Een laatste nieuwswaarde die Campbell onderscheidt is de vorm waarin het nieuws opgeschreven wordt.⁴⁶ De invalshoek die uiteindelijk gekozen wordt is belangrijk, waarbij hij meent dat helderheid en duidelijkheid het belangrijkste zijn. Ook het gebruik van emoties, het benadrukken van de emotionele kant van gebeurtenissen is een veelgebruikte invalshoek.

⁴³ Ibid. p.120

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid. p.122

⁴⁶ Ibid.

Deze nieuwswaarden zijn erg algemeen en kunnen toegepast worden op zo ongeveer elk Westers medium. Correspondenten gebruiken deze waarden ook als een soort raamwerk waarbinnen zij eigen keuzes kunnen maken voor nieuws. Toch lijkt het erop dat voormalige correspondenten vaak veel meer en ook andere dingen over hun werkgebied hebben willen vertellen in hun artikelen dan ze deden. Het meest duidelijke bewijs zijn de vele boeken die worden geschreven door journalisten die correspondent af zijn, waarin allerlei onderwerpen ter sprake komen die men destijds niet in de media kwijt kon. Zo schreef Joris Luijendijk in *Het zijn net mensen* over de onmogelijkheid van objectieve berichtgeving in de Arabische wereld.⁴⁷ Ben van der Velden deed in *De Europese onmacht* uit de doeken wat hij jarenlang had gehoord van de politici en diplomaten in Brussel, maar niet mocht citeren in zijn artikelen.⁴⁸ Ze hebben dus niet helemaal objectief hun keuzes kunnen maken door verschillende omstandigheden. Luijendijk meent dat de oplossing voor het eenzijdige beeld dat de correspondent vaak slechts kwijt kan in de media moet liggen in een modernisering van de inhoud en minder in de vorm. Hij hoopt dat de journalist ooit open kaart kan gaan spelen in zijn berichtgeving.⁴⁹ Daarmee doelt hij op openheid in de werkwijze en dus in de gemaakte keuzes van de correspondent.

Kortom, de belangrijkste factoren die bepalend zijn voor de keuze van nieuws zijn de impact van het nieuws, de aantallen en de nabijheid ervan, de betrokkenheid van een bekend persoon, de afwijking van alledag en de heldere en duidelijke vorm waarin het nieuws dient te worden opgeschreven. Het lijkt aannemelijk dat, wanneer redacties deze nieuwswaarden aanhouden, er dus minder nieuws over de EU in de media verschijnt. De keuzes die correspondenten maken zijn onderhevig aan deze nieuwswaarden, maar zijn toch eigen keuzes. Door omstandigheden in de werkomgeving is het echter niet altijd mogelijk om de beste keuzes te maken. In feite moet men het doen met de informatie die wordt aangeboden, en daar de best mogelijke keuzes uit maken.

2.2.3 *Verschillende correspondentschappen*

Een groot verschil tussen de correspondent in Brussel en die in andere landen is het soort nieuws waarmee de journalist te maken krijgt. Het nieuws over de Europese Unie is vrijwel altijd politiek. Daarnaast is Brussel de hoofdstad van België, maar niet van de Europese Unie waardoor de correspondent fysiek gezien dus niet vanuit een 'echt land' werkt, maar vanuit een 'politiek centrum'. De Brusselse correspondent zal ook niet te maken hebben met de oorlogen, conflicten en aanslagen die vele andere correspondenten dagelijks te verwerken krijgen, hoewel dat wel het onderwerp is dat de meeste correspondenten interesseert, volgens Shanor.⁵⁰

Ook verschilt de correspondent met de parlementair journalist, omdat die journalist in het eigen land werkt, wat in meerdere opzichten voordelen biedt. Redacties zijn snel bereid dit nieuws te gebruiken en bovendien werkt de parlementair journalist altijd in zijn eigen taal en cultuur. Contact met bronnen is daardoor ook eenvoudiger dan voor de correspondent in Brussel. Oud-correspondent in Brussel Birgit Donker herkent de beperkingen ten opzichte van de binnenlandse politiek verslaggever ook. Zij geeft het voorbeeld van de vele vergaderingen die ze moest verslaan zonder dat ze zelf erbij

⁴⁷ J. Luijendijk was van 1998 t/m 2003 correspondent in de Arabische wereld voor de Volkskrant, NRC Handelsblad, Radio 1 en NOS.

⁴⁸ B. van der Velden was van 1996 t/m 2004 correspondent in Brussel voor het NRC Handelsblad.

⁴⁹ J. Luijendijk p.1

aanwezig mocht zijn. De waarheid moest dan “gedestilleerd worden” uit de versies van de besluiten die er waren genomen van de verschillende deelnemers aan die vergadering.⁵¹ Objectief is de journalistiek op deze manier niet en de waarheid is ook lastig weer te geven uit verhalen van verschillende mensen. Wel geeft Donker aan dat na een langere periode het mogelijk is om alle “opmerkingen en gebeurtenissen in een context te plaatsen”.⁵² In vergelijking met de correspondent in een oorlogsgebied, waar vaak een dictatuur heerst, is de werkelijkheid in Brussel vrij goed weer te geven. De beperkingen in Brussel zullen juist op andere vlakken liggen, bijvoorbeeld in de omgang met bronnen.

Verder bestaat er naast de ‘gewone’ correspondent die ter plaatse is gaan wonen en leven ook nog de “drop-in correspondent”⁵³. Deze verslaggever wordt ingevlogen naar de plaats waar het nieuws vandaan komt en moet terstond berichten over de situatie daar. Deze verslaggever heeft geen, zoals Hohenberg schrijft, “knowledge either of the country, the people or their language”⁵⁴. Deze factoren kunnen een nadelig effect hebben op de berichtgeving. En, hoewel Brussel niet erg ver weg is voor een Nederlandse journalist, spelen deze factoren ook mee voor het correspondentschap in Brussel. De dagelijkse aanwezigheid van de correspondent die er woonachtig is, zorgen voor voordelen in kennis van de cultuur (van de Europese gemeenschap daar), van de mensen en van de taal. Een eigen correspondent levert de nieuwsorganisatie dus betere berichtgeving op, omdat de basis beter is, maar de kosten zijn ook groter dan die van een ‘drop-in correspondent’. Daarom hebben niet alle media een eigen correspondent en moet er genoeg genomen worden met het sturen van een tijdelijke verslaggever of met de berichtgeving van een van de persbureaus.

Dus, de correspondent in Brussel vertoont meer gelijkenis met de parlementair journalist dan met de gemiddelde correspondent wat betreft de werkzaamheden. De Brusselse correspondent bevindt zich echter verder van de redactie, de burger en de Nederlandse bronnen, waardoor zijn positie lastiger lijkt te zijn dan die van de parlementair journalist. Door zijn vaste basis in Brussel heeft de correspondent wel een betere positie dan de ‘drop-in correspondent’, die weinig kennis heeft over de gang van zaken daar.

2.3 – Welke invloed hebben redacties op nieuwskeuzes?

2.3.1 rol van de redactie

De correspondent heeft naast de eigen keuzes in de berichtgeving ook te maken met de redacties in Nederland die hun werkgevers zijn en uiteindelijk beslissen of een nieuwsitem gebruikt gaat worden. De redacties vinden buitenlands nieuws in wisselende mate interessant. Zo blijkt uit onderzoek van Donald Shanor dat journalisten na een grote internationale gebeurtenis, zoals een oorlog, extreem veel aandacht besteden aan het onderwerp, maar als het te lang duurt, zakt het aandachtsniveau langzaam weer terug naar een gemiddeld niveau.⁵⁵ Shanor geeft aan dat dit proces nu gaande is wat

⁵⁰ D.R. Shanor p.44

⁵¹ B. Donker p.2

⁵² Ibid.

⁵³ J. Hohenberg p.307

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ D.R. Shanor pp.22-23

betreft de aandacht voor nieuws over de nasleep van 9/11. Terwijl Amerikaanse eindredacties besluiten om steeds minder aandacht te besteden aan internationale ontwikkelingen die uit deze gebeurtenis voortvloeiden, geeft het publiek aan een niet aflatende interesse voor dit nieuws te hebben.⁵⁶ De berichtgeving die er wel is, wordt bovendien verkort tot 'soundbites', een trend die vooral in televisiejournals terugkomt.

Een gevolg is dat het publiek minder goed geïnformeerd is en dat het publiek bovendien een minder grote rol speelt in de besluitvorming van het internationale beleid van de regering, terwijl in eerdere internationale conflicten de publieke opinie vaak wel van invloed was (bv. Vietnamoorlog). Shanor noemt drie mediatrends die bijdragen aan een verbetering van de huidige situatie omtrent de internationale berichtgeving in de VS. Een daarvan is de zoektocht van eindredacteuren naar nieuwe methoden om het internationale nieuws te koppelen aan het binnenlandse nieuws en daarnaast om meer tijd en niet veel meer geld te besteden aan het nieuws uit de hele wereld.

Het maken van winst blijft echter toch een struikelblok. Eigenaren van mediaorganisaties willen winst zien en niet zozeer volledig zijn in het informeren van de burger.⁵⁷ Bovendien kost buitenlands nieuws ook meer geld, omdat het altijd vrij veel ruimte in moet nemen in, bijvoorbeeld, het journaal. Buitenlands nieuws moet namelijk altijd meer worden uitgelegd dan binnenlands nieuws en dat kost tijd en dus geld.⁵⁸ Zowel Shanor als Hess geven aan dat dit in de Verenigde Staten factoren zijn voor het verminderen van de aandacht voor buitenlands nieuws. De trend die Shanor noemt om een balans te vinden op buitenlandredacties, is wellicht ook toepasbaar op de Europese situatie. Het zal uit het onderzoek moeten blijken of Nederlandse redacties evenals de Amerikaanse redacties bezig zijn met het koppelen van nieuws over de Europese Unie aan Nederlands nieuws.

Niet alleen de correspondent heeft te maken met de vraag hoe diens artikelen of items geplaatst kunnen worden, maar ook de buitenlandredacteur kent dit probleem.⁵⁹ Deze redacteurs worden vaak overspoeld met berichten van correspondenten of persbureaus van over de hele wereld en moeten hieruit keuzes maken. Persbureaus als AP en Reuters leveren nieuws van bijna elk land in de wereld, maar deze berichten zijn vaak beperkt en geven alleen kort de feiten weer. Correspondenten van de krant zelf zijn echter veel duurder en dus klein in aantal, waardoor ze maar in een aantal 'interessante' landen zitten. Correspondenten leveren vaak langere artikelen met meer argumenten van verschillende partijen erin. Geld is hier weer een probleem, slechts weinig redacties hebben fulltime eigen correspondenten.⁶⁰ Een correspondent werkt dus vaak voor meerdere journalistieke organisaties en moet dus ook rekening houden met de wensen van de verschillende media.

Ook Olaf Tempelman, correspondent in Roemenië voor *de Volkskrant*, herkent het probleem van de commercialiteit. 'Zijn' land wordt sinds het einde van de dictatuur slechts sporadisch besproken in de media en de beelden en artikelen die er wel zijn, laten een "voorspelbaar en gemakzuchtig" beeld zien.⁶¹ In dit geval zijn dat de straatkinderen en weeshuizen, maar breder gezien kan dit voor

⁵⁶ Ibid. pp.23-24

⁵⁷ Ibid. p.25

⁵⁸ S. Hess p.6

⁵⁹ D.R. Shanor p.53

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ O. Tempelman

heel Oost-Europa gelden. Tempelman noemt de commerciële druk als oorzaak van deze manier van berichtgeving. De opdrachtgever wil nu eenmaal niets anders zien en dat leidt tot “een marginalisering van wat ver weg, onbekend of ‘afwijkend’ is”.⁶²

De schrijvende pers besteedde in het jaar voorafgaand aan het referendum over de Europese grondwet niet een constante hoeveelheid aandacht aan Europees nieuws. Kleinnijenhuis, Takens en van Atteveldt deden onderzoek naar de berichtgeving over de EU in deze periode (1 juni 2004-1 juni 2005). Zij kwamen tot de conclusie dat er een aantal grote aandachtspieken te vinden zijn in de media-aandacht, maar dat vlak na deze periode de hoeveelheid aandacht dramatisch daalde.⁶³ Uit hun inhoudsanalyse van landelijke dagbladen blijkt dat sommige onderwerpen, zoals de komst van een referendum over de grondwet en het zeer waarschijnlijke ‘non’ van de Fransen, zeer veel artikelen opleveren en de tussenliggende periodes nagenoeg nul.⁶⁴ In het bewuste jaar werd er door het Europese Parlement gewoon doorgewerkt, maar de aandacht van de Nederlandse media was alleen gericht op de campagne voor de grondwet (14,2 procent) of op thema’s die aan het onderwerp grondwet gerelateerd konden worden, zoals de euro (6,7 procent) of de toekomstige uitbreidingen van de EU (6,6 procent).⁶⁵ Deze wijze van journalistiek bedrijven, de aandacht dus richten op de campagne en niet op de inhoud, wordt ook wel geschaard onder de noemer ‘strategic game frame’. Dit betekent dat niet het nieuws zelf wordt gebracht, maar de interpretatie die de journalist er aan geeft.⁶⁶ Of, zoals Kleinnijenhuis, Takens en van Atteveldt schrijven, “de journalistieke boodschap is niet ‘x doet of zegt y’, maar ‘x wil u overhalen om z te doen en daarom zegt hij nu y’”.⁶⁷ De journalist speelt zo eigenlijk een ‘strategisch spelletje’.

Dus, redacties vinden buitenlands nieuws vaak niet het erg interessant en de aandacht ervoor in kranten en journaals is dus gemiddeld genomen niet groot. Burgers zijn daardoor minder goed geïnformeerd over internationale gebeurtenissen. Het maken van winst is belangrijk voor mediaorganisaties en dat lukt beter met nationaal dan met internationaal nieuws, omdat daar meer mensen in geïnteresseerd zijn. Ook de berichtgeving over de EU lijkt zich te beperken tot grote gebeurtenissen, waardoor correspondenten in rustige periodes dus weinig berichten kwijt kunnen bij hun redacties.

2.3.2 Nieuwskeuze

In verscheidene bronnen komt naar voren dat als er al de keuze wordt gemaakt om buitenlands nieuws te plaatsen, het oorlogsnieuws is.⁶⁸ De politiek van de Europese Unie valt daar dus niet onder, maar aan de andere kant kan de vraag gesteld worden of EU-nieuws wel buitenlands nieuws is. De meeste onderzoekers analyseren correspondenten vanuit een Amerikaanse visie en vanuit die visie is er geen sprake van een zelfde soort structuur als de EU. Nederlandse redacties zouden nieuws over de EU wellicht moeten beschouwen als onderdeel van het binnenlandse politieke nieuws.

⁶² Ibid.

⁶³ J. Kleinnijenhuis, J. Takens en W. van Atteveldt p.126

⁶⁴ Ibid. p.127

⁶⁵ Ibid. p.129

⁶⁶ C. Vos, college 21-11-06

⁶⁷ J. Kleinnijenhuis, J. Takens en W. van Atteveldt p.130

⁶⁸ U. Hannerz; D.R. Shanor

De keuze voor nieuws heeft ook te maken met het beeld wat er bestaat over het land waar de correspondent werkt. Uit onderzoek van Stephen Hess blijkt dat de Amerikaanse televisiezenders zes vaste landen, 22 crisisl landen en 77 andere landen in hun uitzendingen hadden in de jaren van zijn onderzoek.⁶⁹ Het moge duidelijk zijn dat de vaste landen regelmatig in het nieuws zijn, crisisl landen alleen omdat er op dat moment een crisis is en de andere landen nauwelijks in het nieuws komen. De berichtgeving uit de crisisl landen moet zich toespitsen op die specifieke gebeurtenis, omdat dat het beeld is wat het publiek van het land heeft en daar ook meer over wil weten. Echter, de vaste landen hebben ook een 'preassigned role', omdat het publiek ook uit die landen bepaalde berichtgeving verwacht.⁷⁰ Hess noemt de maffia in Italië, de Colombiaanse drugshandel en de Japanse economie als voorbeeld. Hoewel de correspondent buiten deze onderwerpen ook andere dingen ziet gebeuren om zich heen, wordt hij/zij toch verplicht om nieuws te selecteren binnen de aangegeven kaders. Wellicht wordt EU-nieuws ook alleen geaccepteerd door redacties als het binnen de 'preassigned role' valt, die door de Nederlandse media is bedacht voor de Europese Unie.

Ook is er een verschil in de positie die media innemen in het Nederlandse medialandschap. Dit valt vooral op in krantenland. Er is een aantal kranten dat vaak het predicaat kwaliteitskrant meekrijgen en zichzelf ook zo bestempelen. Dit houdt zoveel in als er wordt veel aandacht besteed aan serieuze onderwerpen, zoals politiek, economie en buitenlandse zaken. De kranten in Nederland die zich zo omschrijven zijn *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en het *Financieele Dagblad*. Deze laatste neemt bovendien nog een andere positie in, omdat het een gespecialiseerde krant is. Het is de enige krant die zich voornamelijk richt op financieel-economisch nieuws en dat bepaalt dus grotendeels de nieuwskeuze van de correspondent en de redactie. De kranten die vaak worden omschreven als populair zijn *de Telegraaf*, het *Algemeen Dagblad*, inclusief diens verschillende edities, en de verschillende gratis kranten. Een populaire rol houdt in dat er veel aandacht wordt besteed aan, het woord zegt het al, wat het grote publiek wil. De nadruk ligt hier dus meer op menselijke onderwerpen en vaak ook meer op sensatie en schandalen. Een uitgebreidere uitleg over het gebruik van de term kwaliteitskrant is te vinden in bijvoorbeeld het artikel 'Populair en/of kwaliteit? De Vlaamse pers over de zaak Dutroux' van Manssens en Walgrave.⁷¹ Voor dit onderzoek wordt uitgegaan van bovenstaande verdeling van de Nederlandse kranten.

Dus, redacties kiezen vaak pas voor internationaal nieuws als het met oorlog te maken heeft. Een belangrijk aspect is de keuze voor nieuws dat binnen de 'preassigned role' van een land valt, omdat de burger nu eenmaal dat soort nieuws verwacht. Ook de positie die een medium inneemt tussen de andere media bepaalt voor een belangrijk deel de keuze van het nieuws en de invalshoek die het nieuws krijgt. Voor de EU kan dit betekenen dat steeds dezelfde thema's terugkeren die voor de invalshoek van een bepaald medium belangrijk zijn, terwijl andere thema's dan zelden in het nieuws komen.

⁶⁹ S. Hess p.31

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ J. Manssens en S. Walgrave

Hoofdstuk 3 – Methode van het onderzoek

In dit onderzoek staat de vraag centraal welke factoren een rol spelen in de berichtgeving over de EU door correspondenten in Brussel. Om een antwoord op deze hoofdvraag te krijgen, is er voor gekozen om correspondenten in Brussel zelf naar hun mening en ervaringen te vragen aan de hand van diepte-interviews. Eerder onderzoek richtte zich namelijk al op inhoudsanalyses van berichtgeving over de EU, maar keek daarbij niet naar de producerende kant. Welke keuzes er aan deze berichtgeving vooraf gingen, bepalend voor het nieuws over de EU dat we in Nederland zien, werd niet onderzocht. De beste manier om achter deze keuzes te komen is het de journalisten zelf te vragen. De manier waarop dit is aangepakt en het waarom erachter zijn de belangrijkste zaken van dit hoofdstuk.

3.1 – De gefundeerde theoriebenadering

De interviews worden uitgevoerd volgens het principe van de gefundeerde theoriebenadering of de 'constant comparative method'. Deze benadering heeft zijn oorsprong in de jaren zestig in de sociale wetenschappen. De bedenkers, Glaser en Strauss, vonden dat kwalitatief onderzoek nuttig was, in tegenstelling tot de sociologische voorkeur voor kwantitatief onderzoek, "omdat het systematisch theorie kan ontwikkelen op basis van data"⁷². De benadering is een combinatie van twee bestaande methodes om data te analyseren, namelijk de methode waarin alles gecodeerd en op een bijna kwantitatieve manier geanalyseerd wordt en de methode waarbij op basis van hypothesen en de data een nieuwe theorie ontwikkeld wordt.⁷³ Deze combinatie biedt volgens Glaser en Strauss voordelen, omdat het systematischer is dan alleen theorieën bedenken, maar ook de ruimte biedt om wel over nieuwe theorie na te denken en dus niet alleen bestaande theorie te testen.⁷⁴

In de praktijk houdt het in dat er op basis van observaties een theorie ontwikkeld wordt en deze theorie wordt na elke nieuwe observatie weer bijgeschaafd. Dus, na elk interview wordt het model aangepast en naarmate het onderzoek vordert, krijgt de theorie steeds meer zijn uiteindelijke vorm.⁷⁵ Voor aanvang van het onderzoek weet de onderzoeker dus nog weinig over het precieze onderzoeksterrein, omdat er ook nog weinig over bekend is.

In dit onderzoek werden diepte-interviews afgenomen met als doel "een overzicht te krijgen van een verschijnsel in een natuurlijke maatschappelijke situatie"⁷⁶. Het verschijnsel, hier dus de werkwijze van correspondenten in Brussel, wordt in kaart gebracht aan de hand van deze interviews. De onderzoeker probeert dus een compleet beeld te vormen van een verschijnsel en daarom krijgen de respondenten ook voldoende ruimte om eigen opvattingen aan te kaarten in de interviews. Deze opvattingen leiden namelijk weer tot nieuwe inzichten, die wellicht in de volgende interviews gebruikt kunnen worden. Dat is het grote voordeel van het open karakter van diepte-interviews. Het nadeel is

⁷² C. Aalberts p.67

⁷³ B.G. Glaser en A.L. Strauss pp.101-102

⁷⁴ Ibid. p.102

⁷⁵ C. Aalberts p.71

⁷⁶ E. Hijmans en F. Wester p.507

echter dat de gesprekken niet altijd meer even goed vergelijkbaar zijn, omdat de respondenten niet allemaal over precies dezelfde onderwerpen hebben verteld.⁷⁷

3.2 – De aanpak

Er is begonnen met een literatuurstudie om een beeld te krijgen van correspondenten in het algemeen en de verschillende denkbeelden die er zijn over de keuzes van nieuws. Dit schiep een aantal verwachtingen van de correspondent in Brussel. Er wordt teruggekeken naar deze verwachtingen in de discussie van dit onderzoek.

De diepte-interviews zijn afgenomen met correspondenten van verschillende landelijke media. Er is gekozen om zowel persbureaus, kranten, opiniebladen, radio en televisie in het onderzoek te betrekken met als doel een breed beeld te krijgen van alle soorten berichtgeving vanuit Brussel. Wel gaat het hier om populaire media, wat dus bijvoorbeeld vakbladen uitsluit. Hier is voor gekozen om te zorgen dat alle onderzochte media een vrij groot en redelijk algemeen publiek aanspreken. In onderstaande tabel zijn alle Nederlandse, landelijke mediaorganisaties te zien die een of meer correspondenten in Brussel hebben en daarnaast welke van hen meewerkten aan dit onderzoek. Andere landelijke media zoals RTL Nieuws of BNR Nieuwsradio hebben geen eigen correspondent.

<u>Nederlandse media in Brussel</u>		<u>Interviews</u>
Persbureau	ANP GPD	ANP
Krant	de Telegraaf de Volkskrant Algemeen Dagblad NRC Handelsblad Trouw Financieele Dagblad	de Telegraaf de Volkskrant Algemeen Dagblad NRC Handelsblad Financieele Dagblad
Opinieblad	Elsevier	Elsevier
Radio	NOS Radio Wereldomroep	-
Televisie	NOS Journaal	NOS Journaal

Tabel 3.1: Geïnterviewde mediaorganisaties

De intentie was om minstens tien correspondenten te interviewen, omdat er met minder respondenten wellicht een minder te generaliseren resultaat zou kunnen ontstaan. Echter, dit bleek niet goed mogelijk onder mijn gestelde voorwaarden. Namelijk, de correspondenten die meewerkten dienden allen van verschillende werkgevers te zijn, de EU als hoofdmoot van hun werkzaamheden te hebben en dus minder bezig te zijn met Belgisch nieuws en bovendien ook op dit moment actief te zijn als

⁷⁷ Ibid. p.514

correspondent in Brussel. Deze voorwaarden zijn gesteld om niet teveel variatie te krijgen in de werkzaamheden van de correspondent. Ook komen zo de meest recente grote thema's ter sprake. Bovendien is het volgens Hijmans en Wester zo dat als respondenten meer op elkaar lijken, het minder hard nodig is om heel veel respondenten te hebben.⁷⁸

Uiteindelijk zijn acht correspondenten bereid gevonden om mee te werken aan dit onderzoek. Van bovengenoemde lijst van de aanwezige media heb ik er drie gemist, namelijk de *GPD*, *Trouw* en de *Wereldomroep*. Van respectievelijk de eerste twee kwam geen reactie terug en de laatste werkt nauw samen met de *NOS* die wel geïnterviewd is, waardoor ik deze niet gecontacteerd heb. Dit betekent dat het aantal interviews dus wel onder de tien ligt, maar dat daarmee wel zo'n 80 procent van alle Nederlandse media in Brussel is gedekt. In onderstaande tabel wordt duidelijk welke werkgerelateerde achtergrond de correspondenten hebben.

<u>Kenmerken</u>		<u>Aantal respondenten</u> (N = 8)
Populaire media		4
Kwaliteitsmedia		4
Man		8
Vrouw		0
Hbo		3
Universiteit		5
Jaren bij huidige werkgever	1 t/m 10 jr.	2
	11 t/m 20 jr.	5
	onbekend	1
Jaren in Brussel	1 t/m 5 jr.	5
	6 t/m 10 jr.	2
	11 t/m 15 jr.	1
Eerdere correspondentenschappen		2
Redenen werken in Brussel	Interesse	3
	Het kwam op hun pad	5

Tabel 3.2: Kenmerken van de correspondenten

De meeste correspondenten werken dus al erg lang bij dezelfde werkgever, maar zitten vaak niet langer dan vijf jaar in Brussel. Twee van hen werkten al eerder als correspondent in een ander land, en voor de anderen is het hun eerste correspondentenschap. Interesse voor de EU is bij enkelen de reden om naar Brussel te komen, maar vaak was het meer toeval en kwam het eigenlijk gewoon op hun pad.

De correspondenten zijn via e-mail en telefoon gecontacteerd. De interviews zijn afgenomen in Brussel en duurden gemiddeld drie kwartier. Alle geïnterviewde correspondenten zijn man, er zal verder dus alleen gesproken worden over 'hij' en niet meer over 'zij'.

⁷⁸ Ibid. p.513

De interviews met de correspondenten zijn op een semi-gestructureerde manier uitgevoerd. Dat houdt in dat de onderwerpen van het diepte-interview vastliggen, maar het gesprek verloopt verder vrij losjes. De inhoud van het gesprek wordt voor een groot deel bepaald door de respondent. Die bepaalt dus ook hoeveel aandacht er aan een onderwerp wordt besteed en snijdt af en toe zelf nieuwe onderwerpen aan.

Voor de interviews is een topiclijst gebruikt in plaats van een vragenlijst. Dit heeft te maken met de semi-gestructureerde opzet van de interviews, waarin dus niet het hele gesprek vastligt, maar alleen een aantal onderwerpen. Die onderwerpen zijn bij elkaar gezet in een topiclijst en vormen de belangrijkste thema's van het interview. Zoals past bij de gefundeerde theoriebenadering, zijn deze begrippen aangepast na de uitwerking van eerdere interviews. De volgende begrippen stonden centraal voor de eerste interviews:

1. de journalistieke achtergrond van de correspondent
2. welke Europese thema's zijn op dit moment belangrijk?
3. gebruikte bronnen en transparantie
4. verschillen tussen gewone periodes en EU-toppen
5. selecteren van het nieuws
6. wie bepaalt waar over geschreven wordt? De correspondent of de redactie?
7. hoe is de relatie tussen de correspondent en de redactie?
8. zijn er problemen waar de correspondent tegenaan loopt in dit werk?
9. krijgt de EU voldoende aandacht in de Nederlandse media?
10. rekening houden met het publiek

De interviews zijn in zijn geheel opgenomen met een mp3-speler en werden achteraf op de computer opgeslagen. Vervolgens zijn ze woordelijk uitgeschreven, ofwel getranscribeerd, door de opnames af te luisteren. In de bijlage zijn alle acht uitgetypte interviews te vinden.

Deze uitgeschreven interviews vormen het onderzoeksmateriaal en de resultaten zijn dan ook in het geheel hierop gebaseerd. De interviews zijn natuurlijk weergaves van een gesprek, dus de informatie is niet altijd even duidelijk gestructureerd. Daarom is er, conform de gefundeerde theoriebenadering, gekozen om alle interviews te coderen. Dit houdt in dat er begrippen worden toegekend aan tekstfragmenten, waarna je meerdere tekstfragmenten met dezelfde codes gemakkelijk bij elkaar kan zoeken en op zoek kan gaan naar verbanden. Elk interview is dus in zijn geheel gecodeerd. Het analyseren van de interviews is daarmee eigenlijk al begonnen. De belangrijkste thema's van de resultaten, ook wel de 'sensitising concepts' of richtinggevende begrippen genoemd⁷⁹, zijn erdoor bepaald en de gecodeerde tekstfragmenten van de verschillende interviews konden geplaatst worden bij deze thema's.

De hoofdstukken met resultaten zijn dus ook ingedeeld aan de hand van de grote thema's. In hoofdstuk vier wordt de vraag beantwoordt welk nieuws er vergaard kan worden in Brussel. In het vijfde hoofdstuk staan de keuzes centraal en wordt de vraag beantwoordt welk nieuws er uiteindelijk in

⁷⁹ C. Aalberts p.74

de media komt. In het zesde hoofdstuk wordt uiteen gezet hoe de correspondenten hun eigen ervaringen wat breder trekken en dus kijken naar de relatie tussen de correspondent, de burger en de EU. In het laatste hoofdstuk worden conclusies getrokken en de resultaten bediscussieerd.

Hoofdstuk 4 – Wat voor nieuws kan er vergaard worden in Brussel?

Het werken vanuit Brussel is voor een correspondent anders dan vanuit een willekeurige andere Europese hoofdstad. Hij kiest met deze positie niet alleen voor de verslaggeving over het land waarin hij woont, België, maar ook voor een belangrijk deel voor het verslaan van gebeurtenissen in de Europese Unie. Het nieuws dat in Brussel vergaard kan worden is dus tweeledig, waardoor de correspondent zijn tijd zal moeten verdelen tussen de twee onderwerpen, België en de Europese Unie. Uit de interviews blijkt dat de helft van de ondervraagden de onderwerpen combineert en de andere helft België in zijn geheel overlaat aan een collega. Zij geven aan slechts bij uitzonderlijk belangrijke onderwerpen zoals verkiezingen de correspondent België te assisteren. De anderen zeggen hun aandacht zo te verdelen, dat ze aan de EU de meeste tijd besteden en aan België wat minder.

Er kan in Brussel dus nieuws vergaard worden over meerdere onderwerpen. Alle ondervraagde correspondenten zeggen zich echter vooral met de EU bezig te houden en zien het als hun taak daar zo goed mogelijk over te berichten. Niettemin heeft de werksfeer van de EU in Brussel enkele specifieke kenmerken die de journalistieke praktijk beïnvloeden op zowel een positieve als een negatieve manier. Deze door de correspondenten genoemde kenmerken komen in dit hoofdstuk aan bod, evenals de verschillende bronnen die beschikbaar zijn in Brussel of bij de andere vergaderplekken van de EU in Straatsburg en Luxemburg. De informatie die journalisten via allerlei bronnen kunnen verkrijgen vormt immers een groot deel van het antwoord op de vraag wat voor nieuws er in Brussel vergaard kan worden.

4.1 – Kenmerken van de Europese Unie

De geïnterviewde correspondenten geven allen aan dat er bepaalde karakteristieken zijn aan het journalistieke werken met het enorme bestuurlijke apparaat dat de Europese Unie heet. Correspondenten zitten gemiddeld vijf jaar op de post Brussel en vallen daardoor middenin in een werksfeer die al gecreëerd is sinds 1992 door ambtenaren, Europarlementariërs en Eurocommissarissen. Correspondenten kunnen dus pas hun persoonlijke stempel op het nieuws drukken vanaf het moment dat ze keuzes gaan maken en gaan selecteren welke informatie ze ook daadwerkelijk gebruiken in hun artikelen. Bij het vergaren van de informatie komt de journalist ten eerste in aanraking met de volgende aspecten.

Een belangrijk aspect dat door het merendeel van de correspondenten naar voren wordt gebracht, is de agendagedrevenheid van alles wat er binnen de EU-gemeenschap wordt georganiseerd. Elke dag zijn er wel vergaderingen, persconferenties, ministerraden, Europese Raden en vele andere bijeenkomsten waar journalisten uit allerlei landen heen gaan om oneindige hoeveelheden informatie te verzamelen. Elke dag is door de EU volledig ingedeeld waardoor, vertelt een correspondent, de werkzaamheden voor een groot deel uit agendabeheer bestaan. Het voordeel van deze agendagerichtheid is dat het voor journalisten alleen een kwestie van kiezen is welke bijeenkomsten wel en welke niet te bezoeken, maar aan de andere kant loopt de correspondent wel

het gevaar dat hij alleen nog bezig is met het achterna lopen van de agenda van de EU en minder met bijvoorbeeld onderzoekswerk of het opdoen van eigen ideeën. De drukke agenda heeft vooral invloed op de correspondent van het persbureau, in mindere mate op de correspondenten van kranten en tv en het minst op de correspondent van het tijdschrift. Deze laatste geeft aan eigenlijk nooit haast te hebben, maar de persoon van het persbureau moet dagelijks rond de tien berichten produceren waardoor hij dus het meest van allen geneigd is de agenda van de EU te volgen. Het gebruik van de agendagedrevenheid van de EU verschilt dus ook per correspondent en per medium.

Het volgende punt dat door de correspondenten vaak genoemd wordt, hangt hier erg mee samen. Doordat er zoveel agendabepaald is, gebeuren er weinig spectaculaire, onverwachte dingen in Brussel. De helft van de correspondenten geeft aan dat, vooral in vergelijking met de politiek in Den Haag, er zich bij het uitvoeren van politieke beslissingen weinig schandalen of andere conflicten voordoen. De Europese politiek is nu eenmaal niet zo sensationeel, zoals een dagbladcorrespondent illustreert: “Het [nieuws] gaat niet met bomaanslagen zo gepaard of met creperende mensen.” Een correspondent meent dat het te maken heeft met het feit dat ministers hier minder op de huid worden gezeten dan in Den Haag en dus rustiger hun gang kunnen gaan. Een andere correspondent geeft aan dat niet alleen normale periodes weinig spectaculair zijn, maar ook de meeste topbijeenkomsten.

“[Op] een aantal van die toppen gebeurt natuurlijk niets meer dan wat een top nu eenmaal is. Wij moeten bijeenkomen en we moeten wat dossiers een handje verder helpen en dat is lang niet altijd spectaculair.”
(6,16)

Niet alleen wordt het nieuws over de EU gekenmerkt door zijn strakke agendavoering en de weinig spectaculaire gebeurtenissen, ook is het vaak erg institutioneel en bureaucratisch. Een correspondent meent dat vooral in vergelijking met correspondentieschappen in andere grote Europese steden de manier van werken in Brussel veel formeler en institutioneler is, omdat er voornamelijk nieuws over besluitvormingsprocedures is. Een enkele correspondent vindt dat EU-medewerkers in Brussel nogal de neiging hebben om te vergeten dat de gewone burger hen niet kan bijbenen in de snelle ontwikkelingen en het institutionele karakter van die ontwikkelingen maakt de informatie er ook niet begrijpelijker op. Een gevolg ervan is volgens een correspondent dat de materie erover erg ingewikkeld wordt en dus, vindt een andere correspondent, dat het besluitvormingproces er ook niet democratischer op wordt als weinig mensen het proces begrijpen.

Daarnaast zeggen de correspondenten dat de informatie die verstrekt wordt op bijvoorbeeld eerdergenoemde bijeenkomsten meestal erg abstract is en dat de onderwerpen waarover in procedures wordt gesproken erg technisch zijn. Hierbij valt te denken aan gedetailleerde processen op wetenschappelijk niveau. Er worden veel vaktermen gebruikt en veel onderwerpen worden op een nogal technisch niveau bekeken en beschreven. Een correspondent is van mening dat bijvoorbeeld de Europese Commissie dit bewust doet, omdat:

“de Commissie in heel veel gevallen niet geïnteresseerd zal zijn om te zeggen van, nou ja, dit betekent het concreet voor Nederland [...], omdat dan de Commissie eigenlijk veel meer onrust creëert dan ze lief is.” (2,4)

Het gevolg van deze houding is wel dat veel Europese onderwerpen worden beschouwd als saaie, lastige onderwerpen door journalisten.

Enkele correspondenten zijn wel van mening dat, hoewel abstract en technisch, de informatie die vanuit de EU komt meer inhoudelijk is dan in bijvoorbeeld Den Haag. Een correspondent zegt dat het vooral belangrijk is om goede kennis te hebben over de gang van zaken bij de Europese Unie om te weten wat alle informatie betekent en het aldus op inhoudelijke waarde te kunnen schatten. Dit is ook het geval bij de vele langlopende dossiers c.q. procedures die de EU kenmerken. Meerdere correspondenten noemen deze procedures expliciet als een karakteristiek van de EU. Dit kenmerk hangt samen met het feit dat de processen van besluitvorming erg ingewikkeld zijn en lang duren. Voor correspondenten betekent dit het volgende:

“De besluitvorming is vaak zo langdurig dat je over onderwerpen schrijft waarvan je soms het voorstel niet hebt meegemaakt en waar je in heel veel gevallen ook niet het akkoord van meemaakt.” (2,2)

Ook is een veelgenoemd kenmerk van de Europese Unie dat er veel informatie wordt verspreid, maar dat slechts een deel ervan ook echt interessant is. Slechts één van de ondervraagde correspondenten vindt alle geboden informatie wel interessant, maar niet voor de doelgroep van lezers. Het lijkt het werk van correspondenten in ieder geval niet bepaald overbodig te maken. Niettemin is het volgens een correspondent lastig om zich als medium met de geboden informatie te onderscheiden van anderen, omdat iedereen dezelfde informatie krijgt. Ook zou er gewoon niet elke dag iets heel belangrijks gebeuren, is de opmerking van een ander. Uiteindelijk is de hoeveelheid informatie gewoon te groot om doorheen te komen, meent een dagbladcorrespondent, waardoor het zoeken naar interessante informatie bijna gelijk komt te staan aan de spreekwoordelijke speld in de hooiberg. Een correspondent geeft aan hoe groot de informatiestroom is:

“Dus je hebt een schat aan materiaal, plus ook niet onbelangrijk hier in Brussel is natuurlijk een enorm lobbycircuit en de lobbyisten worden vrij nauw betrokken bij allerlei wetgeving, dus die weten ook heel veel. Dus het is gewoon eigenlijk een groot grand dessert [...]” (5,6)

Kort gezegd wordt de EU-journalistiek dus gekenmerkt door het feit dat de EU zelf heel agendagericht werkt en de onderwerpen op die agenda vaak weinig spectaculair zijn. Daarbij komt dat de onderwerpen erg abstract, technisch en institutioneel zijn of zo worden gebracht, maar daardoor wel inhoudelijk goed zijn. Bovendien is de manier van werken erg bureaucratisch, waardoor de processen vaak uitmonden in zeer langlopende dossiers. Kortom, er is veel informatie beschikbaar in Brussel, maar voor de correspondent is het vaak lastig hier de interessante onderwerpen voor zijn publiek uit te halen.

In de volgende paragrafen komen de bronnen naar voren die correspondenten gebruiken bij het vergaren van nieuws over de Europese Unie.

4.2 – De Europese Commissie

De Europese Commissie bestaat uit 27 leden, elk EU-land levert één lid. De voorzitter, op dit moment de Portugees José Barroso, wordt gekozen door de regeringen van de lidstaten. De Commissie is een van de belangrijkste organen binnen het bestuur van de EU, omdat het bovenal het uitvoerende orgaan van de EU is.⁸⁰ Daarnaast ziet de Commissie toe op de naleving van bestaande Europese wetten in de lidstaten en vertegenwoordigt de Commissie de EU op internationaal gebied. Deze Europese instelling neemt belangrijke besluiten, die voor journalisten relevant zijn om te volgen. De ondervraagde correspondenten zeggen dan ook dat de Europese Commissie een belangrijke bron voor hen is, omdat het met initiatieven komt voor nieuw beleid en daarmee de discussie over bepaalde onderwerpen binnen de gehele EU opstart.

Iedere dag om 12 uur houdt de Commissie een persconferentie voor correspondenten. Vooral de correspondent van het persbureau en een enkele dagbladjournalist zeggen hier regelmatig heen te gaan. De anderen volgen de persconferentie via het speciale interne televisiekanaal van de EU, genaamd Europesatellite, of via internet, dat is als ze er al belangstelling voor hebben. Op deze bijeenkomsten vertelt een woordvoerder over de plannen en stappen die de Eurocommissarissen nemen en journalisten kunnen daarover vragen stellen. Ook hier nemen de correspondenten niet erg enthousiast aan deel. Ze geven aan vooral naar de vaste persconferenties te gaan om na afloop een woordvoerder of een enkele Eurocommissaris tegen te komen en hen vragen te stellen over andere onderwerpen. Zo is het ook met andere persconferenties die de Commissie belegt, bijvoorbeeld na afloop van ministervergaderingen. Deze worden gegeven om te voorkomen dat journalisten alleen naar de mening van hun eigen ministers luisteren en om ze dus ook een Europees perspectief op een bepaald onderwerp te laten zien. Het lastige aan deze persconferenties is voor journalisten dat ze tegelijk met de bijeenkomsten van alle landen afzonderlijk worden gegeven, waardoor de correspondent die alleen werkt dus nooit naar beiden kan gaan en genoeg moet nemen met minder informatie of achteraf het internet op moet om alsnog na te kijken wat er is gezegd.

Een dagbladcorrespondent licht dit toe:

“Als er dan iets besproken is, houdt het voorzitterschapland een persconferentie en dan tegelijkertijd het eigen land ook. En alle landen doen hetzelfde op zo'n moment. Dus op het moment dat de Commissie met zo'n verhaal komt, begint ergens anders Balkenende ook te praten. En allemaal interpreteren ze het op hun eigen manier en elk land doet alsof zij hun zin hebben gekregen in de vergadering. Dat kan natuurlijk niet. Dan is het wel lastig als je alleen bent.” (3,11)

De Europese Commissie organiseert dus wel persconferenties, maar is volgens de correspondenten het minst transparant van alle instellingen in en om de EU. De correspondent van een persbureau illustreert het als volgt:

“Het zijn 22.000 ambtenaren, die worden gewoon helemaal afgedekt en afgeschermd door de 27 voorlichters, die elke dag met de 'goed nieuws show' komen. [...] Dus daar moet je echt een beetje

⁸⁰ Publicatiebureau EU pp.20-22

doorheen filteren eigenlijk, wat er dan echt aan de hand is, dat moet je dan vaak weer indirect horen.”
(1,4)

Correspondenten stellen dus dat woordvoerders bewust informatie achterhouden. Daarnaast zijn de meeste woordvoerders slecht bereikbaar buiten de persconferenties om, omdat ze de telefoon niet vaak opnemen en, menen de correspondenten, ook nooit terugbellen. Niet alle correspondenten zien het echter zo zwartwit. De Commissie heeft namelijk wel als doel om de burger enthousiast te maken voor de EU en een van de correspondenten ontwaart daarom ook wel een zekere zendingsdrang bij de medewerkers om dit ook echt te bereiken. Een andere correspondent vindt dat de Commissie een goed propaganda-apparaat heeft en dus veel positieve verhalen vertelt, er is echter altijd de mogelijkheid om dingen na te vragen en dat gebeurt volgens hem in eerlijkheid. Een correspondent legt uit:

“Er zitten 500 á 600 Nederlanders bij de Europese Commissie op hogere ambtelijke functies en als je die weet te vinden als je ze nodig hebt, en dat is meestal niet zo moeilijk, dan heb je alvast een basis”.
(6,19)

Een andere correspondent geeft aan juist weinig ambtelijke contacten te hebben. Dit heeft te maken met het enorme aantal ambtenaren in Brussel en het feit dat deze correspondent zijn werk alleen doet en dus weinig tijd heeft voor het leggen van contacten. Daarnaast hebben de commissarissen het zelf altijd te druk om vragen te beantwoorden van journalisten, tenzij er ver van tevoren een interview is aangevraagd. De rol van deze mensen is volgens de correspondenten te vergelijken met die van Nederlandse ministers, daar loopt men ook niet zomaar het kantoor binnen. Ook hebben de Eurocommissarissen veel mensen om hen heen, waaronder woordvoerders, kabinetchefs en persoonlijke assistenten, zodat het aanspreken van hen moeilijk is. Dit illustreert een van de correspondenten als volgt:

“Je loopt niet op het Berlaymont [het gebouw van de EC, MO] de zoveelste verdieping binnen, klopt eens op de deur van meneer Barosso, steekt je hoofd om de deur, goh José Manuel zullen we nog eens even wat afspreken... Dat kan je bij Europarlementariërs doen.” (6,6)

Om in Brussel de meest hooggeplaatste figuren te kunnen spreken, waaronder leden van de Europese Commissie, is het vaak essentieel om van dezelfde nationaliteit te zijn, anders wordt je erg lang aan het lijntje gehouden, meent een van de correspondenten.

Een belangrijk voordeel van de Europese Commissie is volgens de correspondenten dat de instelling uit 27 landen bestaat en die landen denken niet over alle plannen en beslissingen van de Commissie hetzelfde, waardoor er altijd wel een land is dat bereid is om informatie te lekken. Lekken is een praktijk die door allerlei partijen in de EU wordt toegepast en het is daarom niet verwonderlijk dat ook de Commissie hieraan meedoet. Ambtenaren doen het, maar er worden ook officiële briefings georganiseerd die bedoeld zijn om op een georganiseerde manier informatie te lekken. Dit houdt wel altijd in dat de informatie ‘off the record’ is en de bron dus niet geciteerd kan worden. Buiten de

briefings om speelt de Commissie ook nog wel eens informatie door aan de *Financial Times*. Andere media kunnen dan slechts afwachten tot ze de krant 's morgens in de kiosk kunnen krijgen. Uiteindelijk heeft de Commissie natuurlijk zelf baat bij het lekken van informatie, meent een dagbladcorrespondent, omdat ze best weten dat alles wat ze daar zeggen gebruikt zal worden, en dus lekken ze alleen wat ze willen lekken. Echter, geeft dezelfde correspondent aan, als het daadwerkelijke besluit te dichtbij komt en:

“de procedure in het stadium is van een presentatie van de Commissie, houdt iedereen zijn kaken stevig op elkaar en wordt al die informatie meegenomen naar de hoofdsteden, zoals dat dan zo mooi heet, en dan gaan ze er nog eens goed over nadenken.” (4,9)

Dus, de Europese Commissie is een belangrijke en nieuwswaardige instelling voor correspondenten, maar is daarentegen niet erg transparant. Woordvoerders van de Commissie organiseren wel persconferenties en lekken soms informatie, maar de commissarissen zelf zijn niet gemakkelijk te spreken te krijgen. Via de Europese Commissie is voornamelijk positieve informatie te verkrijgen en, doordat de persconferenties van verschillende landen tegelijk worden gehouden, wordt een van de weinige mogelijkheden om verschillende versies van deze informatie te verkrijgen onmogelijk gemaakt.

4.3 – Het Europese Parlement en de rol van Straatsburg

In vergelijking met de Commissie heeft het Europese Parlement veel leden, te weten 785 afkomstig uit alle 27 landen. Het is het enige instituut dat direct door burgers van de EU wordt gekozen. Een belangrijke taak van de leden is het aannemen van Europese wetten, maar ze kunnen zelf geen wetsvoorstellen doen.⁸¹ Een week per maand vergadert het gehele parlement in Straatsburg wat betekent dat er maandelijks een enorme verhuizing plaatsvindt van medewerkers, inclusief de journalisten. Het vergaderen in Straatsburg speelt daarom ook een belangrijke rol in het gebruik van het Europese Parlement als bron.

Het Europese Parlement is een minder gewichtige bron dan de Europese Commissie zeggen veel correspondenten, omdat deze instelling politiek gezien minder in te brengen heeft. Het hangt van de betrokkenheid bij onderwerpen af of de leden van het parlement een nuttige bron vormen. De parlementsleden vormen de directe vertegenwoordiging van de burger en zijn daardoor, volgens een correspondent, een nuttige bron die niet alleen informatie heeft over de gang van zaken in Brussel, maar ook een directe relatie heeft met de politiek in eigen land en dus daar ook veel informatie over heeft.

Het Europese Parlement geeft regelmatig persconferenties, maar heeft niet dagelijks op een vast tijdstip een bijeenkomst voor journalisten zoals de Commissie. De persconferenties van het parlement hebben vaak tot doel de journalisten informatie te verschaffen over een specifiek onderwerp waar enkele parlementsleden zich mee bezig houden. De ondervraagde correspondenten

⁸¹ Publicatiebureau EU p.11

geven aan daar wel regelmatig naar toe te gaan, maar niet altijd om meer over het onderwerp te weten te komen, maar juist om leden aan te kunnen spreken over andere, vaak grotere, thema's die er op dat moment spelen. Zo ook deze correspondent:

“Ja, en dan heb je zo nu en dan die persconferenties. [...] daar zou je dan heen kunnen, ja voor een deel is het gewoon nieuws, maar voor een ander deel is het, nou, je spreekt er iemand waarvan je denkt van nou, dat is een aardig contact, laat ik daar eens wat aan gaan doen.” (5,3)

Ook buiten de persconferenties om geven de correspondenten aan veel met parlementsleden te praten. Het gebouw van het Europese Parlement is heel toegankelijk, maar ook de leden zelf zijn heel open tegenover de pers. Meerdere correspondenten zeggen over alle telefoonnummers te beschikken van de Nederlandse Europarlementariërs, maar ook van veel parlementariërs uit andere landen. Bovendien wordt er altijd opgenomen en hoeft de correspondent nooit te wachten om af te spreken voor een interview. Een correspondent geeft aan dat deze bereidwilligheid voortkomt uit het feit dat zij de pers simpelweg nodig hebben, omdat ze gekozen worden door de burger en die wordt het gemakkelijkst bereikt via de media. De parlementsleden zien de media dus als een hulpmiddel om hun werk in Europa tentoon te spreiden aan eigen land. Dit bevestigt een van de dagbladcorrespondenten:

“Europarlementariërs die worden om de vijf jaar gekozen en die zitten hier in Brussel vaak vrij ver [...] van de kiezer. Die hebben eigenlijk de pers nodig om hun kiezers te bereiken en ook via de pers de politieke partijen in Nederland [...], om die duidelijk te maken wat ze hier aan het doen zijn. Dus die hebben je eigenlijk vaak nodig.” (2, 5)

De correspondenten menen dat de eenvoudigste manier van werken is om altijd de Nederlandse Europarlementariërs te bellen, maar dat dit niet altijd de beste manier is. Zij zijn natuurlijk goed te bereiken en behoeven ook minder uitleg aan de lezer dan een lid uit een ander land. Het is echter niet zo dat de Nederlanders altijd veel af weten van alle onderwerpen waar het parlement zich mee bezighoudt. Binnen het parlement zijn alle leden namelijk ook onderdeel van gespecialiseerde commissies waarin ze discussiëren over bepaalde onderwerpen als de interne markt of het milieu.⁸² Wanneer een Nederlandse parlementariër geen lid van de commissie is waarover de correspondent informatie zoekt, is het volgens vele correspondenten dus beter om een ander te vragen. Nadeel is dat het veel extra werk kost om uit te zoeken welke parlementariër zich waarin gespecialiseerd heeft.

Ook de hoeveelheid informatie die via het Europese Parlement te verkrijgen is geeft problemen. Niet omdat het te weinig is, maar juist omdat er over zo veel onderwerpen wordt vergaderd. De agenda van het parlement is altijd overvol, maar daar staan ook veel dingen tussen, zoals buitenlands beleid, waar ze slechts een mening over vormen, maar geen concrete inbreng in hebben. De correspondenten geven aan dat ze die onderwerpen zoveel mogelijk links laten liggen om zo enigszins overzicht te krijgen over de hoeveelheid informatie van het Europese Parlement. De

⁸² Ibid.

correspondent van het persbureau geeft aan dat hij niets doet met uitspraken van het parlement over buitenlands beleid:

“Dan hebben ze ineens resoluties over Iran of over Cambodja of van alles, maar daar gaan ze echt helemaal niet over. Maar ze sturen maar persberichten rond van ja wij vinden dit van Iran en Iran moet 'ns een keer inbinden en alles [...] Jaaa, wat een flauwekul zeg. Amerika moet Guantanamo sluiten en wel nu, ja denk je dat Bush denkt van goh, het Europese Parlement vindt dat, ik zal dat nou maar 'ns eventjes gaan doen.” (1,6)

Ook de maandelijkse verhuizing naar Straatsburg lijkt veel correspondenten dwars te zitten, hoewel ze er ook hun voordeel mee weten te doen. Aan de ene kant zijn ze van mening dat de vergaderingen van het parlement teveel verspreid zijn, waardoor ook zichzelf veel moeten reizen en dat het de hele EU teveel geld kost om dit in stand te houden. Er wordt door meerdere dagbladjournalisten gezegd dat Straatsburg een soort kaasstolp of aquarium is waar niets van buitenaf naar binnen komt en men zich alleen bezighoudt met vergaderen. Dat laatste argument geeft meteen ook de andere kant van het verhaal weer, namelijk dat doordat het zo afgelegen ligt, men er ook niet weg kan de hele week. In de avonduren kunnen journalisten dus gemakkelijk afspreken met de parlementariërs, omdat ze niets anders op de agenda hebben in Straatsburg, wat in Brussel meestal wel zo is. Ze zijn dan vaak bereid om over heel andere onderwerpen te praten dan waarvoor ze eigenlijk in Straatsburg zijn, geeft een correspondent aan. Een andere correspondent meent bovendien dat ook de journalisten niet worden afgeleid door wat er in Brussel gebeurt en zij zich daardoor kunnen richten op de aanwezige Europarlementariërs. Sommige correspondenten kiezen ervoor om niet zo vaak mee te reizen naar Straatsburg, omdat alle vergaderingen en persconferenties ook via het interne televisiekanaal en via internet te volgen zijn, maar het nadeel daarvan is dus dat men geen vragen kan stellen. Een correspondent licht het nut van een tripje naar Straatsburg toe:

“Je zwemt daar de hele week rond en je kunt dus makkelijk, je kunt hier ook makkelijk contacten leggen, maar mensen hebben hier toch meestal een heel erg drukke agenda. En daar moeten zij ook inderdaad een aantal nachten gewoon blijven, dus het is makkelijker om eens even te zeggen van we gaan even wat eten of we gaan even wat drinken en, dus ook op een wat relaxtere manier.” (8,7)

Kortom, contacten onderhouden met leden van het Europese Parlement vinden alle ondervraagde correspondenten dus nuttig. Zo kan hun informatie bruikbaar zijn voor de inkleuring van je berichtgeving, vindt de een. En staan ze soms dicht bij een partijgenoot met een veel hogere functie, waardoor je daar weer meer over leert, vindt de ander. Ze zijn het in ieder geval eens over het feit dat het Europese Parlement de meest transparante instelling is binnen de EU en dat diens leden bovendien meer dan blij zijn met aandacht van de pers. Ook de maandelijkse gang naar Straatsburg kan nuttig zijn voor extra achtergrondinformatie, omdat de parlamentsleden er altijd erg open staan voor gesprekken met correspondenten.

4.4 – De Raad van de Europese Unie

Een andere bron is de Raad van de Europese Unie. Dit orgaan bestaat niet uit gekozen of geselecteerde EU-politici, maar uit nationale ministers van alle lidstaten.⁸³ Afhankelijk van het onderwerp van de Raad, er zijn negen verschillende Raden, komen de ministers die zich in hun nationale regering ook met dit onderwerp bezig houden naar de vergadering. Deze ministers komen bijeen in Brussel of in Luxemburg, waar ook een gedeelte van de Europese instellingen gevestigd is. Naast deze gewone vergaderingen vindt er ook vier keer per jaar een vergadering plaats met de voorzitter van de Europese Commissie en de regeringsleiders van alle lidstaten, officieel de Europese Raad geheten. Deze vergaderingen worden ook wel EU-toppen genoemd, omdat de belangrijkste Europese kwesties er worden besproken. De Europese Grondwet is daar een voorbeeld van.

Uit de interviews blijkt dat de correspondenten de Raad van de Europese Unie belangrijk achten. De gewone raden, waar er ongeveer dertig van per jaar worden gehouden, en, nog belangrijker, de Europese Raden, vormen een interessante bron. De gewone raden worden in Brussel goed bezocht door de correspondenten, maar wanneer ze in Luxemburg worden gehouden is de animo een stuk minder groot. Een correspondent geeft aan in ieder geval altijd naar de raden van economische en financiële zaken en naar buitenlandse zaken te gaan. De vergaderingen zelf zijn echter besloten, hoewel er volgens een andere correspondent een periode is geweest waarin er een gedeeltelijke openbaarheid van deze vergaderingen was. Dit was echter geen succes, omdat de ministers zich niet meer vrij voelden om te spreken en de journalisten geen zin hadden om naar de hele vergadering te luisteren. De informatie die correspondenten tegenwoordig over de vergaderingen krijgen, verloopt via de briefings die de Permanente Vertegenwoordiging enkele dagen van tevoren houdt of via de persconferenties direct na afloop van de ministervergaderingen. Een correspondent van een persbureau vertelt dat elk land een eigen woordvoerder heeft die deze persconferenties belegt. Ook Nederland doet dit speciaal voor de Nederlandse correspondenten. De ministers komen zelf naar die bijeenkomsten om te vertellen wat ze in de vergadering hebben gezegd en of ze succes hebben gehad. Een probleem waar deze correspondent tegenaan loopt, is dat elk land en minister zijn persconferentie op dezelfde tijd houdt als alle andere landen, waardoor een journalist dus nooit naar meerdere bijeenkomsten kan gaan. Hij concludeert:

“En aangezien heel veel ministers dat doen, heb ik wel eens de indruk dat sommige ministers zo hun eigen successen tijdens de vergadering een beetje opkloppen.” (1,3)

De correspondenten zijn het er over eens dat de Nederlandse ministers in ieder geval heel open zijn. Het is gemakkelijk om hen iets te vragen of een interview met ze af te nemen en ze organiseren veel bijeenkomsten. De Europese Raad, ofwel de EU-top, is een minder open instelling. Een correspondent zegt dat je daar als journalist niet zomaar het gebouw in kan lopen zonder goede reden. Dit heeft volgens een andere correspondent te maken met belangrijke beslissingsmomenten.

⁸³ Publicatiebureau EU pp.14-15.

Als deze eraan komen, is de Europese Raad de enige is die nog precies weet wat de laatste informatie is en wat er uiteindelijk besloten gaat worden. Want:

“Kijk, nu roept iedereen nog wat,[...] maar naar mate het moment [van de top] dichterbij komt en dus echt zaken achter gesloten deuren gaan, wordt men ook stiller. [...]Hè, dus op het moment dat ze echt gaan zeggen, we zeggen niks, wordt er ook niks gezegd, dus dan hoor je pas achteraf weer dingen. Dus de club [van mensen die iets weten] wordt ook steeds kleiner.” (5,7)

De Nederlandse ministers kunnen dan op zo'n moment nog steeds heel open zijn, maar als ook zij de details niet meer weten, heeft dit voor de correspondenten weinig nut.

Wel maakt de Europese Raad zich af en toe schuldig aan het georganiseerd lekken van informatie, zegt een correspondent. Natuurlijk gebeurt dit niet vlak voor een vergadering van de EU-top. Van tevoren krijgt de journalist per e-mail een uitnodiging voor een bijeenkomst, die als volgt in zijn werk gaat:

“dan komt er een directeur of een directeur-generaal van de Europese Raad op achtergrondbasis, meestal over politieke zaken of defensie, een verhaaltje vertellen. [...] Er komen weinig mensen op af, dus dan heb je ineens een soort onbedoelde informatievoorsprong.” (6,17)

Deze EU-toppen zijn niet altijd even interessant, maar omdat het regeringsleiders zijn die vergaderen, zijn ze toch belangrijk. Een dagbladcorrespondent geeft aan dat er een soort hype omheen hangt vanwege de hooggeplaatste figuren die eraan deelnemen, maar dat een doorsnee ministerraad vaak een net zo belangrijke uitkomst kan hebben. Hoewel, correspondenten geven ook aan dat op de gewone ministerraden ook niet altijd iets baanbrekends gebeurt. Er is in ieder geval bij beide bronnen veel informatie te verkrijgen. Op toppen krijgen veel van de ondervraagde correspondenten daarom ook assistentie vanuit de Haagse redacties, zodat ze niet alle informatie alleen hoeven te verwerken. De televisiecorrespondent licht dit toe:

“Het heeft niet zozeer met de top te maken, maar meer met het feit dat er drie of vier ministers hier zijn, die niet in Den Haag zijn en dan kan het gebeuren dat er hier ineens dingen opkomen met een Haags component [...] waar wij dan ook weer geen ene moer verstand van hebben, [...] dan is het wel prettig dat je de kennis in huis hebt.” (7,11)

Veel correspondenten vinden het lastig dat er enkele maanden per jaar in Luxemburg wordt vergaderd door de ministers. Het is voor hen te ver weg en vaak niet nuttig genoeg om er heen te gaan, wat betreft de geboden informatie. Net als met Straatsburg is het namelijk mogelijk om de vergaderingen via internet of via het televisiekanaal te volgen. Een dagbladcorrespondent geeft aan er alleen heen te gaan als er verregaande besluiten worden genomen. Een andere correspondent gaat alleen naar Luxemburg als hij naar het Hof van Justitie moet, of specifiek iemand moet spreken die bij de vergaderingen aanwezig is. De woordvoerders van de Raad van de Europese Unie proberen daarom volgens een dagbladcorrespondent journalisten te verleiden toch naar Luxemburg te komen door ze aan de vooravond van de ministervergadering een informele ontmoeting met de ministers aan te

bieden. Vooralsnog lijkt dat niet te werken. Een trip naar Luxemburg of Straatsburg is volgens deze correspondent vooral verloren tijd:

“Ja, het is behoorlijk verloren tijd, want als je in de auto zit, daar gebeurt niks vermeldenswaardigs voor kranten. Je komt wel 's avonds aan en in Amsterdam [de redactie, MO] is daar niet zoveel oog voor. Dus dat is een wat vermoeiende kant ervan, men ziet de tijd dat je reist niet zo snel.” (2,10)

Dus, de beslissingen die door de Raad worden genomen zijn vaak van belang, zeker als het EU-toppen betreft, en daarom dus ook interessant voor correspondenten. Met name via de Nederlandse ministers is het gemakkelijk om informatie te verkrijgen. Vlak voor toppen is het echter wel lastig om goede informatie te krijgen, omdat niet veel politici en woordvoerders dan weten wat er precies speelt. Verder worden de vergaderingen in Luxemburg niet veel bezocht door correspondenten, tenzij het een specifiek doel dient.

4.5 – De Permanente Vertegenwoordiging

De Permanente Vertegenwoordiging (PV), ofwel de EU-ambassades van elk land, vormt een bron die volgens de officiële richtlijnen onderdeel is van de Raad van de Europese Unie⁸⁴, maar een totaal andere rol speelt in de informatieverstrekking aan de pers. De PV is dus de permanente vertegenwoordiging van een land bij de EU. De instelling is dus eigenlijk een vooruitgeschoven post van de nationale regeringen en de werknemers overleggen namens de nationale regeringen met de EU. De diplomaten die bij de PV werken bereiden ook de ministerraden inhoudelijk voor, zodat de ministers de uiteindelijke besluiten kunnen nemen in de vergaderingen. Aan het hoofd van elke PV staat een EU-ambassadeur.

De meningen van de correspondenten over het gebruik van de PV als bron zijn verdeeld. De meesten zien het als een belangrijke bron, omdat een ander groot deel van hun werkzaamheden, naast de vergaderingen voorbereiden, bestaat uit het georganiseerd lekken van informatie aan journalisten. Dit doen ze in de vorm van briefings voor aanvang van bijna elke ministerraad. Op elk moment in de procedures worden deze briefings gegeven, dus niet alleen vlak voor de daadwerkelijke beslissing. Diplomaten organiseren deze briefings om te kijken wat er met de informatie gebeurt en hoe de burger er op gaat reageren. De correspondenten geven aan dat de informatie die op de briefings wordt verstrekt niet heel objectief is, omdat alleen de Nederlandse invalshoek van een onderwerp wordt weergegeven. Ook is alle informatie 'off the record'; dit is de gebruikelijke gang van zaken bij lekken. De informatie is daardoor alleen te gebruiken als achtergrondinformatie, wat als een flink nadeel wordt gezien. Het voordeel is dat er meer informatie gegeven wordt dan op gewone persconferenties, omdat het niet officieel geciteerd mag worden. Een correspondent vindt dit georganiseerde lekken niet altijd even nuttig:

“Je hebt er wel wat aan, maar je moet altijd weten [...], wat is de bron, waar komt het vandaan en is het een puur objectieve bron of is er ook een zeker belang wat meespeelt.” (5,9)

De televisiecorrespondent heeft soms andere problemen dan zijn collega's van de schrijvende pers. Zo ook met de PV. Om televisie te maken zijn natuurlijk beelden nodig en niet alleen tekst. Alle informatie die hij 'off the record' krijgt, is daarom lastiger te verwerken tot een nieuwsbericht, omdat er geen persoon in beeld kan komen om de informatie toe te lichten. Bovendien is veel informatie die wel 'on the record' visueel gezien niet interessant, omdat het altijd over vergaderende mensen in Brussel gaat.

Ook andere landen dan Nederland hebben een PV en zijn daardoor potentiële bronnen. Al deze landen hebben weer andere belangen en zijn bovendien verschillend in hun openheid naar journalisten. Een van de correspondenten lukt het handig om bepaalde documenten van landen te krijgen die niet erg bij dat onderwerp betrokken zijn en hij merkt dat ze daardoor sneller allerlei documenten weggeven. Zo hebben Noord-Europese landen regels wat betreft transparantie, dus die zijn altijd heel open, maar Zuid-Europese landen hebben dat niet en die kunnen dus heel willekeurig soms wel en soms niet informatie geven. Een correspondent vindt dat alle PV's wel open zijn tegenover journalisten van andere landen, behalve de PV van Duitsland, die alleen informatie wil verstrekken aan Duitse journalisten.

Een televisiecorrespondent merkt op dat iedereen informatie lekt in Brussel en dat het één groot spel tussen alle instellingen is waarin er altijd iemand is die iets op straat gooit. Dit gebeurt dan vaak via de eigen media van het betreffende land, zoals bij de PV gebeurt, of soms via de *Financial Times*, wat de Europese Commissie wel eens doet.

Een van de correspondenten legt uit dat de diplomaten van de PV maandenlang met een onderwerp bezig zijn en er dan in zo'n briefing heel duidelijk uitleg over kunnen geven. Dat heeft voordelen voor zowel de Nederlandse regering, die blij is dat een vaak technisch onderwerp goed uitgelegd wordt in de krant, en voor de journalist die blij is dat hij zeker geen onzin schrijft in zijn artikelen. Een andere correspondent geeft aan dat de informatie nuttig is, omdat hij het als een controlerende bron gebruikt voor uitspraken van de Europese Commissie. Via de diplomaten verkrijgt hij namelijk documenten waarover de Europese Commissie slechts op een persconferentie kort iets vertelt.

Dus, er is veel informatie te verkrijgen via de EU-ambassades, hoewel 'off the record'. Door de meeste correspondenten wordt die informatie ook als erg nuttig beschouwd. Hoewel niet alle correspondenten dezelfde voor- en nadelen onderkennen en ze de PV ook niet even vaak gebruiken, lijkt het in ieder geval een belangrijke bron van achtergrondinformatie te zijn.

4.6 – Andere bronnen

Er zijn naast de eerdergenoemde bronnen nog twee belangrijke groepen aan te wijzen die door correspondenten regelmatig gebruikt worden, namelijk de lobbyisten en de collega's van andere media. Correspondenten gebruiken dus niet alleen bronnen binnen het Europese netwerk van instellingen, maar ook onder andere verschillende groepen die van buitenaf invloed proberen uit te

⁸⁴ Publicatiebureau EU pp.17-18

oefenen op de besluitvormingsprocedures. Deze worden vaak samengevat onder de term lobbyisten. Lobbyisten proberen door middel van het organiseren van allerlei bijeenkomsten, contacten onderhouden met Europarlementariërs en met journalisten, op de agenda in te spelen en willen zo de uiteindelijke besluiten die er in de Europese politiek genomen worden beïnvloeden. Lobbyorganisaties kunnen op zichzelf staande organisaties zijn, maar vaak worden ze gesponsord of zijn ze in dienst van bedrijven of bonden die belang hebben bij bepaalde wetten, legt een correspondent uit. Ook de zogeheten denktanks vallen binnen deze groep. De benaming denktank staat voor een adviesgroep bestaande uit specialisten op een bepaald vakgebied, die nadenken over een oplossing voor een concreet probleem en daarover advies uitbrengen aan de EU. Sommige correspondenten gebruiken deze denktanks als bron voor wat extra achtergrondinformatie voor hun artikelen.

Een correspondent geeft aan dat er in Brussel een enorm lobbycircuit is en dat deze lobbyisten ook nauw betrokken worden bij allerlei wetgeving, waardoor deze personen dus veel weten over allerlei onderwerpen. De andere ondervraagde correspondenten zijn het er over eens dat er in Brussel erg veel van deze groeperingen zijn, maar niet alle correspondenten maken ook echt gebruik van de lobbyisten als bron. Enkele correspondenten staan op allerlei mailinglijsten waarmee ze zich op de hoogte houden van de activiteiten van lobbyorganisaties. Ze geven aan erg veel e-mails en persberichten te ontvangen. Een enkele correspondent van een dagblad wordt ook regelmatig gebeld door lobbyisten.

Om ook daadwerkelijk alle bijeenkomsten te bezoeken is teveel van het goede, vindt een andere dagbladcorrespondent. Ze organiseren teveel, dus selectief zijn is noodzakelijk. De informatie die ze bieden is ten eerste interessante achtergrondinformatie en ten tweede is het ook een vorm van hoor- en wederhoor, omdat het de andere kant van een verhaal laat zien dan de Europese instellingen zelf. Een dagbladcorrespondent geeft in het volgende voorbeeld aan wat hij wel interessante bijeenkomsten vindt:

“Er zijn hier denktanks die regelmatig belangrijke mensen te spreken krijgen. En vooral voor ontbijtgesprekken vind ik dat wel leuk want dan nou, je staat gewoon een uurtje eerder op en, bijvoorbeeld vorig jaar een keer met Ahtisaari hè, de Finse oud-president die natuurlijk een hele belangrijke rol heeft gespeeld in Kosovo [...], je hoort hem een half uur terwijl jij een broodje eet en een kop koffie drinkt en daarna mag je nog vragen stellen, dan heb je gewoon een heel goed besteed uur gehad, waar je misschien niet meteen voor de volgende dag een groot stuk van maakt of wel ook, maar waar je in ieder geval ook de maanden daarna wat aan hebt.” (8,8)

De geïnterviewde correspondenten halen hun informatie niet alleen bij directe bronnen, maar ook indirect via andere EU-correspondenten van zowel Nederlandse als buitenlandse media. Ze geven aan dat dit vooral voorkomt als ze tegen het probleem aanlopen dat er teveel persconferenties op hetzelfde tijdstip plaatsvinden die interessant zijn, terwijl ze hun werk in Brussel alleen moeten doen. Bovendien zijn veel persconferenties in de taal van de betreffende lidstaat en dat is natuurlijk niet altijd Engels, Frans of Duits. De samenwerking vindt volgens de meeste correspondenten vooral plaats bij EU-toppen, want verder zijn de persconferenties vaak niet interessant genoeg of ze kunnen best later op de dag via internet bekeken worden. Bijna alle ondervraagde correspondenten werken op zo'n

moment samen met buitenlandse collega's, omdat men elkaar dan toch niet in de weg zit wat betreft het lezerspubliek. En dit werkt naar twee kanten vertelt een correspondent:

“Je weet ook dat je bij een Franse collega zegt, hè luister eens, hoe zit het, hebben jullie al wat gehoord uit jullie delegatie [de Franse ministers, MO]. En, meestal dan zeggen ze dat ook wel. En andersom, kijk, nu omdat Nederland, in tegenstelling tot een heleboel andere Europese onderwerpen, maar hier [Europese Grondwet, MO] toch een belangrijke rol in speelt, zullen wij heel vaak en veel gevraagd worden door eh, collega-journalisten van ja, hoe is de positie in Nederland. En dat maakt het ook wel weer leuk.” (5,8)

Alleen de correspondent van een tijdschrift wisselt juist geen informatie uit met buitenlandse collega's, maar wel af en toe met Nederlandse collega's. Hij geeft zelf aan dat het medium waar hij voor werkt zo'n ander werkritme heeft dan dat van de andere Nederlandse correspondenten, dat hij zichzelf niet kan zien als een concurrent van hen. Een krant, journaal, of een artikel van een persbureau moet natuurlijk dagelijks verschijnen en daarom altijd het laatste nieuws hebben, terwijl een tijdschrift maar één keer per week verschijnt en minder actueel hoeft te zijn. Zij concurreren dus wel met elkaar maar niet met hem. Indirect gebruiken correspondenten collega's ook als bron. Elke morgen lezen de correspondenten namelijk alle kranten om te kijken of ze zelf niets gemist hebben en of er nieuwe onderwerpen worden genoemd. Daarnaast zegt de correspondent van het persbureau voornamelijk persberichten als bron te gebruiken, van welke organisatie of instelling dan ook, en de dagbladcorrespondenten gebruiken dan weer de persbureaus als bron. Zo helpen ze elkaar dus ook.

Dus collega's van andere media vormen eigenlijk een soort uitweg als de hoeveelheid informatie te groot of de taal onverstaaanbaar wordt. Het is een snelle manier om extra informatie van andere bronnen dan de Nederlandse politici te verkrijgen, omdat de collega's al een selectie hebben gemaakt uit de geboden informatie en nu alleen de hoofdpunten doorspelen. Dit gebeurt niet alleen in persoon, maar ook via de kranten en persbureaus waar correspondenten voor werken. Ook lobbyorganisaties zijn een goede bron om informatie te verkrijgen, vooral omdat ze vaak een andere kant van het verhaal laten zien dan de EU zelf. Wel is de hoeveelheid informatie en bijeenkomsten van lobbyorganisaties erg groot, waardoor de correspondent dus erg selectief moet zijn in het bezoeken van deze bijeenkomsten.

4.7 – Conclusie

Terugkomend op de vraag wat voor nieuws er vergaard kan worden in Brussel, valt het op dat de meeste bronnen die gebruikt worden door de ondervraagde correspondenten behoorlijk open zijn in het verstrekken van informatie. Daardoor is er eerder een informatieoverschot dan een tekort. Wel zeggen de correspondenten dat alle instellingen, evenals alle landen en hun ambassades zoveel mogelijk proberen om hun eigen inbreng in de onderwerpen zo goed mogelijk naar voren te laten komen. De Europese Commissie is de minst open instelling, het Europese Parlement is de meest open instelling. Over de Raad van de Europese Unie en de Europese Raad zijn de meningen wat meer verdeeld, maar in ieder geval zijn de Nederlandse ministers volgens de correspondenten altijd

bereid tot medewerking. Hoewel niet veel correspondenten gelukkig lijken met de vergaderingen die in Straatsburg en in Luxemburg plaatsvinden, weten ze zich er altijd wel in te schikken door er heen te gaan, via het interne televisiekanaal of via internet de vergaderingen te volgen of aan collega's van andere media te vragen wat er besproken is. Buiten de Europese instellingen om lijken de lobbyorganisaties af en toe een waardevolle bron, vaak om een andere kant van veel onderwerpen te laten zien en dus het principe van hoor- en wederhoor toe te passen op Europese onderwerpen. Sommige correspondenten ergeren zich aan woordvoerders die vaak niet bereikbaar zijn, informatie die alleen 'off the record' is of de enorme omvang van het bestuurlijke apparaat in Brussel, terwijl zijzelf vaak de enige correspondent van hun organisatie zijn in Brussel om over dit alles te berichten.

Het beste antwoord op de vraag wat voor nieuws er vergaard kan worden in Brussel is kort gezegd: veel. Er kan voornamelijk veel nieuws vergaard worden in Brussel. De taak van de correspondent is daarom keuzes te maken uit deze informatiestroom en de verschillende kanten van de onderwerpen die in alle vergaderingen besproken worden te laten zien aan hun publiek.

Hoofdstuk 5 – Welk nieuws komt uiteindelijk in de media?

Het aanbod van informatie is in Brussel enorm volgens veel correspondenten. Het is vervolgens hun taak om hier selecties uit te maken, omdat nu eenmaal niet alle informatie nieuws is en er bovendien in de media ook andere onderwerpen aan de orde komen dan alleen de Europese Unie. Correspondenten moeten dus keuzes maken. De geïnterviewde correspondenten geven ook aan dat ze keuzes maken in het nieuwsaanbod over de Europese Unie en dat ze die keuzes vaak baseren op hun eigen inzichten, maar dat de redactie in Nederland en het publiek hier ook invloed op hebben. Bovendien zijn de kenmerken van de EU die eerder besproken werden van invloed op de keuzes die de correspondenten maken. Maar welke keuzes zijn dit nu uiteindelijk? Wat zijn de redenen om sommige informatie wel en andere informatie niet in de krant of in het journaal terug te laten komen?

In dit hoofdstuk komen die keuzes uitgebreid aan bod. Aan de hand van de drie invloeden op de nieuwskeuze, namelijk de correspondenten zelf, de redacties en het publiek wordt dit proces van selecteren en verwerken van informatie tot nieuwsberichten weergegeven.

5.1 – Keuzes van de correspondent

Veel correspondenten zitten als enige persoon van hun organisatie in Brussel. Van de ondervraagde correspondenten werken er twee helemaal alleen. Vier anderen zitten er wel met een collega, maar doen zelf vrijwel alle berichtgeving over de EU. De correspondent van het persbureau heeft een collega met wie hij het werk wel verdeeld en een van de correspondenten heeft een hele redactie om zich heen. In ieder geval zitten alle correspondenten vrij ver van de redactie in Nederland af, waardoor ze dus zelf de meeste keuzes maken wat betreft het selecteren van nieuws voor hun medium. Hoe komen ze tot deze persoonlijke keuzes, welke factoren spelen hierin een rol?

5.1.1 Taak en functie

Ten eerste zeggen de correspondenten zichzelf een bepaalde taak of functie toe te dichten en ook een bepaald doel te hebben dat ze met hun werk willen bereiken. Een belangrijk deel van die taak, geven veel correspondenten aan, is het informeren van de burger en dat op een zo objectief mogelijke manier doen, hoewel ze het ook belangrijk achten om kritisch naar de instellingen van de EU te kijken. Een correspondent zegt:

“Ik denk dat je taak als journalist niet is zeg maar, om de microfoon open te zetten. Ik bedoel, je taak is ook om zeg maar een kwaliteitsslag in zekere zin aan te brengen en die moet dan toch minimaal uit bestaan om wat onzinnig is eh, dat je dat tegenspreekt.” (2,8)

Kritisch zijn en dus altijd de informatie vanuit de Europese instellingen tegenover elkaar zetten en vergelijken en daarbij op zoek gaan naar de grote lijnen in de onderwerpen die belangrijk zijn. Een andere correspondent geeft aan dat daarbij ook af en toe wel de eigen mening van de correspondent om de hoek komt kijken en dat dit ook logisch is. Hij legt uit:

“wij zijn allemaal deel van de Europese Unie [...] in zekere zin is het een vertegenwoordiging van ons en ze zeggen wel uit naam van ons beleid te maken. Nou, dan is het natuurlijk wel heel belangrijk dat je daar naar kijkt en dan geloof ik ook wel ja, dan is het ook wel belangrijk dat je af en toe je mening naar voren brengt.” (3,3)

Echter, het informeren en rapporteren van de belangrijke beslismomenten, dus de gewone verslaggeving, wordt door de meeste correspondenten genoemd als de belangrijkste taak. Daarbij zeggen de correspondenten altijd te denken aan hun publiek. Ze proberen daarom vooral helder over Europa te schrijven, zegt een dagbladcorrespondent. De informatie moet gedoseerd zijn en op een simpele manier verteld worden waarin duidelijk wordt wat het voor de burger betekent:

“De kunst is vooral al die moeilijke procedures en die ingewikkelde onderwerpen te vertalen naar de mensen zelf. Wat ze in hun eigen leven raakt.” (1,12)

Sommige correspondenten zien het ook als hun taak naar de burger toe om misverstanden die er bestaan over de gang van zaken in Brussel uit de weg ruimen. Ze zeggen duidelijk te willen maken dat er in Brussel over erg veel onderwerpen beslissingen worden genomen, maar willen aan de andere kant het belang van Europa ook niet overdrijven. Een dagbladcorrespondent meent dat journalisten ook een soort gevoel hebben van ‘dit vinden wij belangrijk’ en dat willen ze dan dus ook brengen in hun artikelen. Het uit de weg ruimen van die misverstanden is daar een onderdeel van. Ook de correspondent van een tijdschrift wil graag weergeven wat hij belangrijk vindt en wat de lezer belangrijk zou moeten vinden. Hij heeft daarmee een wat meer werkgerelateerd doel, namelijk om vooral een aanvulling op de markt te zijn. Daarmee bedoelt hij dat hij vooral op een andere manier wil berichten dan de dagelijkse pers al doet. Een correspondent legt uit wat een van de veelvoorkomende misverstanden is:

“Maar er is echt een soort hardnekkig misverstand bij mensen dat Brussel een NAVO van Europa is geworden en dat de nationale regering een soort dorpspomp eh, dat is natuurlijk grote onzin.” (4,3)

Kortom, informeren is het belangrijkste doel van de correspondenten, maar ook opiniëren en af en toe een kritische noot plaatsen bij de beslissingen van de EU zien ze ook als hun taak. De misverstanden die volgens de correspondenten onder de burgers leven, willen ze ook graag uit de weg ruimen.

5.1.2 Werkwijze

De ondervraagde correspondenten hebben allen natuurlijk ook een eigen manier van werken. Hoe hun werkwijze is in de omgang met bronnen is al eerder ter sprake gekomen, maar vervolgens moeten ze keuzes maken uit de hoeveelheid nieuws. Waar de correspondenten over hun taak en hun doelen nog wel ongeveer hetzelfde dachten is de werkwijze onderhevig aan het medium waar men voor werkt. Van een persbureau wordt verwacht dat ze als eerste met korte berichten komen met daarin het laatste nieuws. De dagelijkse pers, dus de kranten en televisie, zijn de volgende in de rij om met het nieuws te komen, maar ook zij verschillen in werkwijze, omdat sommige kranten zich

gespecialiseerd hebben en andere kranten juist heel algemeen zijn. Als laatste hoeft de pers van opiniebladen er pas mee aan de slag, omdat zij wekelijks verschijnen en dus de druk van de actualiteit minder hebben.

Dus, de correspondent van het persbureau werkt vanwege de tijdsdruk dan ook voornamelijk op basis van persberichten die worden uitgegeven door de EU en andere bronnen daaromheen. Uit die persberichten zegt hij vervolgens een keuze te maken voor onderwerpen die hem zelf interessant lijken en waarmee hij natuurlijk zijn doel kan bereiken, namelijk de burger goed informeren over de beslissingen van de EU. Ook voor het doen van interviews zegt deze correspondent nooit tijd te hebben. Hij legt uit hoe dat komt:

“Door tijdgebrek, kunnen wij niet altijd uitzoeken hoe het echt zit, ik bedoel, als ik kijk de instellingen van het Europese Parlement, de Europese Commissie en de ministersvergaderingen allemaal hier, dat is allemaal zo'n vijf keer zo groot als de Tweede Kamer. Dan zou je eigenlijk moeten zeggen dat er ook vijf keer zoveel journalisten zitten, maar dat is niet zo. Doe maar meer gedeeld door vijf ongeveer.” (1,4)

De correspondenten van de dagbladen geven aan ook gebruik te maken van deze persberichten, maar zij hebben toch de tijd en ook de ruimte in de krant om meer met zo'n onderwerp te doen. Deze correspondenten schrijven daarom regelmatig analyses, opiniestukken, columns en ze doen interviews. Op die manier is de informatie niet 'zo maar informatie', maar wordt het beter verwerkt, meent een van hen. Toch zijn ook zij beperkt in de tijd die ze in een onderwerp kunnen steken. Ook de correspondent van het tijdschrift de mogelijkheid om de informatie over te brengen via analyses en de wat uitgebreidere artikelen. Een dagbladcorrespondent geeft aan wat de beperkingen hierbij zijn:

“Analyse en opinie, daar is wat minder ruimte voor, maar dat kan, af en toe hebben we zo'n stukje, dat noemen we dan inzicht en dan kan het toch wel, maar het moet heel kort.” (8,5)

Veel processen zijn echter al vergevorderd als een correspondent in Brussel komt werken, omdat de besluitvorming in Brussel traag verloopt. Het vergaren en selecteren van nieuws is dan al gedaan door de voorganger en dus, geven enkele dagbladcorrespondenten aan, werden ze bij de start van hun correspondentenschap overspoeld met deze langlopende dossiers. Een dagbladcorrespondent pakt het als volgt aan:

“Je gaat beginnen met van waar de conflicten nu liggen of wat de wijzigingen zijn ten opzichte van het oorspronkelijke plan. Dus het is, dat proces is natuurlijk eh, het krachtenspel dat zich bij ieder plannetje aftekent hier, dat is nou eigenlijk waar wij over schrijven.” (4,5)

Sommige stappen in die processen worden dus overgeslagen, daarover zijn alle correspondenten het eens. Niet alleen die stappen, maar bij alle onderwerpen binnen de EU moeten er dingen worden overgeslagen, omdat ze niet belangrijk genoeg zijn of omdat er geen tijd voor is. Een correspondent geeft aan dat als je geen keuzes zou maken en alles zou volgen, je dan wel 25 uur per dag bezig kan zijn. Bovendien, meent een ander, is de kwaliteit van een bericht belangrijker dan de kwantiteit, dus

dan kan je het beste wat onderwerpen laten schieten en andere wat beter behandelen. De reactie van een correspondent:

“Je loopt altijd verhalen mis. Dus daar maak ik me al sinds jaren geen zorgen meer over.[...] Er gebeurt veel meer dan je ooit bij kunt houden. Dus moet je selectief zijn.” (6,7)

Een doel van de ondervraagde correspondenten is dus ook zo objectief mogelijk berichten. Dat proberen ze te bereiken door veel simpelweg te rapporteren en weinig eigen mening erin terug te laten komen, maar ook door veel hoor- en wederhoor toe te passen. Een van de correspondenten gebruikt weinig citaten in zijn artikelen waardoor hij veel van de ‘off the record’ informatie van bronnen kan gebruiken. Zo staan er toch meerdere kanten van een verhaal in een artikel, maar hij heeft de bronnen niet benadeeld.

Enkele correspondenten geven aan dat de manier waarop ze nieuws vergaren en selecteren eigenlijk een soort puzzelen is. Een correspondent gaat vaak naar allerlei bijeenkomsten om vragen te stellen over andere onderwerpen om op die manier zoveel mogelijk informatie te verkrijgen. En dan lukt het vaak om uit algemene persconferenties toch delen informatie te halen voor een nieuw verhaal.

“En ja, dat ben je dus constant aan het doen, je probeert al die puzzelstukjes in elkaar te krijgen. Dus dat is het nut van die openbare bijeenkomsten.” (5,4)

Bovendien, meent hij, zit er altijd een verhaal achter stukken en bepaalde woorden zijn niet voor niets eraan toegevoegd of juist weggelaten, waardoor hij dus constant aan overal informatie het “stofzuigen” is. Ook de correspondent van een tijdschrift werkt op deze manier, vooral als het op moeilijke dossiers aankomt. Hij geeft aan sommige moeilijke dossiers helemaal uit te diepen door met allerlei mensen praten, zoals beleidsmedewerkers, experts, enzovoorts. Deze manier van werken duurt wel langer dan gewone verslaggeving, maar kan volgens hem erg de moeite waard zijn. Zoals gezegd, hebben maar weinig correspondenten voor dit werk ook echt de tijd en kunnen dus slechts enkelen zich met dit soort onderzoek bezighouden. Hij vertelt:

“Ja. Je moet wel eens bereid zijn om een vrij technisch onderwerp dan maar eens goed eh, aan te peuren. Maar dat is vaak heel dankbaar. [...]Ja. Maar dan kost je dat wel meer tijd dan een week hoor.” (6,11)

De werkwijze wat betreft de keuzes die voor televisie en radio moeten worden gemaakt is anders dan voor de schrijvende pers, omdat er geluid en beeld voor nodig is en dat kost veel geld om te produceren. Vooral televisieopnames zijn erg duur. Daarom, geeft de televisiecorrespondent aan, beslist zijn redactie vroeg van tevoren al of een onderwerp gedaan wordt of niet. Dat gaan ze dan vast voorbereiden, zodat er op het laatste moment alleen nog gemonteerd hoeft te worden. Als er eenmaal besloten is om het item te maken, dan is dat ook een investering en dan wordt het gemaakt en ook uitgezonden. De televisiecorrespondent geeft aan dat men in het journaal een onderwerp vaak maar één keer brengt en dan dus op het moment dat er iets besloten is. Heel soms ook nog aan het begin

van een procedure, maar meestal alleen aan het eind. Daartegenover is er op de radio juist wel veel ruimte om onderwerpen meerdere malen terug te laten komen. De verschillende stappen in een procedure bespreekt men dus wel op de radio en niet op televisie. Onderwerpen moeten bovendien niet te abstract zijn, maar meer vertaald worden naar het publiek toe, maar:

“dan is het moeilijker om het proces te beschrijven, van hoe gaat het proces van besluitvorming en de stapjes daarin dus je kiest nadrukkelijker van welke doen we wel en welke doen we niet.” (7,3)

Televisie is dus veel planning. De televisiecorrespondent zegt wel dat er ook bij televisie geen vast stramien is, omdat de ene keer de gevolgen belangrijk zijn en de andere keer juist hoe het spel gespeeld wordt.

Het lijkt dus zo te zijn dat de manier waarop nieuws geselecteerd wordt voor een belangrijk deel afhankelijk is van het medium waarvoor de correspondent werkt. Dit bepaalt hoeveel tijd hij heeft en hoeveel ruimte hij krijgt, maar ook of hij interviews of opiniestukken kan maken of, bij televisie, beelden nodig heeft. Wat overeenkomt is dat veel stappen in de besluitvormingsprocedures worden overgeslagen en dat objectief berichten altijd een belangrijk doel blijft.

5.1.4 Invalshoek en gekozen onderwerpen

Naast de gebruikelijke aanpak bij het kiezen van nieuws hebben correspondenten ook een vaste invalshoek of insteek, die hen helpt bij die keuzes. Een invalshoek is de benadering van een onderwerp op een bepaalde manier. Alle correspondenten geven aan heel vaak uit te gaan van een Nederlandse invalshoek. Dus, wanneer het gaat om algemene Europese besluitvorming, wordt er als eerste gekeken wat dit voor Nederland en de Nederlandse burgers betekent. Dit geldt voor zowel de schrijvende pers als de radio- en televisiepers. De televisiecorrespondent illustreert deze invalshoek als volgt:

“Dus als er landbouwvoorstellen zijn, om dat niet hier in Brussel te maken met vlaggen en vergaderende mensen, maar met de boeren in het land en de boer in het land heeft al snel een mening, dus dan kun je op zich die verhalen al snel vertalen.” (7,8)

Daarnaast kan een bericht ook een Europese insteek hebben, maar menen de meeste correspondenten, dan moet het nieuws wel op Europees niveau erg belangrijk zijn. Dan gaat het dus vaak om de grote onderwerpen en krijgt het nieuws vaak ook een politieke invalshoek.

Enkele correspondenten geven aan dat het vaak ook wel erg handig is om het nieuws uit Brussel een Nederlandse insteek te geven, omdat de Nederlandse Europarlementariërs zo gemakkelijk te spreken zijn en bovendien beter aan de Nederlandse lezer te introduceren zijn dan de buitenlandse parlementariërs. Ook komt het probleem van die gelijktijdige persconferenties hier weer om de hoek kijken. De correspondenten zeggen dan in ieder geval naar de Nederlandse persconferenties te gaan, waardoor ze die van andere landen missen en dus alleen de mening van de Nederlandse politici hebben gehoord. Een dagbladcorrespondent geeft aan dat je vooral moet zoeken naar de balans tussen de Nederlandse en Europese invalshoek.

“Als je bijvoorbeeld die discussie hebt met fijnstof dat is een Europees dossier, maar dat is natuurlijk een heel erg Nederlands dossier geworden, omdat wij dat nogal rigide toepasten [...]. Maar ja, je moet dat denk ik ook niet geforceerd doen, als het gaat over het Midden-Oosten dan hebben wij niet zo'n hele speciale rol daarin als Nederland. Hè, dus dan moet je die ook niet zoeken.” (8,13)

Verder moet het nieuws natuurlijk actueel zijn, interessant voor de lezer en aansluiten bij bijvoorbeeld het katern in de krant waar het nieuwsbericht komt te staan, waardoor het dus een economische, politieke of meer internationale invalshoek krijgt. De correspondent van het persbureau zegt ook altijd na te kijken waar zijn berichten geplaatst zijn en of ze überhaupt geplaatst zijn. Zo weet hij welke invalshoek wel en niet werkt. Hij licht toe:

“Dan zie je ook wel dat berichten die een beetje op Nederland zijn toegespitst, dat die eerder de krant halen of teletekst halen ofzo dan als het echt puur Europees is.” (1,8)

De correspondent van het tijdschrift kiest vooral voor onderwerpen waarvan hij vindt dat de lezer ze interessant zou moeten vinden. Ook zoekt hij naar net een andere insteek die hij aan onderwerpen kan geven die al in de kranten hebben gestaan.

“Ik probeer iedere week iets aan te bieden wat wel enig verband houdt met het nieuws in de meeste gevallen, maar dat het ook een soort waarde los daarvan heeft, een aanvulling is, net een andere invalshoek.” (6,10)

De televisiecorrespondent ten slotte, vertelt dat ook de vorm van je verhaal een invalshoek kan zijn. Hij maakt daarin onderscheid tussen een uitlegverhaal, een duidingverhaal en een gewoon nieuwsverhaal.

De ondervraagde correspondenten willen dus vooral helder en simpel berichten over Europese onderwerpen, waarbij ze proberen te letten op de betekenis van die onderwerpen voor de Nederlandse burger. Welk soort onderwerpen zijn dat dan precies? Veel onderwerpen die spelen in Brussel zijn, zoals eerder gezegd, langlopende dossiers. Alle correspondenten geven aan dat ze daar regelmatig mee in aanraking komen. Het hangt daarbij ook weer van het medium af waar de correspondent voor werkt, of hij er veel tijd voor vrij kan maken en er dus meer over uit kan zoeken. Zo geeft de correspondent van het persbureau aan deze dossiers helemaal niet te doen, een aantal dagbladjournalisten zegt bij deze procedures alleen het begin en het eind te bespreken en de correspondent van het tijdschrift en een enkele dagbladjournalist nemen er wat meer tijd voor en gaan zo'n onderwerp echt uitzoeken. Veel details van deze ingewikkelde procedures worden in ieder geval door iedereen weggelaten. De televisiecorrespondent vertelt dat er bij het journaal een verandering heeft plaatsgevonden wat betreft de berichtgeving over deze lange procedures. Vroeger werd vaak alleen de uiteindelijke beslissing besproken, maar tegenwoordig krijgt vaak ook het begin en de discussie over zo'n onderwerp aandacht.

“En, wat wij doen, is dat wij schuiven meer op in het journaal. Dus, we gaan meer aan het begin van het traject zitten, ik bedoel, dat is ook aantoonbaar als je kijkt naar de onderwerpen die we doen. We besteden nu zelfs aandacht aan het consiliaat, dat deden we vroeger nooit. Dus we schuiven iets meer op in het traject, zodat je niet alleen maar voor voldongen feiten geplaatst wordt.” (7,10)

Alle correspondenten bespreken de grote thema's veelvuldig in hun medium. Dus, dat zijn onderwerpen als de Europese Grondwet en de uitbreiding van de EU en het milieuvraagstuk, maar ook de relatie tussen Rusland en de EU is op het moment interessant. Deze onderwerpen zijn volgens de correspondenten belangrijk omdat ze ook in de Nederlandse politieke discussie een rol spelen.

Veel technische onderwerpen vinden de correspondenten te onbelangrijk, omdat ze in die Nederlandse discussie ook eigenlijk geen rol spelen of zullen gaan spelen. Daar zijn echter wel enkele uitzonderingen op, zoals het door veel correspondenten genoemde onderwerp 'roaming', ofwel het mobiel telefoneren in het buitenland. Dat is een onderwerp waar het Europese Parlement zich lang mee bezig heeft gehouden en waar deze zomer een besluit over is genomen. Dat is eigenlijk een heel ingewikkeld en technisch onderwerp, maar het is toch de moeite waard om over te berichten, omdat het voor de lezer heel interessant is. Verder zijn de onderwerpen waar het Europese Parlement zich mee bezig houdt lang niet altijd het vermelden waard, vinden enkele correspondenten. 'Roaming' is een onderwerp waar het parlement ook daadwerkelijk wat over te zeggen had, maar bij andere onderwerpen zoals buitenlands beleid is hun mening niet van belang, omdat ze er geen zeggenschap over hebben. Daar schrijft men dan ook niet over. Daarnaast is het onderdeel van de besluitvormingsprocedure genaamd comitologie, het advies dat ambtenaren en specialisten geven over een onderwerp, ook vrijwel nooit een onderwerp voor de pers. Een correspondent legt dit uit:

“[...] dat heet heel ingewikkeld comitologie, hè maar dat is eigenlijk dat er uitvoeringswetgeving [...] wordt afgesproken en dat haalt bijna nooit de krant, terwijl het wel van belang is. De vraag dan of dat erg is, ik denk in de meeste gevallen van niet, omdat het lijkt mij in de meeste gevallen voor het grote publiek bij de *Telegraaf* of het kleinere publiek bij het *Financieel Dagblad* niet van grote relevantie.” (2,9)

Het is belangrijk voor veel correspondenten dat er niet elke week over dezelfde Europese onderwerpen wordt geschreven. Een tijdschriftcorrespondent legt uit dat hij altijd kijkt naar wat er vorige week is geschreven, zodat hij dan kan zorgen dat er deze week iets heel anders van zijn hand in het blad staat. Tenzij er een heel belangrijke zaak speelt, dan kan het wel, maar zelfs over de Grondwet bericht hij niet wekelijks, dus dat komt eigenlijk zelden voor. Ook laat hij altijd de Haagse kant van een onderwerp liggen, omdat anders de verslaggevers van Den Haag en de correspondent in Brussel teveel in elkaars weg zitten. Een interessant gegeven is bovendien dat als hij een Europees thema niet wil behandelen, dat onderwerp in zijn geheel ook niet in het blad verschijnt. De interesse van de correspondent is dus cruciaal bij het kiezen van onderwerpen. Overigens geven meerdere correspondenten aan dat ze erg vanuit de eigen interesse werken. De televisiecorrespondent heeft ten slotte nog een extra criterium voor geschikte onderwerpen. Omdat hij altijd met beeld bezig is en om een goed verhaal te kunnen maken ook altijd beeld nodig heeft, moet een onderwerp ook een duidelijk, betrouwbaar persoon hebben die het verhaal kan dragen. Zo niet, is het eigenlijk geen optie

voor de televisiecorrespondent om zo'n onderwerp te behandelen in het journaal. Hij geeft een voorbeeld.

"Weet je, dat als iemand ergens iets vindt, dan krijgt de huiskamer toch zoiets van ja, maar wie is die man. Dus dan moet je toch wel uitleggen waarom die man dan belangrijk is voor het verhaal en dan helpt het als je Balkenende laat zien, want die gedachte hebben mensen toch bij Balkenende iets minder snel." (7,7)

Een periode die in zijn geheel vaak nieuws is, is de week rondom een EU-top. Vier keer per jaar zijn er Europese Raden in Brussel, waarbij alle regeringsleiders komen vergaderen. Dit is een drukke week, vergeleken met de normale periodes. Deze EU-toppen zijn niet altijd interessant, maar al wel snel nieuws omdat het institutionele spel interessant is, meent een correspondent. Een ander geeft aan dat veel gewone ministerraden interessanter zijn, maar met een EU-top moet je toch altijd wel iets doen, omdat mensen er ook in andere media over horen. Enkele andere correspondenten geven aan er van tevoren al over te schrijven, zodat de burger vast op de hoogte is van de top en wat er besproken gaat worden, dan behoeft het onderwerp later in de week minder uitleg. De televisiecorrespondent heeft bij dit soort grote gebeurtenissen nog de keus om het in de avond- of ochtendjournaals uit te zenden. Dus, als er niet veel gebeurt op een top komt het in het ochtendjournaal en als er wel veel spannends gebeurt, wordt er ruimte gemaakt in het avondjournaal. De EU-top over de Grondwet van 21 juni 2007 was voor de televisiecorrespondent blijkbaar wel erg belangrijk, want hij geeft aan dat hij in drie dagen dertien reportages over deze top maakte. In vergelijking met een gewone ministerraad is een EU-top interessant voor de beelden, omdat er alle dagen regeringsleiders bij aanwezig zijn. Dus maakt hij ook snel veel items. Om het verschil aan te geven:

"Voor het journaal is het niet te doen om naar Luxemburg te rijden en even snel dertig seconden, want ik bedoel wat laat je zien, niks, mensen die vergaderen. Dus eh, dat soort onderwerpen vereisen veel voorbereiding, zo'n top is veel simpeler." (7,4)

De correspondent van het tijdschrift vindt het lastig om over EU-toppen te berichten, omdat ze altijd op donderdag en vrijdag worden gehouden en zijn blad ook op die dagen uitkomt. Ook hij schrijft dus vaak alleen over de voorbereiding, zoals enkele dagbladcorrespondenten doen, of hij laat de top helemaal schieten. Ook bij andere onderwerpen kan de deadline van het tijdschrift trouwens lastig zijn, want over een onderwerp dat al oud nieuws is, wil niemand meer lezen.

Samenvattend, de correspondent kiest vaak voor de Nederlandse invalshoek of voor een Europese invalshoek, maar alleen als het erg groot nieuws is. Afhankelijk van de rubriek waarin het nieuws geplaatst wordt, kan de nadruk dan op economie of politiek liggen. De correspondenten hebben te maken met veel langlopende dossiers, waarbij het van de beschikbare tijd van de correspondent afhangt hoeveel hij er mee doet. In ieder geval wordt meestal het begin en het eind van een proces besproken. De grote thema's krijgen meer aandacht dan de technische onderwerpen. Ook

afwisseling is belangrijk. EU-toppen zijn vaak sowieso nieuws, omdat alle regeringsleiders er zijn. De inhoud is echter niet altijd interessant, maar de meeste correspondenten berichten er toch over.

5.2 – Keuzes onder invloed van de redactie

In eerste instantie selecteren correspondenten in Brussel zelf hun nieuws, maar op een hoger niveau krijgen zij ook te maken met hun werkgevers, de redacties in Nederland. Alle correspondenten geven aan regelmatig te overleggen met redacteuren van de hoofdredactie, de buitenlandredactie en de economieredactie. Maar hoeveel invloed hebben deze redacties op de selectie van nieuws en weten deze redacteuren genoeg over de gang van zaken in Brussel?

5.2.1 Samenwerking

Er is dagelijks overleg tussen de correspondenten in Brussel en de redacties in Nederland. Een correspondent geeft aan dat dit bij zijn krant 's morgens gebeurt via de telefoon en dat hij dan aangeeft welke onderwerpen er volgens hem die dag belangrijk zullen zijn. Tijdens dit soort overleg spreekt hij, en overigens ook de andere correspondenten in hun soortgelijke overleg, met de chefs van de deelredacties. Een andere dagbladcorrespondent geeft aan tijdens overleg met de redactie te proberen om in te schatten of ze bepaalde onderwerpen wel of niet willen hebben, maar dan nog willen ze lang niet alles plaatsen wat hij aanbiedt. Hij geeft aan zelf vaak nog extra te moeten bellen als hij een bepaald onderwerp graag in de krant wil hebben. Een correspondent vertelt dat sommige chefs in bepaalde onderwerpen soms juist extra geïnteresseerd zijn, waardoor hij over die onderwerpen sneller een artikel kwijt kan dan over een onderwerp waar hij alleen zelf erg in geïnteresseerd is:

“Maar ik heb nu net een half uurtje geleden een interview gemaakt met een Midden-Oostenspecialiste over, nou ja, het droevige lot van de Palestijnen. Dat is toevallig gelukt omdat de chef buitenland dit ook van heel nabij volgt en daar zeer in geïnteresseerd is. Maar, ik vraag me af in hoeverre dat door de rest van de redactie gedeeld wordt.” (8,3)

Daarnaast zeggen correspondenten dat er vaak overleg met de collega's van de Haagse redacties is, zeker als er Nederlandse ministers naar Brussel komen. Daarin spreekt men over onderwerpen die er spelen en bijvoorbeeld over bepaalde uitspraken die misschien al eerder zijn gedaan door Nederlandse ministers en nu in Brussel dus geen nieuws meer zijn. Een enkele correspondent krijgt zelfs versterking van een verslaggever uit Den Haag tijdens toppen. Alleen de correspondent van het tijdschrift geeft aan niet vaak met de Haagse collega's te overleggen, want hij laat simpelweg de Haagse kant van onderwerpen altijd aan hen over. Wel is hij een dag in de week op de redactie in Nederland voor overleg:

“Ja, mijn collega schrijft veel over Europese zaken en heeft hier ook gezeten[...]. Hij kent Brussel goed en hij houdt zeg maar de Haagse kant bij. [...]D'r is weinig overleg over, in feite blijven we meestal uit

elkaars vaarwater, dat is het meer. Echt overleg in die zin van ga jij dit doen, doe ik dat eh, alhoewel bij Europese toppen zijn we wel eens allebei hier en dan spreek je natuurlijk wat af.” (6,2)

Een van de dagbladen heeft een aparte Europaredactie sinds drie jaar, maar deze bevindt zich wel op het hoofdkantoor in Nederland. De correspondent van deze krant geeft aan dat het contact hierdoor sterk is toegenomen en ze elkaar attenderen op onderwerpen. De redactie houdt zich bezig met de Nederlandse invalshoek van Europese onderwerpen en de correspondent met de internationale kant. Ze werken dus dagelijks samen met het selecteren en verdelen van onderwerpen. Ook de televisieredactie heeft een aparte Europaredactie, echter in Brussel in plaats van in Nederland. De correspondent legt uit dus veel samen te werken en te overleggen over het kiezen van onderwerpen, maar dat gebeurt in eerste instantie in Brussel en pas daarna vanuit de productie van de redactie in Brussel ook met de hoofdredactie in Nederland. Meerdere correspondenten zeggen regelmatig onderwerpen die hen interessant lijken, maar vooral voor de redactie in Nederland geschikt lijken, door te spelen naar hun collega's zodat zij er een artikel over kunnen schrijven. De samenwerking gaat soms zelfs verder dan alleen onderwerpen doorspelen, af en toe zeggen dagbladcorrespondenten ook samen met andere correspondenten artikelen te schrijven, wat natuurlijk goed samengaat als zo'n onderwerp zowel op Europees niveau als op internationaal niveau invloed heeft. Deze samenwerking blijkt uit dit voorbeeld over een conflict tussen Rusland en EU-lidstaat Polen:

“[...] Dus dan hoor je van de Russen dat zeggen, dan denk ik ja, wat moet je daar mee, dan is het hun verhaal tegenover ons [Brussel, MO] en, dus heb ik onze correspondent in Polen gebeld van we moeten eens een keer samen een verhaal maken. Ga jij nou maar eens even precies kijken wat is het probleem in Polen. Is het inderdaad zo dat zij de Russen niet toelaten, dan ga ik hier een verhaal schrijven uit Brussel of tenminste lever ik een bijdrage voor het verhaal [...]“ (5,5)

Kortom, zowel met de hoofdredacties en de deelredacties als met andere correspondenten van de eigen organisatie wordt op enig moment wel samengewerkt. Dit heeft volgens de ondervraagde correspondenten ook invloed op de nieuwskeuze, omdat uiteindelijk iedereen het eens moet worden over de inhoud van de krant, het tijdschrift of het journaal.

5.2.2 Kennis op redacties

De correspondenten in Brussel geven aan zelf de meeste kennis over de EU te bezitten, wat natuurlijk logisch is, omdat de EU hun werkgebied is. Op enkele redacties in Nederland zit echter ook behoorlijk wat kennis over het onderwerp, zeggen de correspondenten. In de meeste gevallen heeft dit te maken met een collega die eerder al in Brussel heeft gewerkt. De tijdschriftcorrespondent geeft aan dat er op de hele redactie wel veel kennis is over de EU. Onder de andere collega's op redacties is de interesse voor de EU er soms wel, maar die houden zich ook met andere onderwerpen bezig en hebben dus vaak veel minder kennis dan ze misschien zelf zouden willen. Zoals bij de redactie van een dagblad:

"[...] Het [onderwerp] is natuurlijk ook heel moeilijk en het zijn ook mensen die met zo ontzettend veel andere dingen bezig zijn. Die dus hun aandacht moeten verdelen, dat je daar niet van kunt verwachten dat die echt tot in detail op de hoogte zijn van wat hier speelt." (8,11)

Niet bij alle redacties is die interesse er echter. Twee dagbladcorrespondenten geven aan dat er op hun hoofdredacties echt weinig kennis is en dat er ook weinig moeite wordt gedaan om er meer over te weten te komen. Een enkele keer zeggen de correspondenten wel bezoek te krijgen van een collega uit Nederland die wil weten hoe de gang van zaken is in Brussel, maar echt geïnteresseerd zijn ook zij niet volgens een dagbladcorrespondent.

"Ik geloof niet dat, überhaupt hoor, dat eh, de kennis van de Europese Unie heel erg dik gezaaid is in Nederland en ook niet zo erg bij mijn collega's, nee. Maar ja, ik moet eerlijk zeggen, ik las die rommel ook niet voordat ik hier kwam, echt niet." (3,9)

Verder hebben collega's in Nederland natuurlijk wel kennis over bepaalde specialismen, bijvoorbeeld op het terrein van de economie:

"[Omdat] er heel veel onderwerpen zijn waarvan ik denk ja daarvan zit de expertise veel meer in Nederland dan in Brussel. Bijvoorbeeld deze zaak rondom de hedge funds, hè we hebben twee redacteuren op onze economieredactie in Rotterdam zitten, die daar alles van weten. Die hebben gewoon meer kennis van zaken dan wij." (5,11)

Dus, op specifieke gebieden kan de redactie thuis het best over een onderwerp berichten, maar wanneer het op algemene Europese zaken aankomt, geven de correspondenten aan er toch zelf het meest over te weten.

5.2.3 Visie op EU-nieuws

Hoewel er dus op slechts weinig redacties veel kennis is over de EU, moet een redactie wel een visie hebben over de EU. Een correspondent heeft een eigen invalshoek voor het omgaan met Europees nieuws, maar als krant, tijdschrift of journaal is zo'n invalshoek ook nodig om de EU een eigen plaatsje te geven binnen de andere berichtgeving.

Voor een persbureau ligt dit anders, geeft diens correspondent aan. De enige invalshoek die zijn redactie hanteert is dat de berichtgeving absoluut neutraal en vrij van commentaar moet zijn, omdat een persbureau korte berichten aan andere media levert en zich dus alleen bezig houdt met nieuwsverslaggeving. Wel is het zo dat dit persbureau zich erg focust op binnenlands nieuws en minder op internationaal en EU-nieuws, meent de correspondent. Dit is ook te zien aan de bezuinigingen op het aantal correspondenten. Volgens de correspondent waren ze vroeger met z'n vieren en tegenwoordig nog met twee. Hij heeft nu minder tijd om over te brengen naar de lezer dat er ook erg veel besluiten in Brussel worden genomen die voor de Nederlander van belang zijn. Hij vertelt:

“Kijk, hier zitten we met zijn tweeën. Nu is het uitzonderlijk dat we er vandaag ook allebei zijn, meestal zit je in je eentje omdat de ander dan in het weekend heeft gewerkt of in Straatsburg is [...] en ja, eerst zaten ze met z'n vieren hier nou dan kon je dat wel een beetje aan, maar met z'n tweeën dan is het echt hit and run.” (1,7)

Een ander apart geval is de gespecialiseerde krant. De correspondent geeft aan dat deze krant als algemene invalshoek financieel-economisch en politiek nieuws heeft, en dus is de Europese wetgeving ook een vast onderwerp in de krant, want die wetgeving is vaak van financieel-economische aard. Meer aandacht voor de EU, betekent voor hen meer verkoop van kranten. Ook de kleinere stappen die genomen worden in de besluitvormingsprocessen van de EU zijn binnen deze visie dus eerder nieuws en niet alleen de uiteindelijke beslissingen. Er zit dus volgens de correspondent geen ideële gedachte achter de ruime aandacht die zijn krant aan Europees nieuws besteedt:

“De reden waarom we er zoveel aandacht aan besteden is omdat we veronderstellen en ook uit lezersonderzoek bevestigd krijgen dat onze lezer die informatie graag heeft. Daar zit geen grote gedachte achter dat wij vinden dat, zover ik weet althans, dat Europa beter op de kaart moet worden gezet bij de Nederlandse lezer en bij onze lezer in veel gevallen is dat ook niet nodig vermoed ik.” (2,12)

Drie correspondenten werken voor een medium dat Europa als onderdeel van het nationale nieuws beschouwt. De correspondent van het tijdschrift geeft aan dat zijn redactie hem zelfs als redacteur binnenland ziet. De krant en de omroep die een Europaredactie hebben vinden logischerwijs de EU ook dermate belangrijk voor Nederland dat ze het als een onderdeel zien van het nationale nieuws. Een dagbladcorrespondent:

“Als het zo is dat een heleboel van die wetgeving uit Brussel komt, ja, en dat het alleen in Nederland afstempelen is, dan moeten we dat ook in Nederland goed in de gaten houden. Hè, want wat heeft al die Europese wetgeving voor consequenties voor Nederland. [...] De Europaredactie in Nederland houdt zich erg bezig met wat betekent het voor Nederland.” (5,10)

De televisiecorrespondent vertelt dat zijn hoofdredactie pas sinds ongeveer een jaar Europa meer als een invalshoek van het nationale nieuws is gaan zien, dus ook de aanpak van het nieuws zijn ze nog daarop aan het aanpassen. De overige correspondenten zeggen voor een krant te werken die helemaal geen visie over de EU heeft ontwikkeld. Dit betekent volgens een van hen overigens niet dat de krant daardoor anti-Europa is, maar dat er gewoon zo weinig interesse is bij de redactie dat er geen moeite is gedaan om duidelijke invalshoek voor de EU te ontwikkelen. Een andere dagbladcorrespondent zegt dat zijn krant vooral commercieel denkt:

“[...] de taak van de hoofdredactie is denk ik toch om te kijken naar, hoe verkoop ik m'n krant, als je die krant volgooit met Europa, dat zou voor mij heel leuk zijn, maar ik denk dat ie slecht zal verkopen. Hè, dus dat is toch een ja, een afweging.” (8,12)

Dus, lang niet iedere redactie heeft een duidelijke visie ontwikkeld wat betreft de manier van berichten over de EU. Het lijkt erop dat ze dit in het geheel overlaten aan de correspondent. Daartegenover staan de redacties met een speciale Europaredactie en de gespecialiseerde krant. Voor deze redactie is veel berichten over de EU een bewuste keuze, omdat ze het onderwerp belangrijk vinden of denken dat de lezer dat interessant vindt.

5.2.4 Vrije ruimte

Ook verschillen de redacties erg in de ruimte die ze de correspondent geven om naar eigen inzicht te schrijven wat hij wil. De meeste correspondenten geven aan wel vrij te zijn in wat ze schrijven, maar dat de hoeveelheid vaak wel beperkt is. Daarom zegt een dagbladcorrespondent nooit een artikel te schrijven zonder zeker te weten dat er iets mee gedaan wordt, omdat hij nooit weet of de hoofdredactie vindt dat er voldoende ruimte is.

De correspondent van het persbureau krijgt alle ruimte, omdat zijn berichten op een soort intranet gepubliceerd worden, waarna een krant zijn bericht kan overnemen. De hoeveelheid is dus vrij, maar de inhoud moet wel neutraal zijn. Ook de correspondent van de gespecialiseerde krant krijgt genoeg ruimte van de redactie om over de EU te berichten. Hij geeft wel aan dat hij vroeger een eigen pagina over ondernemen in Europa had, maar sinds de krant op een nieuwe manier is ingedeeld is die pagina verdwenen, de hoeveelheid ruimte is er echter niet op achteruit gegaan.

Een dagbladcorrespondent legt uit dat hij een dag in de week een hele pagina moet vullen met nieuws over Europa; dat staat vast. Op de andere dagen van de week zegt hij dan juist weer weinig ruimte te hebben, omdat er dan andere internationale onderwerpen zijn die meer de aandacht krijgen. Daar is hij op zich tevreden mee, maar het levert soms ook problemen op:

“We hebben een keer per week een Europa-pagina. Eh, dan is het toch wel een beetje, met een schepnet allerlei andere dingen worden gehaald en die worden dan, omdat ze toevallig de verzamelaar Europa hebben, komt het op die pagina terecht. Dat is wat geforceerd en eh, ja, als je er normale journalistiekriteria op zou loslaten, zou je het waarschijnlijk nooit meenemen, maar we hebben een pagina Europa dus dan doen we het maar.” (5,12)

Een andere dagbladcorrespondent heeft meer problemen met de ruimte die hij van de redactie krijgt. Veel onderwerpen zijn ingewikkeld en hebben veel uitleg nodig, maar de redactie wil alleen horen wat de uitkomsten van de besluitvormingsprocedures zijn en niet welke stappen daartoe gezet zijn en welke discussie eraan vooraf ging. Voor het schrijven een langer artikel moet hij erg veel overleg plegen met de redactie over de beschikbare ruimte in de krant. Hij vertelt:

“[...] dat ik de meest ingewikkelde Europese problemen nu toch soms in 300 woorden moet doen. Ja, dat, het kan natuurlijk wel, maar soms zijn de problemen ook zo ingewikkeld dat je graag wat meer ruimte zou hebben om toch, wat meer de diepte in te kunnen gaan.” (8,2)

De televisiecorrespondent legt uit in principe wel veel ruimte te krijgen van de hoofdredactie, maar in een journaal is nu eenmaal minder ruimte dan in een krant, dus in totaal is het nog steeds vrij weinig.

Als de Europaredactie in Brussel eenmaal heeft besloten dat een onderwerp belangrijk genoeg is om er een item van te maken, zegt de redactie ook bijna nooit dat er toch geen ruimte voor is in het journaal, omdat het maken van zo'n item erg veel geld kost. Hij illustreert:

“Op het moment dat je zegt, nou ok, we gaan die Justitieraad aandacht besteden aan dat verdrag dat wordt goedgekeurd, dan heb ik nog niet meegemaakt dat ze uiteindelijk zeggen van eh, dat doen we dus niet.” (7,5)

Kortom, het verschilt per correspondent of hij veel of weinig vrije ruimte krijgt van zijn redactie. In de populaire media is wat minder ruimte voor nieuws over de EU en in de kwaliteitsmedia wat meer.

5.3 – Keuzes onder invloed van het publiek

De derde factor die meespeelt in de keuze voor nieuws is het publiek of de doelgroep waar de correspondenten voor schrijven. Al eerder kwam deze groep kort ter sprake, omdat het doel van de correspondenten onder andere blijkt te bestaan uit het zo goed mogelijk informeren van de burger. Maar wie bedoelen ze daar precies mee? Wie zijn die lezers en kijkers die de correspondenten in gedachten zeggen te hebben? En hebben de correspondenten daar ook enige vorm van interactie mee?

5.3.1 Wie is het publiek?

Elke correspondent heeft bij het selecteren van nieuws en het schrijven van zijn artikelen een bepaalde lezer in zijn hoofd, alle ondervraagde correspondenten geven dit aan. Ook hier zijn weer de verschillen tussen de persbureaus, kranten, tijdschrift en televisie te zien.

De meeste dagbladcorrespondenten zeggen een vrij algemeen publiek in gedachten te hebben en ook de televisiecorrespondent maakt zijn items voor de gemiddelde burger, hoewel deze laatste zijn publiek nog wat ruimer ziet dan het krantenpubliek, namelijk iedereen die toevallig de tv aan heeft staan. Daarnaast zijn er enkele correspondenten, van een dagblad en een tijdschrift, die van een meer geïnteresseerde en hoger opgeleide lezer uitgaan. Beide groepen vatten hun doelgroep samen onder het kopje 'de geïnteresseerde leek'. Dat betekent volgens een dagbladcorrespondent dat je uitgaat van het feit dat de lezer weinig weet over het onderwerp EU en dat je daardoor dus veel moet uitleggen. Sommige correspondenten menen bovendien dat hun publiek niet weet wat de Europese instellingen doen of wie de Nederlandse Europarlementariërs zijn. Dat komt doordat ze het nieuws over Europa gewoon niet interessant vinden en het nieuws erover vaak niet eens lezen. De lezer wordt namelijk geprikkeld, zegt een dagbladcorrespondent, door het feit dat er morgen iets gaat veranderen en dat is met Europese onderwerpen niet vaak zo. Het is dus ook een beperkte groep lezers van de krant die de artikelen over de EU lezen en, meent een andere dagbladcorrespondent, de lezer is vaak ook behoorlijk anti-Europa. In de berichtgeving proberen deze lezers dat ook terug te zien, denkt de correspondent van een persbureau:

"[...] wat ik wel merk is dat berichten die negatief getint zijn, wat natuurlijk wel eens een keer voorkomt, die worden wel flink beter gelezen [...] en, bijvoorbeeld op een weblog, hebben ze me wel eens verteld, zodra ze [journalisten, MO] woorden erin zetten zoals fraude en eurosceptisme of, hè zulke dingen, dan wordt hun weblog veel meer gelezen dan als ze over een gewoon normaal neutraal onderwerp schrijven." (1,9)

Ook hangt het van de rubriek in de krant af voor welke lezer je schrijft, omdat een lezer van de binnenlandpagina lang niet altijd dezelfde is dan die van de financiële pagina's. Daarom bedient de correspondent van de gespecialiseerde krant ook een ander publiek dan die van de algemene krant. Hoewel, ook hij zegt uit te gaan van een relatief ongeïnformeerd publiek, maar wel een publiek met een interesse voor nieuws over ondernemerschap en ander economisch nieuws. Specifiek zegt hij een lezer voor zich te zien die werkt bij een bedrijf dat internationaal actief is of bij een middelgrote onderneming met klanten in het buitenland.

Dus, de correspondent gaat vooral uit van een publiek dat omschreven kan worden als de 'geïnteresseerde leek'. Ze geven aan dat maar weinig lezers geïnteresseerd zijn in de EU, tenzij de EU negatief in het nieuws komt. Alleen de lezer van de gespecialiseerde krant is, volgens de correspondent, bovenmatig geïnteresseerd, omdat de EU belangrijk is voor diens werk. Alle andere lezers hebben niet een duidelijke reden om in de EU interesse te hebben en zijn er daarom moeilijk enthousiast voor te maken.

5.3.2 Werkwijze

De geïnteresseerde leek is dus voor de meeste correspondenten de doelgroep. In hun manier van werken houden correspondenten daar ook rekening mee te houden. Ze geven aan dat ze daarom onderwerpen altijd op een simpele en heldere manier proberen te brengen, zodat het publiek het zeker zal begrijpen. Een gemiddelde lezer van een krant stapt namelijk snel over naar andere nieuwsberichten als een artikel niet interessant en begrijpelijk is, omdat een lezer over het algemeen ook steeds sneller door een krant bladert, meent een dagbladcorrespondent. Een voorbeeld:

"Moet je melden in de krant dat er een commissie zus en zo binnen het Europese Parlement gestemd heeft over, waarschijnlijk schrijf ik dan toch dat er verdeeldheid is binnen het EP of dat er over gestemd is, want ja, je moet het toch een beetje simpel houden, want anders wordt het zo'n onbegrijpelijke toestand." (4,5)

De correspondent zorgt er dus voor dat de vaak abstracte EU-onderwerpen concreet worden gemaakt voor de lezer. Deze aanpak noemen de ondervraagde correspondenten het maken van een vertaalslag naar de lezer toe. Een dagbladcorrespondent legt uit dat dit voor je werkwijze als correspondent betekent dat je inzichtelijk maakt wat de consequenties zijn voor de lezer en of er voor- en nadelen aan de beslissingen van de EU kleven. Ook de televisiecorrespondent werkt op die manier en hoopt dan dat het een gevoel oproept bij de kijker van ja, het gaat over mij. Dat is ook de reden waarom er zo vaak voor de Nederlandse invalshoek wordt gekozen. De lezer wil alleen maar nieuws dat met Nederland te maken heeft, meent de correspondent van het persbureau:

“Een persbericht over dat het openbaar vervoer op Malta is goedgekeurd, ja dat interesseert volgens mij de Nederlander niet zoveel, maar ja als ze natuurlijk kritiek hebben op de Nederlandse aanpak van de fusie tussen ABN Amro en Barclays dan eh, dan springen wij gelijk in de pen.” (1,2)

Daarbij zegt de correspondent ook vaak te zoeken naar een Nederlandse bron die over een bepaald onderwerp informatie heeft, omdat een Nederlandse bron makkelijker te introduceren is bij de lezer:

“Kan ie in ieder geval wel eens van gehoord hebben, misschien op televisie wel eens gezien, en niemand heeft Jens-Peter Bonde [Deense Europarlementariër, MO] ooit op televisie gezien.” (6,4)

Hoewel het dus belangrijk is om het simpel te houden, mag de lezer ook wel verwachten dat hem verteld wordt wat belangrijk is, vindt een dagbladcorrespondent. Dus, hoewel een populaire aanpak scoort en veel uitleg nodig is, is het ook simpelweg nodig om de belangrijkste onderwerpen te selecteren voor de lezer. De combinatie tussen veel uitleggen en toch nieuwe, belangrijke onderwerpen aansnijden is volgens een andere dagbladcorrespondent juist wat schrijven over de EU zo moeilijk maakt. De televisiecorrespondent geeft aan dat hij al blij is als hij een heel kort item in het journaal krijgt. Daarin kan hij natuurlijk weinig uitleggen, maar toch even kort de aandacht van de kijker trekken:

“Dat korte item van een minuut wordt wel gezien door tweeënhalf miljoen mensen, [...], hè, dus ik vind op het moment dat wij er in slagen om ook in de kortjes of gewoon op de mee leesberichten, gewoon dat de presentator kort vermeldt van dit is besproken, om dat mee te krijgen vind ik net zo goed winst al is het maar dertig seconden.” (7,3)

Liever iets dan niets dus, en zo is het eigenlijk ook bij de dagbladcorrespondenten. Zij krijgen wel die ruimte van de hoofdredactie, maar moeten meer moeite doen voor de aandacht van de lezer die geneigd is snel door een krant heen te bladeren en daarentegen een journaal wel helemaal af te kijken waardoor dus een bericht van dertig seconden al door de correspondent als winst wordt gezien.

5.3.3 Reacties van het publiek

De correspondenten passen hun werkwijze dus behoorlijk aan het publiek aan. Erg veel reacties van dat publiek krijgen ze echter niet. De mogelijkheden van het internet hebben wel bijgedragen aan meer initiatieven zoals chats met lezers en journalisten, fora, en weblogs waarop reacties van lezers mogelijk zijn. Echter, het onderwerp EU is volgens een correspondent niet controversieel genoeg om mensen echt aan het reageren te krijgen. Dat vindt ook een dagbladcorrespondent. Hij krijgt wel veel reacties via de website van zijn krant maar dat zijn volgens hem wel heel gemakkelijke reacties.

“[...]het voordeel dat je hebt van een ander medium, van internet, dat er heel gemakkelijk gereageerd wordt door lezers, waarvan ik dan maar hoop dat het niet eh, de doorsnee, want ja die reacties zijn af en toe ten hemelschreiend. Men kakelt maar een end. En men verdiept zich niet in eh, dingen.” (8,14)

Enkele andere correspondenten leiden de mening van hun lezers liever af uit lezersonderzoek dat is uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de lezer van de gespecialiseerde krant in ieder geval waardering heeft voor informatie over de EU. En de lezers van de krant met de wekelijkse Europa-pagina geven aan de pagina vaak te lezen en ook goed te waarderen.

Dus, sommige correspondenten zien hun werk gewaardeerd worden door lezers, hoewel ook zij weinig tot geen directe reacties van lezers krijgen. De andere correspondenten geven aan weinig reacties te krijgen en dus ook niet te weten wat de lezer vindt van hun werk.

5.3.4 Invloed berichtgeving op publiek

Sommige correspondenten denken ook te weten welke invloed hun berichtgeving heeft op het publiek. De correspondent van een persbureau denkt dat een te grote nadruk op Nederland niet altijd goed is, want het publiek kan dan het idee krijgen dat Nederland een extreem belangrijke rol speelt in Europa, wat niet zo is. Ook denkt hij dat lichtelijk negatieve berichten sneller en prominenter geplaatst worden dan andere berichten, waardoor de burger dus een negatief beeld kan krijgen over de EU. Een dagbladcorrespondent denkt ook dat de burger snel negatief denkt over de EU, omdat ze gewoon weinig erover weten en dus gemakkelijk misleid worden:

“Hè, minister Zalm die heeft jaren kunnen roepen van, ja die bureaucratie in Brussel en, het kost allemaal geld. Tuurlijk, wij dragen bij aan Europa, maar dat levert meer geld op, maar dat heeft hij er al die jaren niet bij verteld. En dan krijg je dat mensen heel negatief worden over Europa, dat is doodzonde.” (8,12)

De televisiecorrespondent legt uit dat de manier waarop zijn redactie berichtte over de EU betekende dat de gemiddelde burger pas vernam dat er iets aan de hand was met een onderwerp, als er in Brussel al besloten was over dat onderwerp. Dit kwam doordat in het journaal alleen het einde van een Europese besluitvormingsprocedure ter sprake kwam en niet de eerdere discussie. De eerdergenoemde veranderingen in de werkwijze van de Brusselse redactie moeten er voor zorgen dat het publiek eerder geattendeerd wordt op Europese onderwerpen, zodat er wellicht ook vaker in de Nederlandse samenleving discussies plaats gaan vinden over die onderwerpen.

Dus, enkele correspondenten denken dat negatieve berichtgeving sneller invloed heeft op de burger dan positieve berichtgeving, waardoor de burger dus makkelijk misleid kan worden. Ook lijkt het hen beter om meer de discussie over Europese onderwerpen te laten zien aan de burger en niet alleen de genomen besluiten, zodat de burger op zijn minst nog het idee krijgt er iets aan te kunnen doen.

5.4 – Conclusie

Het antwoord op de vraag welk nieuws er uiteindelijk vanuit Brussel in de media komt, is dus afhankelijk van de keuzes die correspondenten zelf maken en die ze maken onder invloed van hun redacties in Nederland en het Nederlandse publiek. Correspondenten proberen in ieder geval de burger zoveel mogelijk te informeren en, als de beschikbare tijd en ruimte in hun medium het toelaat,

ook via opinie en analyse de burger te voorzien van informatie. Er wordt vaak gekozen voor een Nederlandse invalshoek, omdat dit goed aansluit bij de belevingswereld van de doelgroep, maar ook omdat de eigen ministers en ambtenaren dan gemakkelijk te spreken zijn. Grote thema's zijn in ieder geval nieuws en kleinere, technische onderwerpen meestal niet. De meeste correspondenten kiezen er voor om van de langdurende processen die de EU kenmerken alleen het begin en het eind weer te geven, hoewel ze denken dat soms de discussie misschien juist meer de moeite waard is om over te berichten. Echter, de redacties willen duidelijkheid. Correspondenten overleggen veel met hun redacties in Nederland en krijgen van hen ook vaak de vrije hand in de keuzes voor onderwerpen. Redacties willen echter vaak pas een artikel over een onderwerp als duidelijk is wat men in Brussel gaat besluiten en dus niet alle tussenstappen waarin de uitkomst nog alle kanten op kan. Wellicht heeft dit te maken met de weinige kennis en een gebrek aan visie over de EU die bij sommige redacties zou overheersen. Dit geldt vooral voor de zogeheten populaire media, want de correspondenten van de kwaliteitsmedia geven vaak aan dat er wel veel kennis over de EU is en zij kunnen ook vaak meer berichtgeving over de EU kwijt dan de andere correspondenten.

De correspondenten zien hun publiek als het type 'geïnteresseerde leek', omdat de niet geïnteresseerde leek hun berichten überhaupt niet leest en de goed geïnformeerde burger zijn informatie uit vakbladen haalt. Ook al krijgen de correspondenten weinig tot geen reacties van hun publiek, ze laten zich wel beïnvloeden door hen in hun keuze voor nieuws. Tijdens hun werk hebben de correspondenten altijd hun publiek in het achterhoofd en ze proberen daarom altijd helder en simpel te berichten en vooral veel uit te leggen. En zo werkt het eigenlijk ook voor de invloed van de redacties. Een redactie is in principe vaak commercieel ingesteld en let dus ook op wat het publiek wil lezen, zien of horen.

Ten slotte zijn er vaak duidelijke verschillen tussen de media waar de correspondenten voor werken. Persbureaus, populaire en kwaliteitsdagbladen, opiniebladen en journaals nemen allen een andere positie in binnen het Nederlandse medialandschap en de keuzes voor nieuws uit Brussel worden daarom ook door die specifieke rol beïnvloedt.

Hoofdstuk 6 – De relatie tussen media, burgers en de EU

In verschillende onderzoeken en enquêtes onder de Nederlandse bevolking spreekt men van een kloof tussen de burger en de EU, zoals eerder werd genoemd. De schuld ervan wordt vaak bij de Nederlandse media gelegd, soms bij de overheid, maar niet vaak bij de burger. Hebben de ondervraagde correspondenten ook het idee dat er een dergelijke kloof bestaat en dat zij dit moeten oplossen? Welke oplossingen hebben ze daar voor? En is die kloof dan eigenlijk wel iemands schuld? In dit hoofdstuk komen deze bredere vragen over de rol van de media in de relatie tussen de burger en de Europese Unie naar voren en wordt duidelijk hoe de correspondenten daarover denken.

6.1 – Informeren over de EU: media vs. overheid

De ondervraagde correspondenten zijn eensgezind over de rol die de Nederlandse media zouden moeten spelen in de berichtgeving over de Europese Unie. Hun taak moet voornamelijk zijn om het grote publiek te informeren en daarbij de voors en tegens van Europees beleid te laten zien en dus alle kanten van een onderwerp te belichten. Daarnaast moet de correspondent ook de Europese instellingen controleren en de eventuele fouten aan het licht brengen, zich dus ook een opiniërende rol opleggen, zegt een andere dagbladcorrespondent. Er wordt daarbij niet te negatief bericht, vindt een correspondent, maar ook niet te positief, want de bedoeling is wel onafhankelijk te blijven. Waar de rol van de media ophoudt en de rol van de overheid zich wel toe uitstrekt, is het enthousiasmeren van de burger voor Europese onderwerpen. Een correspondent zegt over deze taak:

“Wat ik niet tot mijn taak vind behoren en wat ze willen dat hier wel tot mijn taak behoort is het, is de mensen enthousiast maken voor de Europese instellingen. Ja, sorry hoor, maar dat moeten ze zelf doen.” (3,10)

Met ‘ze’ bedoelt hij niet alleen de mensen die voor de Europese instellingen in Brussel werken, maar ook de Nederlandse overheid die instemt met Europees beleid en daarmee ook de taak op zich neemt om Europa te ‘verkopen’, zoals een andere correspondent het noemt. De regering moet dus een combinatie maken van het informeren en enthousiasmeren van de burger.

Echter, enkele correspondenten geven aan dat ze niet het idee hebben dat de regering deze taak ook echt op zich neemt. Zowel de informerende taak als de enthousiasmerende taak zien zij niet terug in het beleid van de overheid en de uitspraken van politici. Een dagbladcorrespondent noemt het voorbeeld van het referendum over de Europese Grondwet:

“[...] het is niet onze taak denk ik om een Grondwet wel of niet te verdedigen, dat is aan degene die daarvoor zijn en dat was dus de Nederlandse regering twee kabinetten terug. Maar in plaats daarvan zie ik allerlei sjoemelpraktijken ontstaan. [...] Dan zie je dus dat minister Verhagen in een rede tot de ambassadeurs sprak, de bedoeling was dat die besloten zou blijven, zegt van we moeten daar maar niet zoveel meer over praten. We veranderen het dus niet, we moeten er niet meer zoveel over praten.” (8,10)

Volgens hem is er duidelijk een kloof tussen de burger en het Europese beleid van de Nederlandse overheid. Deze zou opgelost kunnen worden door de discussie aan te gaan, maar dat doet de overheid nu dus niet. Zelf probeert deze correspondent de discussie over allerlei onderwerpen wel op gang te brengen, maar hij vindt zijn rol uitermate klein.

Toch menen de correspondenten ook dat de Nederlandse media zich niet altijd even goed aan hun taak van informeren houden. Een correspondent vindt dat mensen van de pers altijd heel heilig doen over Europa, maar in de praktijk lang niet zoveel aandacht aan de EU besteden als ze zeggen te doen. Ook lijken de hoofdredacties gewoon niet weten hoe belangrijk Brussel is:

“Ja, ik denk toch dat veel hoofdredacteuren en uitgevers in Nederland niet in de gaten hebben hoeveel besluiten hier worden genomen. Hè, die denken altijd nog dat de Tweede Kamer het voor het zeggen heeft, terwijl hier toch wel zo'n 60 tot 80 procent, een beetje afhankelijk van welk onderzoek je neemt, van de besluiten hier zijn genomen.” (1,4)

Voor de correspondenten die logischerwijs meestal wel enthousiast zijn over de EU, is het daarom ook lastig om hun redacties thuis te interesseren voor Brusselse beleidsonderwerpen. Ook lopen verschillende media achter elkaar aan in de keuze voor onderwerpen. Dit blijkt onder andere uit een opmerking van een dagbladcorrespondent. Hij vertelt dat bij een EU-top alle media wel iets berichten en dat hij daardoor ook altijd wel iets erover doet, zelfs als er niets interessants gebeurt. Er wordt dan dus wel bericht, maar de keuze voor een onderwerp berust niet op de mate van belangwekkendheid, maar slechts op het feit of ze niks missen ten opzichte van de andere pers. Een andere dagbladcorrespondent zegt ook wel af en toe te zien dat er wat onzorgvuldig wordt bericht door Nederlandse media. Hij geeft aan dat er soms teveel aandacht is voor populistische praatjes en minder voor een kwaliteitsverhogende discussie, wat hij juist als een belangrijke taak ziet van de correspondent.

“Mijn indruk is dat in de periode voorafgaand aan het referendum in Nederland er erg, laten we zeggen dat een aantal, media, zowel televisie als radio als ook wel kranten, vrij toch zeer onzorgvuldig hebben bericht over Europese berichtgeving.” (2,7)

Dus, de overheid zou de burger moeten informeren over de EU, maar doet dit niet voldoende en is ook niet open genoeg, zeggen de correspondenten. De Nederlandse politiek zou juist de discussie over Europese onderwerpen moeten aangaan met de burger, maar doet dit nu niet genoeg. Ook de Nederlandse media voldoet echter niet helemaal aan de zichzelf opgelegde taak van het goed informeren van de burgers. Het is lastig om redacties enthousiast te krijgen voor de EU en regelmatig lopen media ook achter elkaar aan in de keuze voor Europese onderwerpen. Ook is volgens enkele correspondenten de berichtgeving soms te negatief.

6.2 – Aandacht voor de EU in de Nederlandse media

Er is in de Nederlandse media en vooral in de Nederlandse kranten voldoende aandacht voor onderwerpen over de EU, vinden bijna alle correspondenten. Zeker bij grote onderwerpen zoals bij de vaak genoemde Europese Grondwet is er veel aandacht voor en wordt het ook serieus behandeld. De correspondent van een persbureau heeft het idee dat correspondenten van dagbladen het erg moeilijk hebben om artikelen kwijt te kunnen in de krant en veel meer moeten overleggen om toch hun berichten geplaatst te krijgen dan hijzelf bij het persbureau waar alles online gezet kan worden. Echter, dagbladcorrespondenten geven juist aan dat ze helemaal niet meer willen berichten, maar dat er in de Nederlandse media gewoon goed, helder en aantrekkelijk geschreven moet worden over de EU. Een van hen:

“Ja, want er wordt wel eens gezegd dat er te weinig over Europa zou worden geschreven hè, met de media dit en de media dat, maar daar word ik toch eigenlijk wel een beetje moe van, want ik denk ja, wat wil je nou eigenlijk?” (4,13)

Er wordt dus voldoende bericht, meent ook een andere correspondent, maar het staat alleen vaak verspreid door de krant dus dan ziet de burger het minder snel aan voor Europees nieuws.

Enkele correspondenten vinden dat het Journaal zich inderdaad lange tijd heeft beperkt in zijn berichtgeving over de EU. Nu ze de aanpak veranderd hebben, denken de correspondenten dat de hoeveelheid nieuwsitems wel verbeterd is. Een correspondent van een krant vindt het erg belangrijk wat het Journaal doet met de EU, want:

“Als het Journaal in die twintig minuten ook regelmatig aandacht geeft aan Europa, dan krijgt mijn redactie in Rotterdam ook het idee van hé, misschien toch wel belangrijk, laten we er toch maar meer ruimte in de krant aan besteden. En misschien dat mensen dan ook gaan denken van we moeten ons er maar wat meer in gaan verdiepen.” (8,14)

Blijkbaar is het Journaal toch een referentiekader dat andere redacties gebruiken. Hoewel deze correspondent denkt dat meer aandacht van het journaal misschien leidt tot meer ruimte in zijn krant, denkt een radiocorrespondent⁸⁵ niet dat hoofdredacties ook daadwerkelijk die stap zetten om de berichtgeving over de EU uit te breiden.

“Dat is ook een bekend fenomeen hè, dat er een chef is en de redacties en, we roepen allemaal meer Europa, maar als het puntje bij het paaltje komt van de uitvoering dan gaat iedereen, ja, ja, ja... En vinden we dat nou wel leuk en is dit nou wel interessant. En dan wordt altijd bij de uitvoering een stap terug gezet.” (7,16)

Als er al meer ruimte zou komen in de krant dan zou een van de dagbladcorrespondenten graag zien dat er meer ruimte komt om af en toe eens echt uitvoerig te berichten en dan minder al die kleine

⁸⁵ Deze persoon is een collega van de geïnterviewde televisiecorrespondent. Hij mengde zich kort in het gesprek.

tussenstanden steeds weergeven. Wellicht snapt de lezer de processen dan ook beter. Maar de informatie moet wel gedoseerd zijn, want de EU is misschien wel belangrijk, maar het publiek vindt dingen als voetbal nu eenmaal ook heel belangrijk, meent een dagbladcorrespondent.

Over de hoeveelheid nieuws over de EU dat gemiddeld de krant of het journaal haalt zijn de meeste correspondenten tegenwoordig dus wel tevreden. Om de informatie ook te bundelen in een zogeheten Europa-pagina in de krant of BrusselVandaag op televisie zodat de burger in een oogopslag ziet dat het onderwerp EU is, vinden ze juist geen goed idee. De redenen die de correspondenten daarvoor aanvoeren zijn ongeveer gelijk. Mensen die Europa toch niet interessant vinden, en dat lijken er nogal wat te zijn, lezen die pagina dan gewoon niet, aldus een dagbladcorrespondent:

“Mijn ervaring is gewoon, ik ken een heleboel mensen die de NRC lezen, weet je, al die mensen slaan steevast die Europa-pagina over, dat lezen ze niet! Dat zeggen ze tegen mij. Nou, dat betekent zelfs als je er een goed stuk over hebt, een heel interessant leuk stuk, dan lezen ze het ook niet. Waarom? Nou, omdat het op die pagina staat. Maar, als het tussen andere dingen zou staan, zouden ze misschien denken van hé nou, wel aardig, dat ga ik eens lezen.” (3,5)

Op die manier gaat de pagina dus zijn doel voorbij, namelijk de burger extra interesseren voor de EU. Ook bij een eventuele rubriek op televisie, bijvoorbeeld BrusselVandaag, zullen mensen gewoon de tv uitzetten of naar een ander kanaal zappen, denkt de televisiecorrespondent. Daarnaast vinden ze dat er in sommige periodes niet zo veel te melden is en in andere periodes juist weer heel veel, maar een pagina blijft een pagina qua omvang; die moet altijd precies gevuld worden. Bovendien is de definitie Europa lastig. Dat kan alleen de EU zijn, maar ook alle landen die geografisch gezien bij Europa horen en soms kan het nieuws misschien beter op de economie of de buitenlandpagina. De televisiecorrespondent meent dat de EU bovenal niet geïsoleerd mag worden en dat het ook niet hoeft. Hij pleit voor een integratie van Europese onderwerpen in het nationale nieuws:

“Op het moment dat de ABN Amro discussie speelt dan moet gewoon de verslaggever die daar mee bezig is zich ook realiseren dat er een Europees component aan zit.” (7,13)

De correspondent van een tijdschrift vindt een Europa-pagina juist wel een goed idee, omdat het de aandacht voor het onderwerp verdubbelt. Ook de correspondent van de krant die een Europa-pagina in de praktijk heeft toegepast is tevreden met het concept, omdat de lezer er tevreden mee lijkt te zijn. Zelf is hij er ambivalent over, want je moet Europa niet als een reservaat behandelen, zoals ook de televisiecorrespondent al zei. Maar het is toch een goed concept omdat:

“Het alternatief is dat er helemaal niks meer aan Europa gedaan wordt en [ik] wil wel berichten daar kunnen neerzetten of verhalen die anders niet in de krant waren gekomen.” (5,12)

Kortom, aangezien weinig correspondenten echt ontevreden zijn over de hoeveelheid aandacht voor de EU in de Nederlandse media over het algemeen, lijkt het dus ook niet echt uit te maken of een

krant een Europa-pagina heeft of niet. Onder beide omstandigheden zijn de correspondenten redelijk tevreden en voor beide situaties zijn voor en nadelen te noemen. Het is dus eerder een persoonlijke keuze van de redactie of de correspondent welke aanpak het beste werkt.

6.3 – De schuld van de burger?

In de vorige paragrafen viel al enkele keren de term burger. Sommige correspondenten hebben het idee dat de gemiddelde burger niet geïnteresseerd is in de EU en ook de moeite niet neemt om er nieuwsberichten over te lezen. Zij schoven de schuldvraag dus al lichtjes van zichzelf af en naar de burger toe. Er zijn meer correspondenten die de burger verwijten te weinig erover te lezen, terwijl ze ondertussen zeggen niet genoeg over de EU te weten. Dat laatste bleek uit eerder genoemd onderzoek van het SCP, waarin de burger zegt weinig over de EU te weten, maar ook te vinden dat de Nederlandse media te weinig bericht over de EU.⁸⁶ De ondervraagde correspondenten zijn het daar dus pertinent niet mee eens. Ze snappen ook niet hoe de uitkomst van dat onderzoek tot stand is gekomen, omdat ze allemaal vinden dat er toch echt ruim voldoende artikelen worden gepubliceerd:

“Weet je, wat ik mezelf een beetje over op heb gewonden, dat middenin de campagne over de Grondwet en het referendum, dat er ineens mensen zeggen van ja, maar we weten niet waar het over gaat. Dan denk ik wat heb ik nou g... Hè, de afgelopen twee jaar lopen doen.” (7,14)

Volgens een dagbladcorrespondent is het onderwerp EU na dat referendum wel wat meer gaan leven onder de Nederlanders, maar vaak wel in negatieve zin, wat hij euroscepsis noemt. Meerdere correspondenten geven aan dat er onder burgers een behoorlijk negatief beeld van Europa bestaat, dat vaak vooral op misverstanden gebaseerd is. Dit komt mede doordat de Nederlandse regering niet alles goed verteld, zoals al eerder werd gesuggereerd. Een belangrijk misverstand is dat de nationale regering terrein verliest aan Brussel en dat de Nederlandse regering nu al bijna geen macht meer heeft. De correspondent geeft de volgende verklaring voor euroscepsisme:

“Het voordeel zien maar heel weinig mensen, terwijl zoiets als Straatsburg is heel concreet iets wat je negatief kunt vinden. [...] Ja, de schaduwkanten zijn voor heel veel mensen makkelijk te zien, maar de zonnige kanten ervan, die zijn vaak indirect.” (2,11)

Een andere verklaring voor de negatieve opstelling van de burger is volgens een correspondent dat Nederland de laatste jaren heel erg met zichzelf bezig is, zowel de burger als regering. Daarom slagen verdragen zoals de Grondwet nu ook niet in Nederland en blijft er ook een kloof tussen de burger en de EU. Zijn devies is dat men meer de blik naar buiten dient te werpen:

“We zijn als Nederlanders ook Europeanen en ook onderdeel van de wereld. Dat wordt ook steeds duidelijker door alle problemen die er zijn. Dus ik denk dat je daar ook gewoon de mensen op moet voorbereiden.” (8,13)

⁸⁶ P. Dekker et al

Dat veel mensen weinig weten over de EU heeft volgens een dagbladcorrespondent ook te maken met de EU zelf. Burgers schijnen niet te weten wie er voor de EU werken en ze weten niet wat de instellingen doen en dat komt volgens een van de correspondenten omdat het allemaal erg ingewikkeld is om te volgen. Daarnaast lijkt de EU de gewone burger ook uit het oog te verliezen en gaat hun beleid voor de gemiddelde Europese burger erg snel:

“Mensen [in Brussel] doen niets anders dan alleen maar over Europa praten en ja, zij hebben ervaring, zij zijn uitgezonden door hun land, zitten in Europa en praten makkelijk met een Pool of met een Roemeen of met een Brit [...]. Maar ja, dat is voor iemand die gewoon in Zwammerdam woont in Nederland allemaal niet zo vanzelfsprekend.” (5,16)

Een correspondent geeft aan dat de EU daarom steeds vaker met concrete vormen van beleid komt, die moeten aangeven dat men wel degelijk voor de burger bezig is.

Dus, omdat het Europese beleid erg abstract is en het de burger vaak indirect raakt, weten burgers vaak weinig over de EU en zijn ze snel negatief over het beleid. De correspondenten snappen niet waarom burgers aangeven te weinig in de media terug te zien over de EU, want zelf vinden ze dat er wel genoeg wordt bericht. Correspondenten vinden dus dat de EU zelf meer aansluiting moet zoeken bij de burger om zo meer begrip te kweken voor hun beleid. De media doen volgens hen genoeg.

6.4 – Conclusie

En zo is de schuldvraag weer bij de EU zelf neergelegd. Er is dus een kloof tussen burger en politiek in het algemeen, maar de EU in het bijzonder, maar wie er verantwoordelijk voor is en wie het moet oplossen, daarover lopen de meningen uiteen. Correspondenten zeggen dat de Nederlandse regering beter de burger moet informeren en enthousiasmeren, maar de Nederlandse media moeten ook beter informeren. De kwantiteit van de berichtgeving moet echter niet omhoog, maar de kwaliteit soms wel. Er moet volgens hen vooral helder en simpel bericht worden over de EU. De burger moet echter ook de moeite nemen om de artikelen te lezen of ze te bekijken in het journaal, zodat ze zelf het initiatief nemen om meer over de EU te weten te komen. En ten slotte de Europese instellingen. Correspondenten menen dat deze concreter beleid dienen te voeren waar de burger echt iets mee kan en wat ook iets voor de burger direct betekent.

Hoofdstuk 7 – Conclusie

In dit laatste hoofdstuk komen de resultaten van dit onderzoek bijeen. De hoofdvraag luidde als volgt: Welke factoren spelen een rol in de berichtgeving over de EU door correspondenten in Brussel? Aan de hand van interviews met correspondenten is meer inzicht verkregen in hun ervaringen van het werken in Brussel en dus ook in de factoren die bepalend zijn voor hun werk, het verslaan van nieuws over de EU. De resultaten van het onderzoek komen samen in de volgende paragraaf, waarna een vergelijking wordt gemaakt met de theorie en een aanzet wordt gegeven voor eventueel vervolgonderzoek.

7.1 – Resultaten

De ondervraagde correspondenten noemen een aantal kenmerken van het werken met de EU die specifiek zijn aan de situatie in Brussel. Een van de belangrijkste aspecten is de agendagedrevenheid van de Europese instellingen. Buiten de, overigens zeer vol geplande, agenda van alle bestuurlijke organen in Brussel, Straatsburg en Luxemburg gebeurt er vrij weinig. Anders dan in bijvoorbeeld Den Haag, bestaat de verslaggeving over de Europese politiek dus voornamelijk uit het volgen van die agenda en zijn schandalen en conflicten ver te zoeken. De berichtgeving is daarom ook meestal niet spectaculair. Daarbij komt dat de onderwerpen erg abstract, technisch, institutioneel en ingewikkeld zijn, leggen de correspondenten uit. Inhoudelijk gezien is er dus wel veel te vertellen, maar al deze negatieve kenmerken dragen niet bij aan een goede en duidelijke overdraagbaarheid van het nieuws over de Europese Unie.

Ook de bronnen die de correspondenten zeggen te gebruiken, dragen hier niet allemaal even goed aan bij. Informatie vergaren de correspondenten bij de belangrijkste Europese instellingen, dus de Europese Commissie, het Europese Parlement, de Raad van de Europese Unie en de Permanente Vertegenwoordiging, maar ook bij organisaties die formeel buiten de EU staan, zoals lobbyorganisaties en denktanks. Ook collega's van andere media en de kranten en persbureaus gebruikt men als bron. Er is bij deze bronnen in principe veel informatie te halen, maar dat betekent niet dat alle instellingen ook even transparant zijn. Zo is de Europese Commissie de minst open instelling en het Europese Parlement de meest open instelling. Het Europese Parlement heeft de pers namelijk nodig om hun beleid en ideeën aan de burger te laten zien, geven de correspondenten aan. De relatie tussen de parlementsleden en de pers werkt dus naar twee kanten.

Over de Raad van de Europese Unie en de Europese Raad zijn de meningen wat meer verdeeld, maar in ieder geval zijn de Nederlandse ministers volgens de correspondenten altijd bereid tot medewerking. Ook via het zogeheten georganiseerde lekken komen correspondenten veel te weten, maar dit mogen ze alleen 'off the record' gebruiken. De correspondenten leggen uit dat deze informatie toch erg nuttig is en veelal als achtergrondinformatie kan worden gebruikt. Een probleem echter voor de correspondenten is dat alle instellingen, evenals alle landen en hun ambassades, zoveel mogelijk proberen om hun eigen inbreng in de Europese onderwerpen zo goed mogelijk naar

voren te laten komen, waardoor het beeld wat zij scheppen niet altijd helemaal overeen komt met de werkelijkheid.

Om alle informatie goed uit te zoeken en zicht te krijgen op meerdere kanten van een onderwerp is vaak te weinig tijd, menen de correspondenten. Er is zoveel informatie te verkrijgen dat ze grove keuzes moeten maken tussen persconferenties, briefings en andere bijeenkomsten om nog genoeg tijd over te houden voor het eigenlijke schrijfwerk.

In de interviews kwam meerdere keren naar voren dat het medium waar de correspondent voor werkt gedeeltelijk bepalend is voor diens werkwijze. Het genoemde probleem van de vele informatie en het tijdgebrek van correspondenten is niet voor alle geïnterviewden een even nadrukkelijk probleem. De ondervraagde correspondenten zijn werkzaam voor een persbureau, een radio- en televisieomroep, een algemene krant, een gespecialiseerde krant en een opinieblad. De correspondent van een persbureau heeft het meest te maken met een tijdsdruk, omdat van een persbureau verwacht wordt dat zij als eerste bericht over nieuwe ontwikkelingen. De kranten en de televisie hebben ook een tijdsdruk, maar deze correspondenten geven aan vaak wat meer tijd te nemen om bijvoorbeeld analyses en opiniestukken over een actuele gebeurtenis te maken. Uiteindelijk heeft de correspondent van het tijdschrift dus de minste tijdsdruk, omdat dit wekelijks verschijnt in plaats van dagelijks. De druk van het criterium actualiteit geldt voor hem minder, meent de correspondent. De resultaten van dit onderzoek bleken vaak samen te hangen met de verschillen tussen de mediumtypen.

De correspondenten geven aan in ieder geval altijd de burger zoveel mogelijk te willen informeren en zij die daar de tijd en de ruimte voor krijgen, zien het ook als hun taak om opiniërend te schrijven en kritisch te zijn over Europees beleid. De invalshoek van de berichten en de keuze voor onderwerpen hangen ook vaak samen met het type medium waar de correspondent voor werkt. Een verschil tussen populaire en kwaliteitsmedia is in dit geval duidelijk aanwezig.

In de populaire media, dus de populaire kranten en de televisieomroep, maken de redacties vaak weinig ruimte voor EU-nieuws; dit heeft overigens verschillende oorzaken zoals weinig kennis over de EU en geen duidelijke visie erop. In de kwaliteitsmedia, dus de kwaliteitskranten en het opinieblad, is er wel ruimte voor EU-nieuws en de redacties hebben meestal ook kennis en een bepaalde visie over de EU. Daarom geven de correspondenten van populaire media aan vaak voor een Nederlandse invalshoek te kiezen, want dit past het beste bij de doelgroep die het medium heeft. De onderwerpen moeten dus ook vaak een relatie met Nederland hebben. Europese onderwerpen zijn meestal langdurige besluitvormingsprocedures, waaraan in deze populaire media alleen aan het begin en einde van zo'n procedure aandacht wordt gegeven. De correspondenten zouden graag zien dat er soms ook wat meer aandacht aan de tussenliggende discussie kan worden gegeven. De correspondenten van de kwaliteitsmedia krijgen dus meer ruimte, soms zelfs in een aparte Europapagina, en hoeven zich wat dat betreft minder te schikken naar de redactie in Nederland. Zowel een Nederlandse als een internationale invalshoek is altijd geschikt voor hun berichtgeving over de EU en ook wat betreft de verschillende stappen in besluitvormingsprocedures kunnen ze vaker berichten dan de correspondenten van de populaire media. Toch zijn er altijd onderdelen van procedures en verschillende technische onderwerpen die in al deze media niet aan bod komen, zeggen de

correspondenten. De hoeveelheid nieuws over de EU en de manier van berichten moet nu eenmaal wel helder en overzichtelijk blijven, leggen ze uit.

De lezer of kijker is namelijk ook een belangrijke factor in de berichtgeving over de EU. Correspondenten van populaire media zeggen uit te gaan van publiek dat erg weinig weet over de EU en aan wie je soms zelfs de basisbegrippen uit dient te leggen. Echter, juist de correspondent van de populaire media krijgt weinig ruimte van zijn redactie en moet dus in weinig woorden of beeld veel vertellen aan zijn publiek. De correspondenten van de kwaliteitsmedia gaan ook uit van een publiek dat als leek te omschrijven is, maar toch wel met enige basiskennis over wat de EU is en wat ze doet. Ook in hun artikelen is dus veel uitleg nodig, maar lijkt er net wat meer ruimte voor beschikbaar dan in de populaire media.

Het publiek reageert bovendien nauwelijks op de berichtgeving over de EU, vertellen de correspondenten. Blijkbaar interesseert het hen niet genoeg om zich te mengen in eventuele maatschappelijke discussies die over Europese onderwerpen zouden kunnen ontstaan. Het is voor de correspondenten dus lastig om te weten hoe het publiek het beste te bereiken is. Dit is ook een reden om de berichtgeving vooral helder en simpel te houden, want dan bereikt men zoveel mogelijk mensen.

Correspondenten zeggen dus uit te gaan van een publiek dat zich laat omschrijven als een 'geïnteresseerde leek'. Daarom leggen ze zoveel mogelijk uit over de EU en diens beleid in hun berichtgeving. Ook proberen ze zich aan te passen door vaak het verband met Nederland duidelijk te maken. Uit deze aanpak blijkt dat de ondervraagde correspondenten uitgaan van een kloof tussen aan de ene kant de burger, die niets over de EU weet en ook niet erg geïnteresseerd is, en aan de andere kant de EU, die zijn beleid zo ingewikkeld maakt dat de gewone burger het bovendien niet gemakkelijk kan begrijpen. Ze geven aan zelf voldoende te ondernemen om de burger dichterbij de EU-politiek te brengen, maar de andere partijen in het geheel doen niet genoeg om deze kloof te verkleinen. De overheid zou volgens enkele correspondenten meer moeite moeten doen om de burger goed te informeren en ook te enthousiasmeren. De EU zou opener en duidelijker moeten zijn in haar beleid, zodat de burger het ook daadwerkelijk kan begrijpen, vinden enkele correspondenten. De burger zelf zal zich dan echter ook meer moeten verdiepen in de EU en vaker de berichtgeving in de media moeten lezen, geven de correspondenten aan. Want, hoewel niet alle correspondenten evenveel ruimte krijgen, vinden ze toch dat er voldoende berichten zijn voor de geïnteresseerde lezer.

7.2 – Discussie

De manier van berichten over de EU is in kaart gebracht aan de hand van de interviews met de correspondenten in Brussel. Uit de algemene theorie over correspondenten kwamen echter ook enkele verwachtingen over de situatie in Brussel naar voren die aan de resultaten gekoppeld kunnen worden.

In het theoretisch kader kwamen de identiteit van de algemene correspondent en de Nederlandse journalist ter sprake. Shanor meent dat de gemiddelde correspondent vooral de burger thuis wil laten beseffen wat er speelt in het land van waaruit hij bericht en ook de burger wil engageren

met zijn berichtgeving. Ook de Brusselse correspondent vindt dit belangrijk; het is een van de doelen die hij zichzelf stelt in zijn werk. Ook is hij meer een politiek verslaggever dan een type 'oorlogscorrespondent', die Shanor omschrijft. Deuze geeft aan dat de Nederlandse journalist meestal een oudere, blanke man is en de Nederlandse correspondenten passen inderdaad precies in dit plaatje. Bovendien wil de Nederlandse journalist graag feedback van de lezer, maar hij krijgt dit niet vaak. Ook houdt hij zich liever bezig met het interpreteren van nieuws, dan met de feitelijke verslaggeving. Dit komt redelijk overeen met de Brusselse correspondenten, hoewel zij ook het 'gewone' rapporteren als een belangrijke taak zien.

Er wordt beweerd door Deuze en Brants dat de huidige pers een combinatie maakt van serieuze en lichte onderwerpen en dus regelmatig kiest voor een invalshoek die meer richting entertainment gaat. Dit geldt voor zowel redacties als verslaggevers. De verwachting was dat de correspondent juist heel serieus is over de EU, maar dat de redacties kiezen voor lichtere onderwerpen. Wel zou de correspondent bereid zijn om zich meer op de doelgroep te richten. Uit de resultaten blijkt dat de correspondent zich inderdaad aan zijn publiek probeert aan te passen door simpel en helder te berichten en ook veel uit te leggen. De EU is echter niet een onderwerp dat spectaculair is en is dus ook lastig op een gemakkelijke manier te beschrijven. Wellicht dat daarom de redacties vaak minder ruimte voor de EU hebben, omdat ze toch nieuws willen dat wel die entertainment invalshoek heeft.

Ook het gebruik van bronnen door journalisten kwam in de theorie naar voren. Uit onderzoek van Deuze blijkt dat de gemiddelde Nederlandse journalist vaak undercover gaat, documenten leest die niet voor hem bedoeld zijn en ook te lang doorvraagt bij mensen. Uit de resultaten blijken deze methodes in Brussel niet zo gebruikelijk. Keeble geeft aan dat journalisten vaak dezelfde bronnen aanspreken en om reacties vragen over actuele gebeurtenissen en dat ze bovendien gebruik maken van agendagedreven bronnen die bijvoorbeeld persconferenties geven. Dat beeld past beter bij de Brusselse correspondent. Waar ze wel veel gebruik van maken is de 'off the record' informatie, die door meerdere theoretische bronnen genoemd wordt als een belangrijke bron van informatie. De toneelstukjes tussen voorlichters en journalisten die Broertjes omschrijft zijn ook in Brussel aanwezig.

Het proces van keuzes maken uit grote hoeveelheden nieuws werd ook besproken in de theorie. Zo is volgens Luijendijk de selectie die een correspondent maakt uit het nieuws nooit neutraal, omdat de ene groep meer van zich laat horen dan de andere. De verwachting was dat dit in Brussel ook zo zou zijn en grotendeels is dit ook zo. Er komt allerlei goed nieuws binnen via persconferenties en briefings van de Europese instellingen, maar aan de andere kant zijn de lobbyorganisaties in Brussel ook heel goed georganiseerd en dus is via hen ook de andere kant van een verhaal goed te volgen. Natuurlijk is de selectie dan nog niet neutraal, want dat is vrijwel onmogelijk, maar er kan zeker wel hoor- en wederhoor gepleegd worden.

De nieuwswaarden zoals beschreven in het theoretisch kader zijn niet allemaal even goed aan de orde gekomen in de interviews. Toch zijn sommige wel terug te zien in de gesprekken. De impact die het nieuws moet hebben en de heldere en duidelijke vorm waarin het gegoten moet worden, zijn de meest pregnante voorbeelden van nieuwswaarden die de Nederlandse correspondenten belangrijk vinden.

Ook over de redacties in Nederland zijn in het theoretisch kader enkele verwachtingen uitgesproken. De verwachting was dat redacties vooral winst nastreven en zich daarom meer richten op nationaal nieuws dan op internationaal nieuws en dus ook minder op EU-nieuws. Hier is niet direct een duidelijk antwoord op gekomen vanuit de interviews. Enkele correspondenten gaven wel aan dat hun krant commercieel is en dus vooral kijkt naar wat de lezer wil, maar door niemand werd bevestigd dat winstbejag de reden is om vaak nationaal nieuws boven EU-nieuws te verkiezen.

Een andere verwachting die niet in de resultaten bevestigd wordt, is dat correspondenten vaak voor meerdere mediaorganisaties zouden werken. De correspondenten in Brussel lijken het druk genoeg te hebben om voor één organisatie te werken.

Daarnaast wierp de theorie de vraag op of de EU als buitenlands of als binnenlands nieuws beschouwd kan worden. De meningen van de correspondenten verschillen daarover. Sommige correspondenten, alsmede de redacties waar zij voor werken, zien de EU als een onderdeel van het nationale nieuws en dus een extra dimensie aan een politiek of economisch onderwerp. Andere correspondenten zien de EU echt als een aparte categorie van nieuws. De verwachting dat Nederlandse media de EU niet als nationaal nieuws zien, klopt dus slechts gedeeltelijk.

Ten slotte is er in de theorie ingegaan op een verschil tussen populaire en kwaliteitsmedia. Dit bleek een goede manier van het verdelen van de ervaringen van de correspondenten, omdat deze ervaringen vaak samenvielen met de specifieke kenmerken van populaire of juist kwaliteitsmedia.

Dus, de factoren die een rol spelen in de berichtgeving over de EU hangen samen met de relatie van de correspondent met zijn bronnen, zijn hoofdredactie in Nederland en zijn publiek. De omgang van de Brusselse correspondenten met deze groepen lijkt meer overeen te komen met werkwijze van de 'gewone' journalist dan met de werkwijze van de gemiddelde correspondent. Wellicht een extra reden voor Nederlandse media om EU-nieuws als nationaal nieuws te gaan beschouwen.

7.3 – Beperkingen en verder onderzoek

Dit onderzoek richtte zich in zijn geheel op de ervaringen van Nederlandse correspondenten in Brussel. Om meer inzicht te verkrijgen in de manier waarop zij berichten over de EU zijn er interviews afgenomen met correspondenten van bijna alle Nederlandse media die een journalist in Brussel hebben. Dit onderzoek was vrij explorierend, omdat niet eerder onderzoek werd gedaan naar de ervaringen van de correspondent, maar alleen naar de artikelen over de EU die uiteindelijk in de media verschenen. Eventueel vervolgonderzoek zou dus minder explorierend kunnen zijn en bepaalde aspecten eruit kunnen lichten die het waard zijn om nader onderzocht te worden.

Ook kan het onderzoek juist breder getrokken worden en bijvoorbeeld een combinatie gemaakt worden met correspondenten uit andere EU-landen of juist een combinatie met de andere factoren uit dit onderzoek, de hoofdredacties en de burger. Nu is slechts duidelijk geworden hoe de correspondent deze relatie ervaart, maar vanuit de redactie of de burger zelf, komen wellicht weer andere aspecten boven tafel.

Literatuur

Aalberts, C. *Aantrekkelijke politiek? Een onderzoek naar jongeren en popularisering van politiek*. Apeldoorn: Het Spinhuis, 2006.

Brants, K. 'Opgejaagd door Cerberus. De moeizame mediatisering van de politieke communicatie'. In: Bardoel, J. et al. *Journalistieke Cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam UP, 2005. pp. 85-97.

Broertjes, P. 'Hij overdrijft'. In: *De Volkskrant*, 14-04-07, Het Betoog, p. 1.

Brusse, P. 'Door het klootjesvolk te kijk gezet.' In: Berg, E. van de (red.). *Tussen de regels: vijf jaar verslaggeving in de Volkskrant*. Amsterdam: Meulenhoff, 2006. pp. 87-109.

Campbell, V. *Information Age Journalism*. Londen: Arnold, 2004.

Dekker, P. et al. *Europese verkenning 5: Marktplaats Europa, vijftig jaar publieke opinie en marktintegratie in de Europese Unie*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2007.

Dekker, P. en Ederveen, S. (red.), 'Europese Tijden. De publieke opinie over Europa & Arbeidstijden, vergeleken en verklaard.' In: *Europese Verkenning 3*, bijlage van *Staat van de Europese Unie 2006*. SCP & CPB-publicatie, 2007. Hoofdstuk A2.

Deuze, M. *Journalists in the Netherlands*. Amsterdam: Aksant, 2002.

Donker, B. 'Je moet als journalist niet te grote vragen willen beantwoorden'. In: *De Volkskrant*, 14-04-07, Het Betoog, p. 2.

Glaser, B.G. en Strauss, A.L. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine, 1967. pp. 101-115.

Gleissner, M. en Vreese, C. de. 'News about the EU Constitution. Journalistic challenges and media portrayal of the European Union Constitution'. In: *Journalism*, Vol. 6(2), 2005. pp. 221-242.

Hannerz, U. *Foreign News. Exploring the World of Foreign Correspondents*. Chicago: Chicago UP: 2004.

Heine, B. 'De denkfout van Europafans'. In: *NRC Handelsblad*, 21-04-07.

- Hess, S. *International News and Foreign Correspondents*. Washington D.C.: The Brookings Institution, 1996.
- Hijmans, E. en Wester, F. 'De kwalitatieve interviewstudie.' In: Wester, F., Reickstorf, K. en Schepers, P. *Onderzoekstypen in de Communicatiewetenschap*. Alphen a/d Rijn: Kluwer, 2006. (2^e ed.) pp. 507-531.
- Hohenberg, J. *Foreign Correspondence. The great Reporters and their Times*. VS: Columbia UP, 1995. (2^e ed.)
- Keeble, R. *The Newspapers Handbook*. Abingdon, GB: Routledge, 2001. (3^e ed.)
- Kleinnijenhuis, J., Takens, J., Atteveldt, W. van. 'Toen Europa de dagbladen ging vullen'. In: Aarts, K. en Kolk, H. van der (red.) *Nederlanders en Europa*. Amsterdam: Bert Bakker, 2005. Hoofdstuk 7, pp. 123-144.
- Luijendijk, J. 'Vertel vaker hoe weinig je weet als journalist'. In: *de Volkskrant*, 14-04-07, Het Betoog, p. 1.
- Manssens, J. en Walgrave, S. 'Populair en/of kwaliteit? De Vlaamse pers over de zaak-Dutroux.' 01-12-98. ~ <http://webhost.ua.ac.be/psw/pswpapers/PSWpaper%201998-10%20walgrave.pdf>, bekeken op 13-08-07.
- Pinder, J. *The European Union. A Very Short Introduction*. New York: Oxford UP: 2001.
- Publicatiebureau EU. *Hoe werkt de Europese Unie? Uw wegwijzer voor de instellingen van de Europese Unie*. Luxemburg: 2006.
- Shanor, D.R. *News from Abroad*. New York: Columbia UP, 2003.
- Tempelman, O. 'Media tonen altijd die aidswezen'. In: *De Volkskrant*, 14-04-07. Het Betoog, p. 2.
- Velden, B. van der. *De Europese onmacht*. Amsterdam: Meulenhoff, 2005.
- Vos, C. college Televisiejournalistiek, Erasmus Universiteit, Rotterdam. 21-11-06.
- Vreese, C. de. 'Television reporting of second-order elections'. In: *Journalism Studies*, Vol. 4(2), 2003. pp. 183-198.

Vreese, C. de, Banducci, S., Semetko, H. en Boomgaarden, H. 'The news coverage of the 2004 European parliamentary election campaign in 25 countries'. In: *European Union Politics*, Vol. 7(4), 2006. pp. 477-504.

Waard, M. de. 'Europa levert 3000 euro op'. In: NRC.Next, 11-05-07, p. 12.

Weaver, D.H. (red.) *The Global Journalist: News People around the World*. New Jersey: Hampton Press, 1998.